

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Betænkning
om
Lempelse af
erstatningsansvar m.v

Betænkning II
afgivet af justitsministeriets
erstatningslovsudvalg

BETÆNKNING NR. 829
KØBENHAVN 1978

ISBN 87-503-2349-0
Ju 00-48 bet.

Indholdsfortegnelse

I. Udvalgets arbejde	5
II. Lempelse af erstatningsansvar	7
A. Indledning.....	7
B. Erstatningsansvaret når en skade er dækket af tingsforsikring.....	9
1. Gældende ret. Forsikringsaftalelovens § 25.....	9
2. Betænkning nr. 215/1959.....	11
3. Udvalgets hovedsynspunkt: Bortfald af erstatningspligt.....	12
4. Tilfælde hvor erstatningspligten bør bevares.....	14
a. Præventive hensyn.....	14
b. Økonomiske hensyn.....	16
5. Særlige lovbestemte ansvarsordninger.....	16
a. Gældende ret.....	16
1°. Ansvar for motordrevne køretøjer.....	17
2°. Ansvar for søfart.....	18
3°. Ansvar for jernbanedrift.....	18
4°. Ansvar for luftfart.....	19
5°. Ansvar for godstransport ad landevej.....	19
6°. Ansvar for stærkstrømsanlæg.....	20
7°. Ansvar for atomanlæg.....	20
8°. Ansvar for dyr og for jagt.....	20
b. Udvalgets forslag.....	21
6. Andre særlige områder (produktansvar og ansvar for udgravninger m.v.).....	22
a. Gældende ret.....	22
1°. Produktansvaret.....	22
2°. Ansvar for udgravninger m.v.....	23
b. Udvalgets forslag.....	23
7. Svenske og norske forslag.....	23
C. Selvforsikring og undladt forsikring i øvrigt.....	26
1. Gældende ret.....	26
2. Betænkning nr. 215/1959.....	27
3. Udvalgets forslag.....	27
4. Svenske og norske forslag.....	28
D. Personskade.....	29
E. Almindelig lempelsesregel.....	32
III. Flere skadevoldere	34
1. Gældende ret.....	34
a. Forholdet til skadelidte.....	34
b. Forholdet mellem de ansvarlige.....	34
2. Udvalgets forslag.....	35
3. Særlig om arbejdstageres ansvar.....	36

IV. Skadelidtes medvirken til skaden	39
1. Gældende ret	39
2. Betænkning nr. 679/1973	40
3. Den svenske bestemmelse og det norske forslag	41
4. Udvalgets forslag	42
V. Udkast til lov om erstatningsansvar	45
VI. Bemærkninger til lovudkastet	48
VII. Resumé	59
Bilag:	
Nordiske love og lovudkast	63

Kapitel I

Udvalgets arbejde

Ved skrivelse af 9. september 1966 nedsatte justitsministeriet et udvalg vedrørende erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger. Udvalget, der arbejdede sammen med tilsvarende udvalg i Finland, Norge og Sverige, afgav i marts 1973 »Betænkning om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger« (betænkning nr. 679/1973). I det følgende kaldes denne betænkning »betænkningj« og lovudkastet i denne betænkning »lovudkast I«. I betænkning I anbefalede udvalget, at dets kommissorium blev udvidet til at omfatte spørgsmålet om at indføre almindelige regler om lempelse af erstatningsansvar, gældende både for tingsskade, personskade og almindelig formueskade.

Ved skrivelse af 5. juli 1974 anmodede justitsministeriet udvalget om i samarbejde med tilsvarende udvalg i de andre nordiske lande at overveje og eventuelt fremsætte forslag til nye bestemmelser om lempelse eller bortfald af erstatningsansvar, om erstatningsansvar for skader forvoldt af flere og om følgerne af skadelidtes medvirken til skaden samt at behandle spørgsmålet om ændring af forsikringsaftalelovens § 25. I forbindelse hermed udpegede justitsministeriet yderligere to medlemmer af udvalget.

Udvalget har herefter haft følgende sammensætning:

professor, dr. jur. Anders Vinding Kruse, formand,

retspræsident Ole Agersnap, advokat Hans Fischer-Møller, udpeget efter indstilling fra advokatrådet, direktør Asger Friis, udpeget af socialministeriet som repræsentant for sikringsstyrelsen,

professor, dr. jur. Bernhard Gomard, udpeget efter indstilling fra Assurandør-Societetet.

Byretsdommer Ebbe Christensen har været sekretær for udvalget.

Udvalget har arbejdet sammen med tilsvarende udvalg i Norge og Sverige, der har haft følgende sammensætning:

Norge:

professor, dr. jur. Kristen Andersen, formand,

adm. direktør Knut E. Henriksen,

sorenskriver Inger Johanne Rein,

professor, dr. jur. Knut S. Selmer,

Sekretær: underdirektør Oluf Skarpnes.

Sverige:

justitieråd Erland Conradi, formand,

professor Bertil Bengtsson,

advokat Carl Erik Lindahl,

Sekretær: hovrättsassessor Rolf Nöteberg.

I Finland har der ikke været nedsat et egentligt udvalg, men professor Eero Routamo og lagstiftningsdirektör Henry Ådahl har deltaget som sagkyndige i det nordiske samarbejde.

Der har været afholdt 2 nordiske møder. Endvidere har det danske udvalg afholdt 11 møder.

Det norske udvalg har afgivet betænkning med lovudkast i juni 1977 (Utredning om endringer i erstatningslovgivningen, NOU 1977:33).

I Sverige er der med virkning fra 1. januar 1976 indført en almindelig lempelsesregel gældende for alt erstatningsansvar og bestemmelser om skadelidtes medvirken (lov af 29. maj 1975, lag om ändring i skadeståndslagen, SFS 1975: 404, som ændret ved lov af 15. december 1975, lag om ändring i lagen om ändring i skadeståndslagen, SFS 1975: 1357). Det svenske udvalg har ikke under de nordiske drøftelser haft mandat til at realitetsbehandle disse emner. Det svenske udvalg har afgivet betænkning med lovudkast om de øvrige emner i oktober 1975 (Skadestånd VI: Försäkringsgivares regressrätt m.m., SOU 1975: 103).

De tre udvalgs lovudkast er ikke på alle punkter enslydende, men forskellene er til dels af formulermæssig art og bunder i forskellig lovgivningstradition. Der er enighed mellem udvalgene om, at retstilstanden trods den forskellige formulering i realiteten stort set vil blive den samme i de tre lande, hvis udvalgenes forslag gennemføres. De gældende finske, norske og svenske lovtekster og det norske og det svenske udvalgs lovudkast er medtaget som bilag til betænkningen.

Justitsministeriet har i september 1973 anmodet en række myndigheder og organisationer om en udtalelse over det lovudkast, der er indeholdt i betænkning I (lovudkast I). Udvalget har haft lejlighed til at gøre sig bekendt med de indkomne svar. Justitsmini-

steriet har endnu ikke fremsat lovforslag om erstatning for tab ved personskaade og tab af forsørger, men har oplyst, at man har villet afvente nærværende udvalgs arbejde.

Under hensyn til den nære sammenhæng mellem nogle af de emner, der er behandlet i betænkning I, og de emner, udvalget nu har beskæftiget sig med, har udvalget fundet det naturligt at samarbejde lovudkast I og udkastet til bestemmelser om de nu behandlede emner til ét udkast. Udvalget har ikke anset det for sin opgave at foretage en fuldstændig gennemgang af og stillingtagen til de indhentede udtalelser vedrørende betænkning I, men udtalelserne har dog givet anledning til, at der er foretaget nogle ændringer i forhold til lovudkast I.

København, januar 1978

**Ole Agersnap
Asger Friis**

**Hans Fischer-Møller
Bernhard Gomard**

Anders Vinding Kruse
formand

/ Ebbe Christensen

Kapitel II

Lempelse af erstatningsansvar

A. INDLEDNING

Det er et hovedprincip i dansk erstatningsret, at den, der er erstatningsansvarlig for en skade, skal erstatte skadelidtes fulde økonomiske tab uanset dettes størrelse. Der findes ikke nogen almindelig adgang til mere skønmæssigt at fastsætte erstatningens størrelse under hensyn til graden af skadevolderens skyld, parternes økonomiske forhold eller andre omstændigheder. En ganske ringe grad af uagtsomhed kan derfor, hvis uheldet er ude, føre til, at skadevolder skal erstatte et meget stort beløb, idet erstatningens størrelse afhænger af tabet, ikke af skyldgraden. Erstatningsretten er på denne måde et mere unuanceret system end f. eks. strafferetten, hvor retsfølgen i langt højere grad kan tilpasses både til handlingens grovhed og gerningsmandens personlige forhold.

Allerede i gældende ret findes der dog bestemmelser, som i særlige tilfælde giver mulighed for at nedsætte et erstatningsansvar eller helt lade det bortfalde. I det følgende vil udtrykket »lempelse« blive anvendt som omfattende både nedsættelse og bortfald af erstatningsansvar.

Den praktisk vigtigste af disse bestemmelser er forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., der giver mulighed for at lempe skadevolders ansvar, hvis skadelidtes tab er dækket af en skadesforsikring. Denne bestemmelse omtales nærmere i afsnit B, 1.

Er skadevolderen under 15 år gammel, kan erstatningen efter myndighedslovens § 63 »nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes billigt på grund af manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørende og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre«. En tilsvarende regel for sindssyge m.v. findes i myndighedslovens § 64.

Lempelsesregler specielt for arbejdstage-

res ansvar findes for så vidt angår søforhold i sølovens § 67 og sømandslovens § 53. Efter disse bestemmelser kan erstatningsansvaret nedsættes under hensyn til den udviste skyld, skadens størrelse og omstændighederne i øvrigt.

Særlige regler om arbejdstageres erstatningsansvar findes endvidere i loven om radio- og fjernsynsvirksomhed. Efter denne lovs § 23 er institutionen Danmarks erstatningsansvarlig for skade, der retsstridigt forvoldes ved radio- og fjernsynsudsendelser. Den person, der har voldt skaden, er selv ansvarlig »i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til handlingens beskaffenhed, skadevolderens stilling og omstændighederne i øvrigt.«

I denne forbindelse kan der også være grund til at nævne de særlige ansvarsregler i lovene om aktieselskaber og anpartsselskaber, selv om bestemmelserne også omfatter personer, der ikke kan betragtes som arbejdstagere. Aktieselskabslovens §§ 140-142 indeholder bestemmelser om ansvar for et aktieselskabs stiftere, bestyrelsesmedlemmer, direktører og revisorer, dels for skader, de volder selskabet i udførelsen af deres hverv for dette, dels for skader de volder andre - aktionærer, kreditorer eller trediemand - ved overtrædelse af aktieselskabsloven eller selskabets vedtægter. Selskabets aktionærer er ansvarlige for skader, de forsætligt eller groft uagtsomt volder selskabet, andre aktionærer eller trediemand ved overtrædelse af aktieselskabsloven eller vedtægterne. Efter lovens § 143 kan ansvaret for de nævnte personer lempes, idet erstatningen kan nedsættes, hvis det findes rimeligt under hensyn til skyldgraden, skadens størrelse eller omstændighederne i øvrigt. Tilsvarende regler gælder for anpartsselskaber efter anpartsselskabslovens §§ 110-113.

Uden for disse områder er der ikke i

gældende dansk ret særlige regler om lempelse af arbejdstageres ansvar.

Spørgsmålet om i videre omfang at give domstolene adgang til at lempe erstatningsansvar har spillet en vigtig rolle i det nordjyske samarbejde på erstatningsrettens område, der har været i gang siden 1946. Spørgsmålet blev drøftet på det 18. nordiske juristmøde i 1948. I betænkningen om statens og kommunernes erstatningsansvar (betænkning nr. 214/1959) er der foreslået en lempelsesregel for den, der handler i det offentlige tjeneste. En lempelsesregel for alle arbejdstagere er foreslået i betænkningen om arbejdsgiveres erstatningsansvar (betænkning nr. 352/1964, se nedenfor, kapitel III, afsnit 3). I samme betænkning foreslås ændrede bestemmelser om erstatningsansvaret for personer under 18 år og for mentalt afvigende personer. Bestemmelsen i forsikringsaftalelovens § 25 er foreslået ændret, således at området for bestemmelsens anvendelse udvides noget, i en særskilt betænkning herom (betænkning nr. 215/1959, se nedenfor, afsnit B, 2, og afsnit C, 2).

I betænkning I (betænkning om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger, betænkning nr. 679/1973) har udvalget nærmere behandlet spørgsmålet om lempelse af erstatningsansvar. Udvalget foreslår en adgang til at lempe erstatningsansvar for personskade eller tab af forsørger, hvis det vil virke urimeligt tyngende for skadevolderen, eller hvis det i øvrigt under hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder i særlige tilfælde findes rimeligt. Når den foreslåede bestemmelse alene vedrører personskade og tab af forsørger skyldes det, at kun dette område var omfattet af udvalgets kommissorium. Inden for dette område er den foreslåede bestemmelse generel i den forstand, at den gælder for alt erstatningsansvar. Men bestemmelsen har alligevel karakteren af en snævert begrænset undtagelsesregel, idet den kun er tænkt anvendt i sådanne særlige tilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil føre til resultater, der må forekomme socialt uacceptable eller i øvrigt af særlige grunde urimelige (se nærmere betænkning I, side 34-36 og 46-47). Ingen af de nævnte betænkninger har hidtil ført til dansk lovgivning.

I den juridiske litteratur har man drøftet at indføre en almindelig adgang til at fastsætte erstatningen skønsmæssigt under hensyn til skadevolderens skyld, parternes økonomiske forhold og sagens øvrige omstændigheder. En sådan regel findes i svejtsisk ret, hvor det bestemmes, at erstatningens art og størrelse fastsættes af retten under hensyn til skyldgraden og omstændighederne i øvrigt. («Art und Grösse des Ersatzes für den eingetretenen Schaden bestimmt der Richter, der hierbei sowohl die Umstände als die Grösse des Verschuldens zu würdigen hat.» Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Fünfter Teil, Obligationenrecht, artikel 43, stk. 1)

Udvalget har ikke fundet det rigtigt at foreslå et så afgørende brud med hidtidig tradition i dansk erstatningsret. Man kan tilslutte sig det synspunkt, at de erstatningsretlige regler ikke mindst i nutidens komplicerede samfund kan føre til et erstatningsansvar, som ikke står i noget rimeligt forhold til skadevolderens skyld eller til hans økonomiske formåen. Den begrænsning af erstatningsansvaret, der for så vidt kan være ønskelig, kan dog efter udvalgets opfattelse opnås ved mindre indgribende ændringer. Sådanne ændringer bør først og fremmest vedrøre de tilfælde, hvor skadelidtes tab bliver dækket af andre end skadevolderen, f. eks. af en forsikring eller af det offentlige. Da skadelidte ikke skal have sit tab dækket to gange, har han i sådanne tilfælde ikke noget krav mod skadevolderen. Derimod vil den, der har dækket skadelidtes tab, i princippet få et erstatningskrav («regreskrav») mod skadevolderen. Disse tilfælde adskiller sig på afgørende måde fra de tilfælde, hvor erstatningskravet tilkommer skadelidte selv. Skadelidtes behov for at få erstatning er normalt langt større end tredjemands behov for at få sit regreskrav dækket.

Er der tale om en tingsskade, der er dækket af en skadesforsikring, giver forsikringsaftalelovens § 25 som tidligere nævnt en vis adgang til at lempe erstatningsansvaret. Udvalget finder, at det princip, der ligger til grund for denne bestemmelse, kan gives et videre anvendelsesområde, således at erstatningsansvaret og dermed forsikringsselskabets regres som udgangspunkt helt bortfalder, når skadelidtes tab er dæk-

ket af en skadesforsikring. Dette spørgsmål behandles nærmere i afsnit B. I forbindelse hermed drøftes i afsnit C, hvorledes stillingen bør være, når skadelidte har undladt at tegne en forsikring, det er sædvanligt at tegne.

Som nærmere omtalt i afsnit B, 1, er lempelsesreglen i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., uden praktisk betydning ved erstatning for personskade og forsørger-tab. Også på dette område forekommer det imidlertid i vidt omfang, at skadelidte i anledning af skaden får beløb udbetalt fra andre end skadevolderen, enten fra arbejdsgiver, fra private forsikringer eller fra de offentlige sociale sikringsordninger som

f. eks. sygesikring, lovpligtig ulykkesforsikring og invalidepension. Spørgsmålet, om sådanne ydelser skal medføre en nedsættelse af skadelidtes krav, og om den, der har betalt ydelsen, i så fald skal have regres mod skadevolder, er indgående behandlet i betænkning I og følges op med nogle bemærkninger i afsnit D.

Ved siden af de nu omtalte muligheder for at begrænse skadevolders ansvar finder udvalget, at den lempelsesregel, der som omtalt er foreslået i betænkning I for personskade, også bør gælde for tingskade og almindelig formueskade, således at den kommer til at omfatte alt erstatningsansvar. Dette spørgsmål behandles i afsnit E.

B. Erstatningsansvaret når en skade er dækket af tingsforsikring

1. Gældende ret. Forsikringsaftalelovens §25

Bestemmelsen i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, fastslår i 1. pkt., at forsikrings-selskabet har regresret over for den ansvarlige skadevolder, idet selskabet indtræder i skadelidtes (den sikredes) ret mod skadevolderen i det omfang, selskabet har betalt erstatning til skadelidte. I 2. pkt. bestemmes så, at skadevolderens erstatningspligt kan »nedsættes eller efter omstændighederne helt bortfalde«, hvis han har voldt skaden ved »en uagtsomhed, der ikke kan betegnes som grov«, eller hvis hans ansvar alene hviler på Danske Lovs 3-19-2, hvilket er dansk rets almindelige regel om arbejdsgivers ansvar for skader, de ansatte forvolder andre ved uforsvarlig adfærd i forbindelse med arbejdets udførelse (arbejdsgiver- eller »husbond«-ansvaret).

Bestemmelserne i § 25, stk. 1, omfatter enhver form for privat skadesforsikring, hvad enten den er tegnet til dækning af tingsskade eller almindelig formueskade. Ved skadesforsikring forstås en forsikring, der har til formål at dække den sikredes økonomiske tab ved forsikringsbegivenheden og kun dette. I modsætning hertil står summaforsikring, hvor selskabet skal udbetale et bestemt beløb, når forsikringsbegivenheden indtræder, uanset om der foreligger et tilsvarende økonomisk tab for den sikrede eller ej. Summaforsikringer kan, for ikke at indbyde til misbrug, kun tegnes på

liv eller helbred, altså som livs-, ulykkes- og sygeforsikringer. § 25, stk. 1, omfatter ikke summaforsikringer. Derimod omfatter reglen ulykkes- og sygeforsikringer, hvis disse er tegnet som en egentlig skadesforsikring, jfr. § 25, stk. 2, 3. pkt. Disse forsikringer tegnes imidlertid næsten altid som summaforsikringer. For en praktisk betragtning omfatter § 25, stk. 1, derfor ikke private forsikringer til dækning af personskade. Bestemmelsen gælder heller ikke for de offentlige sociale sikringsordninger, såsom lovpligtig ulykkesforsikring, sygesikring og invalidepension. Disse ordninger falder helt uden for forsikringsaftaleloven. (Om regres-spørgsmålet ved personskade se nærmere afsnit D.)

Lempelsesreglen i § 25, stk. 1, 2. pkt., giver, i det omfang skadelidtes tab er dækket af forsikring, adgang til at begrænse selve erstatningspligten, altså skadevolders eller arbejdsgivers forpligtelse over for skadelidte selv. Herved adskiller den sig fra de tilsvarende bestemmelser i de andre nordiske lande, der alene vedrører selskabets ret til regres. Ved den danske formulering undgår man, at begrænsninger i selskabets regresret omgås ved at skadelidte, eventuelt efter aftale med sit forsikrings-selskab, anlægger sag mod den ansvarlige selv i stedet for at kræve erstatning af selskabet.

Bestemmelsens formulering hviler på en

sondring mellem »grov« og »simpel« uagtsomhed, som er en klassisk sondring i nordisk erstatningsret. Ansvarer kan lempes, hvis ansvarsgrundlaget er dansk rets almindelige regel om ansvar for uforsvarlig adfærd (»culpereglen«), og skadevolder kun har handlet simpelt uagtsomt. Ansvarer kan endvidere lempes, hvis ansvarsgrundlaget er dansk rets almindelige regel om arbejdsgivers ansvar for ansattes uforsvarlige adfærd (den førnævnte regel i Danske Lovs 3—19—2). Arbejdsgiveransvarer kan lempes, selv om den ansatte har handlet groft uagtsomt eller forsægtligt. Hvilket ansvar på en kombination af de to nævnte ansvarsgrundlag, idet arbejdsgiver bliver ansvarlig såvel for egen som for arbejdstagers uforsvarlige adfærd, kan arbejdsgivers ansvar også lempes, medmindre han selv har handlet groft uagtsomt eller forsægtligt. Lempelsesreglen kan derimod ikke anvendes, hvor ansvarer hviler på andre, strengere ansvarsgrundlag, såsom færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer eller det objektive ansvar for visse farlige virksomheder.

Efter bestemmelsens forarbejder er det et hensyn til den, der efter forsikringsaftalen er den sikrede, ikke et hensyn til skadevolderen, der begrunder adgangen til at lempe erstatningspligten, i hvert fald hvor ansvarer hviler på simpel uagtsomhed, se betænkningen: »Udkast til lov om forsikringsaftaler«, 1925, side 59 ff. I denne betænkning siges, at regres ofte bør udelukkes, når skaden er voldt af personer, som står den sikrede nær, f. eks. slægtninge og husfæller. Dette begrundes med en henvisning til de betragtninger, der har ført til, at simpel uagtsomhed fra sikredes egen side (efter forsikringsaftalelovens § 18) ikke medfører, at sikrede mister sit krav mod selskabet. Der henvises til, at flere udenlandske love udelukker regres i sådanne tilfælde. Betænkningen fortsætter: »Den begrænsning i regresretten, som derved opnås, er imidlertid holdt indenfor meget snævre rammer, og der kan let tænkes andre tilfælde, hvor et regreskrav, rejst af selskabet mod en person, der har forvoldt skaden ved simpel uagtsomhed, kan være ødelæggende for denne, og hvor det, at et sådant krav rejses, strider mod de forudsætninger, hvorunder den sikrede har indladt sig på aftalen«. Begrænsningen i erstatningspligten må begrundes i hensynet

til den sikrede, ikke i hensynet til skadevolderen, »thi hensynet til skadevolderens egne forhold er strengt taget forsikringsretten eller ialtfald reglerne om forsikringsaftalen uvedkommende«. Om anvendelse af lempelsesreglen ved simpel uagtsomhed siges derefter, at den »i første linie« bør benyttes i tilfælde, hvor »den sikrede kan anses at have en berettiget interesse i, at kravet ikke eller dog ikke fuldt ud gøres gældende, altså navnlig, hvor det på grund af forholdet mellem ham og skadevolderen er rimeligt, at han ikke selv ville have rejst erstatningskravet. I øvrigt har man ikke ved reglens formulering villet binde dens anvendelse til bestemte forudsætninger; men domstolene er i så henseende frit stillede, særlig også hvad graden af nedsættelsen angår.«

Om lempelse hvor ansvarer hviler på Danske Lovs 3-19-2, siges i betænkningen fra 1925 på side 62, at det »vistnok nu (er) den almindelige opfattelse, at denne regel er for vidtgående, og man har derfor ment at burde foreslå, at regresretten i sådanne tilfælde skal være undergivet samme begrænsning, som hvor skaden er forvoldt med simpel uagtsomhed, skønt man er sig bevidst, at man derved griber noget ind på den almindelige erstatningsrets område.«

Siden forsikringsaftaleloven trådte i kraft (i 1932) har der udviklet sig en righoldig retspraksis om anvendelsen af lovens § 25, stk. 1, 2. pkt. Af denne praksis kan følgende hovedlinier fremhæves:

De foran citerede udtalelser fra 1925-betænkningen viser, at man - bortset fra lempelse af arbejdsgiveransvarer - havde tænkt sig, at lempelsesreglen kun skulle anvendes inden for et forholdsvis snævert område. Domstolene har imidlertid sat sig ud over dette. Lempelse sker også i tilfælde, hvor det klart ikke er begrundet i et hensyn til den sikrede. På den anden side har domstolene ikke udnyttet den adgang, lovordene giver til at lempe ved al simpel uagtsomhed. Man har forsøgt at skelne mellem tilfælde, hvor der foreligger såkaldt »betydelig simpel uagtsomhed«, og andre tilfælde af uagtsomhed, således at der normalt ikke lempes ved »betydelig simpel uagtsomhed«. Begrebet »betydelig simpel uagtsomhed« er udviklet specielt i forbindelse med forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt. Dette begreb lider af samme

svaghed som begrebet »grov uagtsomhed«, nemlig at de tilfælde af uagtsomhed, der forekommer i praksis, ikke falder i klart afgrænsede grupper, men viser jævne overgange mellem mere og mindre alvorlige tilfælde. Det er derfor vanskeligt præcist at bestemme begrebernes indhold.

Lempelsesreglen omfatter også ansvar i kontraktsforhold. Hvor skaden skyldes en faglig fejl, udvist under kontraktmæssigt påtaget arbejde, lempes ansvaret normalt ikke. Dette gælder, hvad enten det er arbejdsgiveren selv eller hans ansatte, der har udvist fagfejlen, og uden hensyn til, om skaden har ramt medkontrahenten eller en trediemand. Er skaden af tilfældig karakter og uden nærmere forbindelse med det udførte arbejde, og er den udviste uagtsomhed ringe, vil der derimod efter praksis kunne lempes, selv om skaden er voldt under erhvervsarbejde. Lempelse sker normalt ikke ved skader som følge af manglende vedligeholdelse af fast ejendom, ved culpaansvar for skader voldt af dyr, eller ved skade voldt ved anvendelse af særlige maskiner, som f. eks. motorsave eller kraner.

Hviler ansvaret alene på Danske Lovs 3-19-2, således at der alene er tale om et arbejdsgiveransvar, vil ansvaret i praksis normalt blive lempet uden hensyn til graden af den ansattes skyld, medmindre der er tale om »fagfejl« eller lignende.

Retspraksis har som hovedregel ikke taget hensyn til, om skadevolderen er dækket af en ansvarsforsikring. Man har normalt fastholdt ansvaret eller lempet det efter de ovenfor angivne retningslinier, uanset om der har foreligget en ansvarsforsikring. Hvor ansvarsforsikring ikke har foreligget, og hvor konkret billighed har talt stærkt for lempelse, fordi ansvaret ville ramme den uforsikrede skadevolder hårdt, samtidig med at hans subjektive forhold ikke har talt afgørende mod lempelse, har man dog i retspraksis lempet i et noget videre omfang end efter de ovenfor nævnte retningslinier. Domstolene har i sådanne tilfælde også lempet ved mindre graverende fagfejl og i visse tilfælde af »betydelig simpel uagtsomhed«.

Bestemmelsens formulering: »nedsættes eller efter omstændighederne helt bortfalde« kan give indtryk af, at nedsættelse er tænkt som hovedreglen, når bestemmelsen

anvendes, således at fuldstændig bortfald er undtagelsen. Bortset fra nogle afgørelser i de første år efter reglens indførelse har det imidlertid været fast praksis at lade ansvaret falde helt bort i de tilfælde, hvor bestemmelsen er blevet anvendt.

2. Betænkning nr. 215/1959

Spørgsmålet om ændring af forsikringsaftalelovens § 25 har tidligere været behandlet inden for det nordiske samarbejde på erstatningsrettens område. I 1952 blev der nedsat nordiske udvalg vedr. statens og kommunernes ansvar. Under udvalgenes forhandlinger rejste man spørgsmålet om særlige regler til at begrænse det offentliges ansvar for meget store skader. Heroverfor blev anført, at der ikke burde gælde særlige begrænsninger i det offentliges erstatningsansvar, men at en eventuel begrænsning i erstatningsansvaret burde gælde for såvel det offentligretlige som det privatretlige erstatningsansvar. Dette ledte til at rejse spørgsmålet om en udvidet anvendelse af bestemmelsen i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., og udvalgets kommissorium blev i 1955 udvidet til også at omfatte dette spørgsmål. Betænkningerne om statens og kommunernes ansvar og om ændring af forsikringsaftaleloven blev afgivet samtidig i december 1958 (henholdsvis betænkning nr. 214/1959 og 215/1959). Ingen af betænkningerne har i Danmark ført til lovgivning.

Hovedindholdet i betænkningen om forsikringsaftalelovens § 25 er følgende: Efter en gennemgang af bestemmelsens fortolkning og anvendelse i retspraksis finder udvalget, at bestemmelsen stort set virker tilfredsstillende. Hensynet til erstatningsreglernes præventive funktion taler imod at ophæve forsikringsselskabets adgang til regres. Lempelse bør af samme grund fortsat være udelukket, hvor skadevolderen har handlet med forsæt eller grov uagtsomhed. Derimod foreslår udvalget, at lempelse skal kunne ske, selv om ansvaret hviler på andet grundlag end culpa-reglen eller det almindelige arbejdsgiveransvar. Der bliver således også adgang til lempelse ved objektivt ansvar. Men lempelse skal ikke kunne ske, hvis det vil medføre »en tilsidesættelse af forsikringsmæssige hensyn«. Denne betingelse gælder både ved ansvar efter culpa-reglen og ved objektivt ansvar, men det frem-

går af betænkningen (side 12), at den navnlig er tænkt anvendt ved objektivt ansvar, idet den »giver et holdepunkt for at undlade lempelse, hvor de grunde, der taler for objektivt ansvar, også taler for, at lempelse ikke bør ske«. Der henvises i denne forbindelse til, »at en række virksomheder bør bære risikoen for de skader, de forvolder, fordi skaderne bør anses for et led i virksomhedernes driftsrisiko, som de kan indregne et vederlag for i deres priskalkulationer«. Endvidere er der med »forsikringsmæssige hensyn« bl. a. tænkt på søforsikringsforhold, hvor regresretten har »afgørende betydning for forsikringsselskaberne og derigennem for præmiernes størrelse«. I denne forbindelse henvises til søfartens internationale karakter. Udvalget foreslår endelig en særlig bestemmelse om selvforsikring, se herom nedenfor i afsnit C. Forslaget i denne betænkning blev som nævnt ikke gennemført.

3. Udvalgets hovedsynspunkt: Bortfald af erstatningspligt

Som det ses, foreslog den i afsnit 2 nævnte betænkning kun meget beskedne udvidelser i adgangen til at lempe skadevolders erstatningspligt, hvor skaden er dækket af skadesforsikring. Det er nærværende udvalgs opfattelse, at skadevolders erstatningspligt kan ophæves i videre omfang end efter gældende ret og også end foreslået i den nævnte betænkning.

Både forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., og forslaget i betænkningen fra 1959 er formuleret som undtagelser fra den almindelige regel om skadevolders erstatningspligt. Udvalget har fundet det mere hensigtsmæssigt at tage det modsatte udgangspunkt og gå ud fra en regel, hvorefter der ikke er noget erstatningsansvar, når skaden er dækket af forsikring, se lovudkastets § 6. Vælger man dette udgangspunkt, tvinges man til at overveje, hvornår der egentlig er behov for trods forsikringsdækning at pålægge skadevolderen erstatningspligt. Disse tilfælde må så formuleres som undtagelser fra hovedreglen. Man vil på denne måde kunne opnå, dels at erstatningspligt kun foreskrives i de tilfælde, hvor dette virkelig skønnes nødvendigt, dels at bestemmelserne kan formuleres mere præcist end den gældende regel.

Korslaget indebærer - i hvert fald i princippet - en væsentlig begrænsning i erstatningsansvaret i forhold til gældende ret. Udvalget finder imidlertid ikke, at afgørende hensyn taler imod en sådan begrænsning. I den erstatningsretlige teori antages det almindeligvis, at erstatningsreglerne har to formål, nemlig dels en genoprettende funktion, at skaffe skadelidte dækning for tabet, dels en præventiv funktion, at afholde folk fra at handle således, at skader opstår.

Hvad den genoprettende funktion angår er det klart, at der ikke er noget hensyn at tage til den skadelidte, når skaden er omfattet af en forsikring. Skadelidte får i alle tilfælde sit tab dækket af forsikringen. Derimod kan det tænkes, at regresretten har en vis betydning for forsikringsselskabernes økonomi og dermed for præmiernes størrelse.

I mange tilfælde vil skadevolderens ansvar være dækket af en ansvarsforsikring. I så fald bliver gennemførelse af regres kun et spørgsmål om at flytte tabet fra en tingsforsikring til en ansvarsforsikring, undertiden endog inden for samme selskab. Den økonomiske betydning af regresretten vedrører her i virkeligheden forholdet mellem præmieniveauet for ansvarsforsikring og præmieniveauet for tingsforsikring. Afskaffes regresretten, kan det tænkes, at præmierne for tingsforsikring vil stige, mens præmierne for ansvarsforsikring vil falde.

Anderledes stiller sagen sig, hvis skadevolderen ikke har ansvarsforsikret, og derfor personlig må betale regreskravet. I disse tilfælde kan man med nogen ret hævde, at gennemførelse af regres strider mod selve forsikringsvæsenets grundide. Ideen bag al forsikring er, at det tab, som for den enkelte, der rammes, er en tilfældig, uberegnelig og undertiden fatal udgift, fordeles på den videst mulige kreds af personer, der kan risikere at lide sådanne skader. På denne måde bliver udgiften for den enkelte (præmien) ofte så lille, at den er uden væsentlig betydning, og den bliver i hvert fald forudberegnelig, så den kan indkalkuleres som en driftsudgift. Denne ide om fordeling af tabet på den videst mulige kreds går imidlertid tabt, når tabet gennem forsikringsselskabets regres igen koncentrerer hos en enkelt person, nemlig skadevolderen. Ud fra en traditionel skyldbetragtning kan man hævde, at

dette kun er rimeligt, for skadevolderen har jo forårsaget skaden, normalt ved en ufor-
svarlig handling. Heroverfor kan man imid-
lertid henvise **til**, at selv en ringe uagtsom-
hed, ikke mindst i et teknisk højt udviklet
samfund, ofte kan føre til et meget stort
erstatningskrav, der for så vidt kan siges at
stå i et helt urimeligt forhold til den skyld,
skadevolderen har udvist. Også ud fra sam-
fundsøkonomiske betragtninger kan det an-
ses for uheldigt, at enkelte personer eller
firmaer rammes af store erstatningskrav,
som måske kan slå en nyttig virksomhed i
stykker. Det kan derfor overvejes, om en
mulig forhøjelse af præmierne for tingsfor-
sikring er en pris, der er værd at betale for i
videre omfang at undgå, at erstatningsan-
svar rammer enkelte personer eller firmaer.

Hertil kommer, at regresretten i mange
forsikringsbrancher efter alt at dømme kun
har en meget ringe økonomisk betydning, i
hvert fald når man tager hensyn til omkost-
ningerne ved at gennemføre regreskravene.
Når der indtræffer en skade, vil det ofte
være tilfældigt, om der findes en skadevol-
der, der kan gøres ansvarlig, og som enten
har ansvarsforsikret eller selv har midler til
at betale med. Forsikringsselskaberne kan
derfor som regel ikke lade muligheden for at
gøre regies indgå i deres præmieberegninger
med nogen særlig vægt. Det må antages, at
en ophævelse af forsikringsselskabernes re-
gresret kun **vil** få en meget beskeden indfly-
delse på præmiernes størrelse, om overho-
vedet nogen. I brancher, hvor det anførte
undtagelsesvis ikke gælder og hvor regres
er af væsentlig økonomisk betydning for
selskaberne, kan det overvejes al bevare
regresretten. Konklusionen bliver herefter,
at hensynet til erstatningsreglernes genop-
rettende funktion ikke taler imod den fore-
slåede regel.

Mere tvivlsomt er det vel, om præventive
hensyn taler for at opretholde regresretten.
Som omtalt foran fandt man i betænkningen
fra 1959, at disse hensyn måtte føre til at
opretholde regresretten i stort set samme
omfang som hidtil. I den erstatningsretlige
teori er det særdeles omtvistet, i hvilket
omfang erstatningsreglerne har præventiv
betydning. Fra forsikringsbranchens side er
det derimod over for udvalget gjort gælden-
de, at erstatningsreglerne har en betydelig
præventiv effekt inden for visse områder af

ansvar i erhvervsforhold. Det er udvalgets
opfattelse, at de præventive hensyn ikke
afgørende taler imod den foreslåede hoved-
regel, men at regresretten bør bevares i visse
tilfælde, hvor præventive hensyn særlig klart
gør sig gældende.

Udvalgets forslag er i overensstemmelse
med de tanker om forholdet mellem forsik-
ring og erstatning, der har domineret den
nyere tids erstatningsretlige teori, og som
også har præget retsudviklingen. Denne ud-
vikling går i retning af at lade store dele af
den traditionelle erstatningsret afløse af for-
sikringsordninger eller - især for personska-
ders vedkommende - af sociale ydelser.
Som allerede berørt i det foregående opnår
man ved forsikringsdækning fremfor ved
erstatningsbetaling at fordele tabene på en
videre kreds. Dette er ikke blot en fordel for
den enkelte, men kan også være ønskeligt
ud fra et samfundsmæssigt synspunkt. Sam-
fundet må være interesseret i, at tab så vidt
muligt dækkes, så produktionen holdes i
gang, uden at skadevolders økonomi af den
grund slås i stykker. Dette opnås netop
gennem forsikring.

I det omfang den traditionelle erstat-
ningsret skal afløses af forsikringsordninger,
vil der principielt være to muligheder. Man
kan enten lade tabet forblive på de skadelid-
tes side ved i højere grad at lade skadesfor-
sikringer eller personforsikringer bære tabe-
ne uden adgang til regres. Eller man kan
lade tabene dække på skadevoldernes side
ved en udbygning af ansvarsforsikringen,
navnlig i form af lovpligtige forsikringsord-
ninger, som det f. eks. kendes for biler og
hunde. I den juridiske reon har det været
indgående diskuteret hvilken af de to løs-
ninger man bør foretrække. Undertiden kan
det ud fra rimelighedsbetragtninger fore-
komme rigtigst at lade visse grupper af
mulige skadevoldere (f. eks. alle bilister
eller alle hundeejere) kollektivt bære tabene
gennem en ansvarsforsikringsordning. Som
regel vil det dog være mere hensigtsmæssigt
at dække tabene gennem skadesforsikring.
Skadesforsikring har den store fordel frem-
for ansvarsforsikring, at den også dækker
skader, der skyldes naturbegivenheder og
andre hændelige ulykker, som ingen kan
drages til ansvar for. Selv den mest vidtgå-
ende ansvarsforsikring vil derfor ikke kunne
gøre skadesforsikring overflødig. Det er da

også nu den almindelige opfattelse i den juridiske teori, at man normalt bør støtte udbredelsen af skadesforsikring frem for at søge udbredelsen af ansvarsforsikring øget.

Størstedelen af alle erstatningssager afgøres udenretligt ved forhandling mellem de implicerede parter og forsikringsselskaber. Det er derfor af væsentlig praktisk betydning, at erstatningsreglerne, herunder også reglerne om regres, bliver så klare og let anvendelige som muligt. Ud fra dette hensyn må lovbestemmelser, der lægger op til en vis skematisering af afgørelserne, foretrækkes frem for bestemmelser, der indbyder til et konkret billighedsskøn.

Forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., er formuleret som en fakultativ adgang for domstolene til at nedsætte erstatningsansvaret eller lade dette bortfalde. I princippet sker dette efter en skønspregt vurdering i hvert enkelt tilfælde, selv om nogle retningslinier har fæstnet sig i praksis. Den nu foreslåede regel er af en anden karakter. Den medfører, at der som hovedregel slet ikke er noget erstatningsansvar. På de områder, som undtages fra den almindelige hovedregel, er der til gengæld fuld erstatningspligt. Opstår der inden for disse områder behov for at lempe skadevolders ansvar, kan lempelse kun ske efter den særlige lempelsesregel, der omtales i afsnit E.

Anvendelsen af forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., har givet og giver fortsat anledning til et ikke ubetydeligt antal retssager. Efter den foreslåede regel vil regres bortfalde i mange tilfælde, således at tabet bæres endeligt af selskabet, og spørgsmål om regres ikke opstår. De tilfælde, hvor regresadgangen bevares, er søgt formuleret så præcist som muligt. De foreslåede regler vil derfor efter udvalgets opfattelse medføre, at antallet af tvivlsomme tilfælde og dermed antallet af retssager vil blive færre, i hvert fald når praksis efter en vis tid har fæstnet sig.

4. Tilfælde hvor erstatningspligten bør bevares

Når man som udgangspunkt vælger en regel, hvorefter der ikke er nogen erstatningspligt, når skaden er dækket af en tingsforsikring, bliver hovedopgaven, som anført i foregående afsnit, at overveje, i hvilke tilfælde der dog er behov for regresret og derfor for at

bevare erstatningspligten. Et sådant behov kan navnlig forekomme i to grupper af tilfælde: Dels kan hensynet til erstatningsreglernes præventive funktion gøre en adgang til regres ønskelig, dels kan regres være ønskelig ud fra økonomisk prægede betragtninger.

a. Præventive hensyn

Efter forsikringsaftalelovens § 25 er lempelse udelukket, når skadevolder har handlet forsætligt eller groft uagtsomt. Efter retspraksis vil lempelse normalt heller ikke ske, hvis der er handlet med en betydelig grad af simpel uagtsomhed, eller hvor der foreligger en faglig fejl, se nærmere afsnit 1.

Udvalget finder, at hensynet til den præventive effekt og også hensynet til den almindelige retsfølelse fører til, at erstatningspligten bør opretholdes i visse tilfælde. Men disse hensyn gør det ikke nødvendigt at opretholde erstatningspligten i samme omfang som efter gældende ret.

Er skaden voldt med forsæt, medfører både præventionshensyn og hensyn til retsbevidstheden, at erstatningspligten bør bevares. Det samme gælder, når der er handlet med en meget høj grad af uagtsomhed og handlingen (eller undladelsen) må ses som udtryk for en hensynsløs ligegyldighed over for andres værdier. Til at afgrænse dette område har man i hidtidig teori og lovgivning anvendt udtrykket: »grov uagtsomhed«. Dette udtryk er ikke helt hensigtsmæssigt til at beskrive det område, udvalget ønsker omfattet af bestemmelsen. Dels er begrebet grov uagtsomhed aldrig blevet klart defineret i litteratur eller retspraksis, dels dækker begrebet traditionelt nok et noget videre område, end udvalget tilsigter at omfatte. Udvalget ville derfor gerne have valgt en anden formulering og har overvejet at anvende udtrykket: »grov tilsidesættelse af elementære hensyn til andre« som det, der bedst beskriver de situationer, udvalget har tænkt på. Når udvalget i lovudkastets § 6, nr. 1, alligevel bruger udtrykket grov uagtsomhed, hænger det sammen med, at dette udtryk bruges i forsikringsaftalelovens § 18.

Forsikringsaftalelovens §§ 18-20 giver nærmere regler for, i hvilket omfang forsikringsselskabet skal dække skaden, når den sikrede selv har fremkaldt forsikringsbegi-

venheden. Hovedreglen er efter § 18, at sikrede ikke har noget krav mod selskabet, hvis han har fremkaldt forsikringsbegivenheden ved forsæt. Har sikrede fremkaldt forsikringsbegivenheden ved grov uagtsomhed, afgøres det under hensyn til skyldgraden og omstændighederne i øvrigt, om han skal have erstatning og i bekræftende fald med hvilket beløb. § 19 indeholder visse undtagelser fra denne hovedregel. Efter § 20 kan det i forsikringsvilkårene aftales, at forsikringsselskabet yderligere skal være fri for ansvar for forsikringsbegivenheder, som sikrede har fremkaldt ved selvforskyldt beruselse, og endvidere aftales en afkortning i erstatningen på indtil 5 pct. ved uagtsomhed, der ikke er grov.

Almindelige rimelighedsbetragtninger må føre til, at en trediemand, der har fremkaldt forsikringsbegivenheden, ikke kan stilles bedre i forhold til selskabet end den sikrede selv. Det må forekomme urimeligt, hvis trediemand var fritaget for erstatningspligt og dermed for regreskrav i en situation, hvor sikrede, hvis han havde handlet med samme grad af uagtsomhed, måtte tåle nedsettelse eller bortfald af erstatningen fra sit eget forsikringsselskab. Der kan derfor ikke ved fastlæggelsen af trediemands erstatningspligt anvendes et begreb, som har et snævrere indhold end begrebet grov uagtsomhed.

Spørgsmålet om en ændring af forsikringsaftaleloven behandles for tiden af et af justitsministeriet nedsat udvalg. Efter hvad nærværende udvalg har erfaret, er dette udvalg for tiden optaget af andre emner, og det kan ikke forventes, at udvalget vil behandle bestemmelserne i forsikringsaftalelovens §§ 18-20 foreløbig. Såfremt disse paragraffer senere bliver ændret, er der imidlertid grund til at overveje, om også nærværende lovudkasts § 6, nr. 1, bør ændres.

For så vidt angår skader, som voldes i privatlivet, er der efter udvalgets opfattelse ikke ud fra præventive hensyn grund til at bevare erstatningspligten i videre omfang end ved forsæt og grov uagtsomhed. Anderledes stiller sagen sig for erhvervslivets forhold. Det er i hvert fald inden for forsikringsbranchen opfattelsen, at erstatningsreglerne her kan have præventiv virkning,

også når skaden er voldt ved simpel uagtsomhed. Skader, der voldes af erhvervsdrivende, vil ofte være dækket af ansvarsforsikring. Selv om skaden er dækket af en sådan forsikring, kan eksistensen af et erstatningsansvar indirekte have en betydelig præventiv effekt. Mens private ansvarsforsikringer stort set er helt standardiserede, tegnes erhvervslivets ansvarsforsikringer ofte efter en individuel vurdering af risikoen i den enkelte virksomhed. Forsikringsselskabet følger virksomhedens skadesforløb, og dette har betydning for regulering af præmierne. Endvidere deltager forsikringsselskabernes sagkyndige i visse tilfælde i selve tilrettelæggelsen af arbejdet med henblik på at forebygge, at ansvarspådragende skader opstår. Forsikringsselskaberne mener, at dette har en betydelig skadesforebyggende effekt, navnlig med hensyn til skader, der kan henføres til dårlig planlægning af arbejdet.

På denne baggrund er det forsikringsbranchens principale opfattelse, at lovreglerne bør formuleres således, at der er fuld erstatningspligt og dermed også fuld regresret for al uagtsomhed - også simpel uagtsomhed - ved skader, som voldes under udøvelse af erhvervmæssig virksomhed. Hensigten er dog ikke, at en så vid regresret skal udnyttes fuldt ud. Det bør imidlertid overlades til forsikringsselskaberne indbyrdes ved regresaftaler at fastlægge, i hvilket omfang og under hvilke omstændigheder tingsforsikringen bør have regres mod ansvarsforsikringen. Udvalget finder, at en sådan regel er for vidtgående. Den vil efter sin ordlyd skærpe erstatningsansvaret i forhold til den gældende regel i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., der giver domstolene mulighed for at lempe ved simpel uagtsomhed, også i erhvervsforhold. Reglen agtes som nævnt ikke udnyttet efter sin ordlyd, men udvalget mener, at erstatningsreglernes indhold på dette område bør fastlægges i selve lovgivningen, ikke ved aftaler mellem forsikringsselskaberne.

Derimod kan udvalget tilslutte sig forsikringsbranchens subsidiære opfattelse, at erstatningspligten også for simpel uagtsomhed bør bevares på visse erhvervsområder, hvor selskabernes skadesforebyggende virksomhed erfaringsmæssigt har særlig stor betydning. Dette gælder for udgravningsarbejder

og lignende og for produktskader, dvs. skader, som skyldes et produkts farlige egenskaber. Der henvises herom til afsnit 6.

Uden for disse særlige områder kan der i erhvervsforhold være grund til at sondre mellem skader, der kan henføres til fejl ved planlægningen eller tilrettelæggelsen af vedkommende arbejde, og fejl under selve udførelsen af arbejdet. Fejl under udførelsen vil typisk skyldes en enkeltstående ufor-sigtighed, som næppe i særlig grad kan modvirkes af erstatningsreglerne. Anderledes stiller det sig, hvor skaden skyldes, at man ved planlægningen af arbejdet har valgt arbejdsmetoder eller materiel, der indebærer en risiko for skade, som kunne være undgået ved at vælge mere hensigtsmæssige metoder eller materiel af en bedre kvalitet. Valget af risikoprægede metoder eller materiel vil vel oftest skyldes ønsket om besparelser, men kan også skyldes uvidenhed eller almindelig slendrian. Sådanne forhold er det antagelig i højere grad muligt at påvirke gennem risikoen for erstatningsansvar eller, hvis skaden dækkes af en ansvarsforsikring, ved frygten for højere præmier, større selvrisiko eller lignende. Udvalget foreslår derfor, at erstatningspligten bevares også for simpel uagtsomhed, hvor »skaden er opstået som følge af, at der ved planlægningen eller tilrettelæggelsen af offentlig eller erhvervs-mæssig virksomhed er valgt arbejdsmetoder eller materiel, som må anses for uforsvarlige«, se lovudkastets § 6, nr. 2.

b. Økonomiske hensyn

Efter forsikringsaftalelovens § 25 kan lempelse kun ske, når skadevolderens ansvar hviler på culpereglen eller på den almindelige regel om arbejdsgiveransvar (Danske Lovs 3-19-2). Ud over disse almindelige erstatningsregler findes der en række regler, som regulerer erstatningsansvaret på særlige områder. Disse særlige erstatningsordninger vedrører som regel områder, der typisk anses for særlig farlige. Ansvarsordningerne må her ses som et udtryk for, at man ud fra en samfundsmæssig vurdering har fundet det rimeligt, at den farlige virksomhed selv bærer tabet ved de skader, den måtte forårsage. De betragtninger om risikofordeling, der ligger bag de særlige ansvarsordninger, vil ofte føre **til**, at tabet bør bæres af den

farlige virksomhed eller dennes ansvarsforsikring, ikke af skadelidtes forsikring.

Som omtalt i afsnit 2 foreslog man i 1959-betænkningen at udvide lempelsesadgangen til også at omfatte tilfælde, hvor ansvaret hviler på andet grundlag end culpereglen eller det almindelige arbejdsgiveransvar. Samtidig indførte man imidlertid en bestemmelse om, at lempelse ikke kan ske, hvis forsikringsmæssige hensyn derved bliver til-sidesat. Det må efter betænkningen antages, at man regnede med, at lempelse inden for de særlige ansvarsområder kun ville ske undtagelsesvis. Når alternativet som efter nærværende udvalgs forslag er fuld erstatningspligt eller ingen erstatningspligt, finder udvalget, at betragtningerne om risikofordeling i de fleste tilfælde bør føre til, at erstatningspligten bevares.

En opretholdelse af erstatningspligten ud fra økonomiske betragtninger kan også komme på tale inden for forsikringsbrancher, hvor regres spiller en betydelig rolle for forsikringsselskabernes økonomi og dermed for præmiernes størrelse. Efter det for udvalget oplyste har regresretten imidlertid kun væsentlig økonomisk betydning inden for transportforsikring og kaskoforsikring af trafikmidler.

De enkelte områder, hvor der ved lov er givet særlige regler om erstatningsansvaret gennemgås nærmere nedenfor i afsnit 5.

5. Særlige lovbestemte ansvarsordninger

a. Gældende ret

Som nævnt i det foregående afsnit er der inden for visse områder givet lovbestemmelser, som nærmere regulerer erstatningsansvaret. Særlige ansvarsordninger forekommer navnlig inden for samfærdslen: ansvar for motorkørsel, søfart, jernbanedrift og lufttrafik. Også for stærkstrømsanlæg og atomanlæg er der særlige ansvarsordninger. Endelig findes der visse regler om ansvaret for dyr. Reglerne er noget forskellige fra område til område. Dette skyldes nok til dels historisk betingede tilfældigheder, men kan også begrundes i reelle forskelle fra område til område.

Hvor der er lovgivet om ansvaret, er der normalt sket en skærpelse af ansvarsgrundlaget i forhold til dansk rets almindelige

erstatningsregel, culpereglen. En sådan skærpelse kan principielt ske på to forskellige måder: Den ene mulighed er at bevare culpereglen som ansvarsgrundlag men ændre bevisbyrden. Efter den almindelige culpereglen bliver skadevolderen ansvarlig, hvis han har fremkaldt skaden ved forsætlig eller uagtsom adfærd. Det er skadelidte, der skal bevise, at skadevolderen har handlet forsætligt eller uagtsomt («culpøst»). Dette ansvar kan man skærpe ved at »vende bevisbyrden om«, således at skadevolder skal bevise, at han ikke har handlet culpøst. Skadevolder bliver med andre ord ansvarlig, medmindre han kan bevise, at hverken han selv eller de personer, han eventuelt hæfter for, har fremkaldt skaden ved forsæt eller uagtsomhed. Et sådant ansvar kaldes ansvar for »culpa med omvendt bevisbyrde«. Den anden mulighed for at skærpe ansvaret er helt at forlade culpereglen og pålægge ansvar for enhver skadesforvoldelse, der står i forbindelse med udøvelsen af vedkommende virksomhed, uanset om der foreligger skyld hos skadevolderen. Et sådant ansvar, der altså også omfatter ansvar for hændelige skader, kaldes »objektivt ansvar« (»ansvar uden culpa« eller »strikte ansvar«).

Lovbestemmelserne omfatter normalt foruden regler om selve ansvarsgrundlaget også andre regler om erstatningen, f. eks. om hvem ansvaret påhviler, om virkningen af egen skyld hos skadelidte, om beregning af erstatningen og eventuelt om begrænsning af ansvaret til visse maksimumsbeløb. I visse tilfælde er der til erstatningsreglerne knyttet et krav om lovpligtig ansvarsforsikring. De enkelte lovbestemte ansvarsordninger gennemgås kort nedenfor.

1°. Ansvar for motordrevne køretøjer

Ansvar for motorkørsel er et ansvar for culpa med omvendt bevisbyrde. Princippet stammer fra den første danske motorlov fra 1903, og bestemmelserne herom findes nu i færdselsloven (lov nr. 287 af 10. juni 1976) §§ 101-104. Ved den nye færdselslov fra 1976 er der på dette felt kun sket uvæsentlige ændringer i forhold til færdselsloven af 1955. Efter færdselslovens § 101 skal den, der er ansvarlig for køretøjet, betale erstatning, medmindre det »godtgøres, at skaden ikke kunne have været afværget ved den agtpågivenhed og omhu, der kræves ved

benyttelse af motordrevne køretøjer, såvel i henseende til driften som materiellet«. Reglen fortolkes strengt i praksis, således at ansvaret for en praktisk betragtning stærkt nærmer sig et objektivt ansvar, selv om der ud fra en teoretisk betragtning er en klar forskel.

Har den skadelidte selv medvirket til skaden, kan erstatningen nedsættes eller bortfalde. Dette er i overensstemmelse med de almindelige regler om virkningen af »egen skyld« (se herom kapitel IV). Er skadelidte ikke selv omfattet af motoransvaret, f. eks. fordi han er cyklist eller fodgænger, er der i praksis en vis tendens til at se forholdsvis mildt på skadelidte og tilsvarende strengt på skadevolderen ved bedømmelsen af, om der foreligger egen skyld. Sker der sammenstød mellem to motorkøretøjer, fordeles ansvaret efter skyldgraden. Kan det ved et sådant sammenstød ikke oplyses, om der er skyld på nogen af siderne, fordeles skaden normalt lige.

Det særlige ansvar, der her er beskrevet, gælder for skade voldt ved kørselsuheld som påkørsel, sammenstød, væltning eller lignende eller ved brand eller eksplosion opstået i køretøjets motor eller beholder. Det gælder således f. eks. ikke, hvor skaden er voldt ved, at køretøjet er parkeret uforvarsligt.

Ansvar for alle motordrevne køretøjer, dvs. foruden for biler og motorcykler også for traktorer, motorredskaber (f. eks. selvkørende kraner, gravemaskiner eller landbrugsmaskiner) og knallerter, jfr. færdselslovens § 2. Ansvar for alle køretøjer, men også på passagerer og gods, der transporteres med køretøjet, hvad enten dette sker mod eller uden betaling. Det særlige ansvar påhviler køretøjets ejer eller dets bruger, hvorved forstås en person, der har en mere selvstændig rådighed over køretøjet. Den fører, der ikke selv er ejer eller bruger, kan kun personlig drages til ansvar efter den almindelige culpereglen, altså uden den »omvendte bevisbyrde«, jfr. færdselslovens § 104, stk. 2.

De særlige ansvarsregler gælder kun for kørsel inden for områder, der er omfattet af færdselsloven. Loven omfatter efter dens § 1 færdsel på vej (gade, plads, bro etc.), »som benyttes til almindelig færdsel af en

eller flere færdselsarter«. Kørsel på lukkede områder, der ikke er åbne for almindelig færdsel, falder således uden for lovens regler.

Færdselslovens ansvarsregler er kombineret med et krav om, at der skal tegnes ansvarsforsikring for alle motordrevne køretøjer i et anerkendt forsikringsselskab. Bestemmelser herom findes i lovens §§ 105-109. Forsikringsselskabet hæfter direkte over for skadelidte for enhver skade, der er voldt med køretøjet, og som er omfattet af færdselsloven. Forsikringsselskabet hæfter således også, hvis køretøjet f. eks. er stjålet. Er skaden voldt af et uidentificeret køretøj, dækkes den af en særlig pulje, der er oprettet af de anerkendte ansvarsforsikringsselskaber. Formålet med den lovpligtige ansvarsforsikring er at sikre, at skadelidte får erstatning uden hensyn til skadevolders betalingsevne. For at hindre, at den lovpligtige ansvarsforsikring skal medføre, at erstatningsreglerne mister deres præventive funktion, har forsikringsselskabet efter færdselslovens § 108, stk. 2, regres mod skadevolderen, hvis han har handlet forsætligt. Har han handlet groft uagtsomt, kan domstolene træffe bestemmelse om regres for selskabet. eventuelt for et bestemt beløb, der er mindre end skaden. Regres ved grov uagtsomhed anvendes efterhånden kun sjældent i praksis. Det må vel også antages, at hensynet til præventionen inden for færdselslovens område varetages nok så hensigtsmæssigt ved straf og frakendelse af førerret.

For at lette skadelidtes adgang til at kræve erstatningsspørgsmålet afgjort indeholder færdselslovens §§ 110-115 bestemmelser om, at der i forbindelse med en eventuel straffesag for færdselslovsovertrædelse også skal tages stilling til erstatningsspørgsmålet, medmindre dette ordnes forligsmæssigt.

Spørgsmålet om en ændring af færdselslovens ansvarsregler behandles for tiden af et udvalg, som justitsministeriet har nedsat.

2°. *Ansaret f or søfart*

De særlige erstatningsregler i søloven hviler stort set på den almindelige culperegulering, bortset fra reglerne om olieskader. På grund af søfartens internationale karakter er reglerne fastlagt ved internationale konventioner og kan derfor ikke ensidigt ændres af et enkelt land.

Søloven (lovbekendtgørelse nr. 353 af 1. juli 1974) § 220 og § 221 vedrører skade, der voldes på andre skibe, gods eller person ved skibssammenstød. § 222 vedrører skader, som et skib volder på et andet skib eller på gods eller personer ombord på et andet skib, uden at der foreligger sammenstød. Ansaret er i begge tilfælde et almindeligt culpaansvar.

Ved passagerbefordring er bortfragterens ansvar for personskade og for skade på rejsegods fastlagt i sølovens §§ 188-201. Også dette ansvar er et almindeligt culpaansvar. Bortfragterens ansvar for gods, bortset fra rejsegods, der bliver beskadiget, mens det er i hans varetægt, behandles i sølovens §§ 118-123. Ansaret er her et ansvar for culpa med omvendt bevisbyrde, idet bortfragteren er ansvarlig, medmindre han godtgør, at skaden ikke skyldes fejl eller forsømmelse af ham selv eller nogen han svarer for. Endvidere er bortfragteren ikke ansvarlig for skader, der skyldes visse nærmere angivne forhold.

Særlig regler om olieskader forvoldt af tankskibe findes i sølovens §§ 267-284. For sådanne skader er der et objektivt ansvar, idet skibets ejer er ansvarlig uden hensyn til skyld.

Efter sølovens § 233 hæfter rederen for skader, der er forvoldt ved fejl eller forsømmelse i tjenesten af skibsfører, mandskab, lods eller andre, der udfører arbejde i skibets tjeneste. Denne bestemmelse er mere omfattende end den almindelige regel om arbejdsgivers ansvar i Danske Lovs 3-19-2, idet sølovens regel omfatter alle personer, som udfører arbejde i skibets tjeneste, selv om de ikke er antaget af rederen. Rederen hæfter således f. eks. også for en tvangslods.

Det er i øvrigt karakteristisk for sølovens erstatningsregler, at der gælder beløbsmæssige begrænsninger af størrelsen af erstatningen for den enkelte skade.

3°. *Ansaret f or jernbanedrift*

Efter jernbaneerstatningsloven (lov nr. 117 af 11. marts 1921) er der et objektivt ansvar for skader forvoldt ved jernbanedrift. Ansaret omfatter enhver personskade, der ved jernbanedrift voldes på rejsende og andre, der ikke er ansat i banens tjeneste, lovens § 1. Udtrykket »ved jernbanedrift« er i retspraksis fortolket meget vidt. Der er

således også givet erstatning efter loven for skader ved fald på perroner eller i ventesale. Denne anvendelse af det objektive ansvar på skader, der ikke kan ses som et udslag af de særegne farer ved jernbanedrift, er blevet kritiseret i litteraturen. Det objektive ansvar omfatter foruden personskade også tingskade voldt ved påkørsel af andet end løsgående kreaturer eller ved andre driftsuheld. Endelig omfatter ansvaret med visse begrænsninger brandskade forårsaget af gnister eller gløder fra lokomotiver, lovens § 7.

Har skadelidte selv eller en banen uvedkommende trediemand forsætligt eller uagtsomt medvirket til skaden, bortfalder det objektive ansvar, således at banen kun er ansvarlig, hvis der også fra banens side er udvist culpa. I så fald fordeles ansvaret efter skyldgraden. Denne bestemmelse om fuldstændig bortfald af det objektive ansvar ved skadelidtes eller andres medskyld er ikke i overensstemmelse med nyere love, der hjemler objektive ansvar, og er blevet kritiseret i litteraturen. Loven indeholder endvidere bestemmelser om fastsættelsen af erstatningen og om begrænsninger i erstatningens størrelse. Disse bestemmelser må i dag forekomme forældede.

Ministeriet for offentlige arbejder har nedsat et udvalg med henblik på en revision af jernbaneerstatningsloven.

Jernbaneerstatningsloven omfatter ikke skader på gods, der transporteres med bane. For internationale godstransporter findes bestemmelser om ansvaret i en international konvention, »Convention internationale concernant le transport des marchandises par chemins de fer« forkortet CIM, se lovtidende C, bekendtgørelse nr. 129 af 3. november 1975. Efter lov om DSB (lov nr. 245 af 8. juni 1977) § 2 finder internationale konventioner om jernbanebefordring, som Danmark har tilsluttet sig, anvendelse her i landet, når de er bekendtgjort i Lovtidende. Reglerne i CIM må derfor betragtes som en del af dansk ret.

For indenlandske godstransporter udført af statsbanerne gælder bestemmelserne i lov om DSB kap. 5. Disse bestemmelser bygger på reglerne i CIM. Statsbanerne er ansvarlig for skade på godset, dog kun inden for visse beløbsgrænser og med undtagelse af skader, der skyldes visse nærmere angivne forhold.

For indenlandske godstransporter med privatbane gælder de for hver enkelt bane fastsatte takstregulativer, der er godkendt af ministeriet for offentlige arbejder. Disse regulativer, der er noget forskelligt formulerede, henviser alle til de for statsbanerne gældende bestemmelser om befordring, for så vidt der ikke ved regulativet er truffet afvigende bestemmelser. Som følge heraf gælder DSB-lovens ansvarsregler også for privatbanerne.

4°. *Ansvar for luftfart*

Efter luftfartsloven (lovbekendtgørelse nr. 381 af 10. juni 1969) § 127 er der et objektive ansvar for skader, som et fly ved anvendelse til luftfart volder på person eller ting uden for flyet. Erstatningspligten bortfalder, hvis skadelidte har medvirket til skaden med forsæt eller grov uagtsomhed. For skade på person eller ting, der befinder sig inden for en godkendt flyveplads, er der dog kun et almindeligt culpaansvar, lovens § 128.

Befordrerens ansvar for skade på flypassagerer og på befordret gods er efter lovens §§ 106-114 et culpaansvar med omvendt bevisbyrde, idet befordreren er fri for ansvar, hvis han beviser, at han selv og hans folk har taget alle nødvendige forholdsregler for at undgå skader, eller at dette ikke var muligt for dem. Ansvar for den enkelte skade er begrænset til visse maksimumsbeløb.

5°. *Ansvar for godstransport ad landevej*

Bestemmelser om ansvar for international transport af gods med bil findes i lov om fragtaftaler ved international vejtransport (lov nr. 47 af 10. marts 1965). Loven omfatter transport af gods ad landevej mellem Danmark og udlandet og har til formål at regulere retsforholdet mellem afsender, modtager og fragtfører. Loven hviler på en international konvention (CMR). For så vidt angår ansvaret for skader på det transporterede gods bestemmer loven, at dette påhviler fragtføreren, dog kun inden for visse beløbsgrænser og med undtagelse af skader, der skyldes visse nærmere angivne forhold. I det omfang fragtføreren ansvar er omfattet af loven, træder dens regler i stedet for færdselslovens erstatningsregler, jfr. færdselslovens § 116.

Loven om fragtafaler ved international vejtransport er udarbejdet af et udvalg, der blev nedsat af justitsministeriet i 1961. Efter at udvalget har afgivet betænkning om internationale vejtransporter, arbejder det nu med et forslag til en lov om fragtafaler ved indenlandsk vejtransport.

6°. *Ansvar for stærkstrømsanlæg*

Uden for samfærdselens område findes særlige ansvarsordninger for to arter af industriel virksomhed, nemlig atomanlæg og stærkstrømsanlæg.

Efter stærkstrømsloven (lovbekendtgørelse nr. 356 af 30. juli 1949) § 6 er den, der driver et elektrisk stærkstrømsanlæg, »pligtig at erstatte den skade på person eller gods, som forvoldes af anlægget, medmindre det oplyses, at den skadelidende selv forsætlig eller ved uagtsomhed har hidført skaden, eller at denne ikke kunne have været afværget ved den agtpågivenhed og omhu, som driften af sådanne anlæg udkræver såvel i henseende til driftsmåden som til materiellet«. Ansvar er således et ansvar for culpa med omvendt bevisbyrde; bestemmelsens formulering minder meget om formuleringen af færdselslovens § 101.

7°. *Ansvar for atomanlæg*

Ansvar for atomskader er reguleret ved lov om erstatning for atomskader (nukleare skader) (lov nr. 332 af 19. juni 1974). Loven hviler på en international konvention. Efter lovens § 13 er der objektivi ansvar for skader, som er omfattet af loven. Der er dog ikke ansvar for nukleare ulykker, som direkte skyldes væbnet konflikt, fjendtligheder, borgerkrig, oprør eller alvorlig naturkatastrofe af usædvanlig karakter. Ansvar påhviler indehaveren af vedkommende atomanlæg. Ved ulykker under transport af nuklear substans eller i øvrigt uden for et anlæg giver loven detaljerede regler for, hvem ansvaret påhviler.

Indehaveren af et nukleart anlæg har pligt til at tegne ansvarsforsikring til dækning af nukleare skader. Endvidere er der et vist subsidiært ansvar for staten. Anlægsindehaverens og statens regres mod en eventuel skadevolder er stærkt begrænset, idet der som hovedregel kun er regres mod den, der har voldt skaden med forsæt, lovens §§24 og 35. Ansvar er således koncentreret hos

anlægsindehaveren og hans ansvarsforsikring, subsidiært staten. Til gengæld har alle almindeligt forekommende skadesforsikringer undtaget nukleare skader i policens bestemmelser om dækningsområdet.

Loven omfatter ikke atomreaktorer, der anvendes som kraftkilde i fartøj eller andet transportmiddel, men justitsministeren kan efter lovens § 39 i givet fald fastsætte erstatningsregler for nukleart drevne transportmidler.

8°. *Ansvar for dyr og for jagt*

Foruden de hidtil omtalte bestemmelser findes der også på andre områder særlige lovregler om ansvarsgrundlaget, navnlig for så vidt angår ansvar for dyr.

Efter hundeloven (lovbekendtgørelse nr. 380 af 26. juni 1969) § 8 er der et objektivi ansvar for alle skader voldt af hunde, forbundet med et krav om lovpligtig ansvarsforsikring for hunde.

Mark- og vejfredsloven (lov nr. 107 af 31. marts 1953) indeholder i § 3 bestemmelser om objektivi ansvar for visse skader som husdyr (bortset fra hunde) forårsager ved at trænge ind på anden mands ejendom. Ansvar omfatter skader på afgrøder, hegn m.v. og skader, der voldes ved at dyrene angriber andre husdyr.

Christian den 5.s Danske Lov (af 15. april 1683) indeholder nogle endnu gældende bestemmelser om ansvar for visse personskader og skader på andre dyr, forvoldt af heste og kreaturer (6-10-2, 3 og 5), og om ansvar for skader voldt af vilde dyr, der holdes i fangenskab, f.eks. i zoologiske haver eller cirkus (6-10-4).

Efter jagtloven (lov nr. 221 af 3. juni 1967) §§ 48-49 er der til jagttegn knyttet en lovpligtig ansvarsforsikring, idet en del af afgiften for jagttegnet anvendes til ansvarsforsikring for jagttegnets indehaver. Efter lovens § 9 hæfter den, der har jagtretten på en ejendom, for enhver, der jager på ejendommen med hans tilladelse, når det drejer sig om skader, der ved uforsvarligt forhold under jagten er påført ejendommens ejer eller bruger. I øvrigt indeholder loven ikke særlige regler om erstatningsansvaret. Ansvarsgrundlaget er således den almindelige culperegulering, men med den nævnte udvidelse af »arbejdsgiveransvaret«.

b. Udvalgets forslag

Som allerede berørt ovenfor i afsnit 4, b, vil lovgivning om erstatningsansvaret inden for et bestemt område ofte være sket ud fra den betragtning, at den pågældende virksomhed må anses for særlig farlig, og at virksomhedens udøvere, ikke det øvrige samfund, bør bære tabet ved alle skader, der forvoldes ved at udøve virksomheden, enten direkte eller gennem deres ansvarsforsikring. Samme tankegang genfindes også på andre områder. Som begrundelse for, at der (ved lov nr. 174 af 7. maj 1975) blev indført en særlig afgift til staten på ansvarsforsikring af motorkøretøjer, anføres i bemærkningerne til lovforslaget:

»Motorkørslen er årsag til mange trafikulykker med personskade. Herved påføres det offentlige store udgifter til sygehusbehandling af de kvæstede og til invalidepension til disse. Det findes derfor rimeligt at lade motorkørslen yde et væsentligt bidrag til dækning af disse udgifter. . . . Forsikringsselskabernes præmiesystemer er almindeligvis indrettet således, at en motorkørende, der i en vis periode ikke har haft skadeudgifter, opnår en lavere forsikringspræmie. Ved at fastsætte afgiften som en procent af præmien opnår man, at den, der ved skadefri kørsel opnår de laveste præmier, også betaler mindst i afgift« (Folketingstidende 1974-75, 2. samling, Tillæg A, sp. 27-28).

De samfundsmæssige vurderinger om risikofordeling vil normalt også gælde, selv om skadelidtes tab er dækket af tingsforsikring. Ophæves tingsforsikringens regresret på disse områder, vil man ikke opnå den ønskede placering af tabet. På disse områder er der normalt heller ikke noget særligt hensyn at tage til den enkelte skadevolder. Ansvar vil som regel enten påhvile kapitalstærke storforetagender eller være dækket af ansvarsforsikring. Der kan derfor være grund til at holde de særlige ansvarsområder uden for den af udvalget foreslåede regel om begrænsning af erstatningspligten ved tingsforsikring.

Mens det i øvrigt må antages, at gennemførelse af regres ikke har nogen nævneværdig betydning for forsikringsselskabernes økonomi og dermed for præmieniveauet, er

regresretten af en vis betydning ved nogle forsikringer af transporteret gods og kaskoforsikring af trafikmidler, ikke mindst inden for søfart og luftfart. Her kan ophævelse af regresretten tænkes at ville medføre en mærkbar forhøjelse af præmierne og dermed en forøgelse af erhvervets omkostninger. Dette kan få betydning for erhvervets evne til at klare sig i den internationale konkurrence og kan tale for at holde sådanne områder uden for den hovedregel, udvalget har foreslået.

Regresreglerne må inden for hvert af de lovregulerede områder ses i sammenhæng med de særlige erstatningsregler, der i øvrigt gælder på området. En nærmere vurdering af, i hvilket omfang de ovenfor anførte synspunkter bør føre til, at erstatningspligt og dermed regresret skal bevares inden for det pågældende felt, forudsætter derfor en dybtgående gennemgang af hele erstatningsordningen på det pågældende område. Udvalget har ment, at en sådan detailgennemgang af de enkelte ansvarsområder ligger uden for dets opgave, navnlig da der for flere områders vedkommende allerede er nedsat særlige udvalg, som har til opgave at revidere erstatningsreglerne. I øvrigt hviler erstatningsreglerne på adskillige af de omtalte områder på internationale konventioner og kan derfor ikke ensidigt ændres af et enkelt land.

Efter udvalgets opfattelse må de anførte betragtninger føre til, at de ansvarsordninger, der er omtalt ovenfor i afsnit a, punkt 1° til punkt 7°, helt holdes uden for hovedreglen i lovudkastets §§ 6-7, se lovudkastets § 8, stk. 1. Derimod er ansvaret for skader voldt af dyr og ansvaret for jagtskader, der er omtalt i afsnit a, punkt 8°, ikke af en så særegen karakter, at der er tilstrækkelig grund til at holde det uden for den foreslåede hovedregel.

Bestemmelsen i § 8, stk. 1, vedrører kun ansvar, der hviler på de særligt nævnte ansvarsgrundlag. Kaskoskade på trafikmidler som biler, skibe og fly voldt af en skadevolder, hvis ansvar hviler på den almindelige culperegulering, følger derfor reglerne i udkastets §§ 6-7. Det samme gælder skader på transporteret gods, når kravet rettes mod andre end transportøren. Som eksempler på tilfælde, der skal bedømmes efter §§ 6-7, kan nævnes, at en bil beskadi-

ges af en cyklist eller en fodgænger, eller at et skib beskadiges ved fejl i en havnekran, som følge af mangelfuld fyrafmærkning, ved en fejl under skibets reparation på et værft eller ved at en forbipasserende på molen taber noget.

Fra forsikringsselskabernes side kunne man ønske at bevare regresretten, navnlig ved kaskoskader på skibe og fly. Udvalget har imidlertid ikke fundet det rigtigt at bevare erstatningspligten, når ansvaret ikke hviler på de særlige ansvarsgrundlag, der er nævnt i § 8. De hensyn, der i øvrigt taler for at begrænse erstatningspligten, og som er gengivet ovenfor i afsnit 3, taler med samme styrke for også at begrænse erstatningspligten her. I denne forbindelse kan nævnes, at en del af skaderne kan være omfattet af § 6, nr. 2, om fejl ved planlægning eller tilrettelæggelse af arbejdet. Er der tale om skader under kontraktmæssigt påtaget arbejde, f. eks. under reparation af et skib eller et fly, har parterne efter lovudkastets § 13 mulighed for at aftale en anden fordeling af ansvaret, hvis de finder behov for det. Det svenske og det norske udvalg er på dette felt kommet til en anden løsning end det danske, se herom afsnit 7.

6. Andre særlige områder (produktansvar og ansvar for udgravninger m.v.)

a. Gældende ret

Det foregående afsnit omfatter tilfælde, hvor erstatningsansvaret er reguleret ved særlige lovbestemmelser, normalt i forbindelse med en skærpelse af ansvaret i forhold til den almindelige culperegulering. Domstolene har imidlertid også skærpet erstatningsansvaret på andre områder, uden at der foreligger lovbestemmelser om erstatningsansvaret på det pågældende område. Af disse områder finder udvalget grund til særligt at fremhæve ansvaret for produktskader og ansvaret for skader voldt ved udgravninger og lignende arbejder. På disse områder har der i domstolenes praksis udviklet sig et strengt ansvar. I den juridiske teori er det blevet diskuteret, om dette ansvar må opfattes som et ulovbestemt objektivt ansvar eller som et culpaansvar, eventuelt med omvendt bevisbyrde, hvor der stilles meget store krav til påpasseligheden. For en praktisk betragtning vil der ikke være den store

forskel i resultaterne, selv om der ud fra et teoretisk synspunkt er en afgørende forskel.

1°. Produktansvaret

Ved produktskader forstås skader, der opstår ved at en leveret vare under omsætning, opbevaring, benyttelse eller forbrug volder skade på person eller ting som følge af en farlig egenskab ved varen. Et produkt kan siges at have en farlig egenskab, hvis det ikke ved almindelig brug frembyder den sikkerhed, man med rimelighed kan forvente af produkter af den pågældende art. Som eksempel kan nævnes et bagepulver, der er giftigt, et lægemiddel, der medfører fosterskader, en maskine eller en trykbeholder, der eksploderer på grund af en fabriktionsfejl ved det enkelte eksemplar eller en generel fejl ved konstruktionen. Efter dansk retspraksis er producenten af varen ansvarlig for sådanne fejl, enten efter en streng culpabedømmelse eller som et objektivt ansvar. Endvidere er mellemhandlere, såvel i grossist- som i detailledet, ansvarlige, idet de dels er ansvarlige for egne eller folks fejl ved opbevaring og omsætning af varen, dels over for forbrugeren hæfter for producentens fejl. Ansvaret synes at være strengest, når erhvervsdrivende leverer varer til almindeligt forbrug. Ved salg mellem private og måske også ved visse salg mellem erhvervsdrivende indbyrdes vil man være mere tilbøjelig til at anlægge en almindelig culpabedømmelse.

Produktansvaret vedrører kun ansvar for skader på andet end den leverede vare. Skaden på selve det leverede produkt, f. eks. på maskinen, der eksploderer, bedømmes efter købelovens regler om mangler ved det solgte eller efter de regler, der i øvrigt måtte gælde i kontraktsforholdet mellem køber og sælger af varen.

Produktansvaret er som nævnt ikke reguleret ved lovbestemmelser, men det kan forventes, at der i fremtiden vil blive lovgivet herom, da regler om produktansvar for tiden behandles både inden for Europarådet og inden for Fællesmarkedet. For Fællesmarkedets vedkommende foreligger et »Forslag til Rådets direktiv om tilnærmelse af medlemsstaternes ved lov eller administrativt fastsatte bestemmelser om produktansvar«, forelagt Rådet af Kommissionen den 9. september 1976 (EFT nr. C 241/9 af

14. oktober 1976). Efter direktivforslagets art. 1, stk. 1, er »producenten af et produkt ansvarlig for skade forårsaget af en defekt ved produktet, uanset om han havde eller kunne have haft kendskab til defekten«. Der er således tale om et objektivt ansvar for producenten, hvilket yderligere understreges af bestemmelsen i art. 1, stk. 2, hvorefter producenten er ansvarlig, »selvom produktet i betragtning af den videnskabelige og tekniske udvikling ikke anses som defekt på det tidspunkt, da han bragte det i omsætning«. Begrebet producent defineres i art. 2. Efter art. 4 er et produkt defekt, »når det for personer eller formuegoder ikke frembyder den sikkerhed, som man er berettiget til at forvente«. Ansvarret omfatter efter art. 6 personskade, herunder død, og skade på private (ikke-erhvervsmæssige) formuegoder. Art. 7 indeholder bestemmelser om en beløbsmæssig begrænsning af producentens ansvar.

2°. Ansvarret for udgravninger m.v.

For skader, der voldes ved benyttelsen af fast ejendom, har der ligeledes udviklet sig et strengt ansvar i domstolenes praksis. Særlig strengt synes ansvarret at være ved skader på omliggende ejendomme ved rystelser, forskydninger i jordlagene eller lignende som følge af udgravning og pilotering. Også her kan det diskuteres, om der er et egentligt objektivt ansvar eller om der er et strengt culpaansvar. En meget omtalt højesteretsdom (Ugeskrift for Retsvæsen 1968, side 84, om Ålborg kloster) synes at vise, at der i hvert fald er objektivt ansvar, hvor bygherren af to mulige fremgangsmåder ved pilotering, der begge måtte betragtes som forsvarlige, vælger den billigste og samtidig også mest risikable (men altså dog forsvarlige) fremgangsmåde. En senere højesteretsdom (Ugeskrift for Retsvæsen 1975, side 388) har derimod afvist at anvende objektivt ansvar i et tilfælde, hvor en kloakering efter flere års forløb medførte skader på et hus i nærheden, ved at et lerlag efterhånden blev udtørret og satte sig.

b. Udvalgets forslag

Udvalget finder, at ansvarret på begge de to nævnte områder, produktansvar og ansvar for udgravninger og lignende arbejder, afviger så meget fra det almindelige cul-

paansvar, at det med hensyn til spørgsmålet om at begrænse erstatningspligt og regresret nærmest må sidestilles med de lovregulerede områder, der er omtalt i afsnit 5. Hertil kommer, at ansvarret i begge tilfælde ofte vil kunne dækkes af ansvarsforsikring. Som berørt i afsnit 4, a, har forsikringsbranchen anført, at netop på disse områder spiller forsikringsselskabernes skadesforebyggende arbejde en særlig rolle. Selskabernes sagkyndige går aktivt ind i planlægningen af vedkommende produktion eller entreprenørarbejde og stiller særlige krav for at tegne ansvarsforsikring. Også dette taler for at bevare erstatningspligten på disse områder. Udvalget har derfor fundet det rigtigst at holde også disse områder uden for hovedreglen i §§ 6-7, se lovudkastets § 8, stk. 2.

Udvalget har overvejet, om også forureningsskader bør medtages i lovudkastets § 8, stk. 2, således at erstatningspligt og regresret bevares for disse skader, selv om skaden er dækket af tingsforsikring. De skader, der kan forekomme på dette område, er af meget forskellig karakter, og erstatningsreglerne ligger næppe helt fast. Udgangspunktet er den almindelige culparegel, men bedømmelsen af, om der foreligger culpa, påvirkes af den offentligretlige regulering af området, selv om de fleste bestemmelser om forureningsbekæmpelse ikke er egentlige erstatningsregler. Bevidst eller systematisk forurening vil ofte være omfattet af bestemmelsen i lovudkastets § 6, nr. 2. Forureningsskader vil endvidere kun i begrænset omfang være dækket af en tingsforsikring hos den, der rammes af skaden. På denne baggrund finder udvalget ikke tilstrækkelig grund til at foreslå en særregel for dette område.

7. Svenske og norske forslag

Mens der er enighed mellem de nordiske udvalg om at foreslå, at der som hovedregel ikke skal være erstatningsansvar, når en tingsskade er dækket af forsikring, har det ikke været muligt at nå frem til en fuldstændig enighed om hvilke områder, der skal undtages fra denne hovedregel. Forskellen i resultatet skyldes navnlig, at udgangspunkterne har været forskellige, idet de områder, hvor der efter lov eller retspraksis gælder andre ansvarsregler end den almindelige culparegel, er forskellige fra land til land.

Det er dog efter udvalgenes opfattelse lykkedes at nærme forslagene så meget til hinanden, at forskellene ikke vil få nogen væsentlig betydning i praksis.

Det har været drøftet, om man i lovteksten udtrykkelig og udtømmende skal opregne undtagelserne fra lovens almindelige regel, eller om man blot skal give en undtagelsesregel holdt i almindelige vendinger, som det så overlades til domstolene at udfylde, eventuelt med støtte i anvisninger i lovens motiver. For den førstnævnte løsning taler, at den giver den klareste regel og derfor vil give anledning til de færreste retssager. Til gengæld får man en regel, der er mindre smidig, og det bliver nødvendigt at ændre loven, når de opregnede bestemmelser om erstatning bliver ændret, eller nye bestemmelser kommer til. Det danske og det svenske udvalg har valgt at følge den førstnævnte løsning, mens det norske forslag i højere grad bygger på den sidstnævnte løsning.

Det svenske udvalg har i betænkningen »Skadestånd VI« (SOU 1975:103) foreslået følgende bestemmelser:

»5. kap. 8 §

I den mån skada omfattas av försäkring på egendom föreligger icke skadeståndsskyldighet, om ej den mot vilken skadeståndsanspråket riktas

1. själv vållat skadan uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet eller

2. i offentlig eller yrkesmässig verksamhet

a) bedrivit eller låtit bedriva grävningsskadan eller sprängningsarbete som orsakat skadan,

b) levererat produkt som orsakat skadan,

c) transporterat eller för förvaring omhändertagit den egendom som skadats eller på denna utfört arbete som orsakat skadan,

d) begagnat arbetsmetoder eller materiel med oförsvarliga, för arbetsledningen kända brister som orsakat skadan.

Första stycket gäller ej i fråga om skada på fartyg eller luftfartyg eller beträffande redarens ansvarighet för annan skada till följd av sjöfart.«

Endvidere er der foreslået ændringer i en række af de love, der indeholder særlige ansvarsordninger.

8 §, 1. stykke, nr. 1, i det svenske forslag svarer ganske til det danske lovudkasts § 6, nr. 1.

8 §, 1. stykke, nr. 2, litra a) og litra b) svarer ganske til det danske lovudkasts § 8, stk. 2.

Det svenske udvalg har endvidere foreslået en regel om regres mod den, der har transporteret, opbevaret eller udført arbejde på den skadede genstand, 8 §, 1. stykke, nr. 2, litra c) (nævnte svenske betænkning, side 114-117). Det danske udvalg er som nævnt i afsnit 5 enigt i, at transportforsikringer normalt bør have adgang til regres mod den, der er ansvarlig for transporten, på grund af den økonomiske betydning af regres på dette område. Efter det danske lovudkasts § 8, stk. 1, bevares regres ved ansvar, herunder ansvar for transporteret gods, der hviler på færdselsloven, søloven, jernbanelovene, luftfartsloven, loven om fragtaftaler ved international vejtransport, den forventede lov om fragtaftaler ved indenlandsk vejtransport og andre love, som giver regler om fragtaftaler. Transport med lil, skib, tog og fly er således omfattet. Transportformer, hvor ansvaret ikke er lovreguleret (f. eks. med cykel eller hestevogn), har ikke en sådan betydning eller karakter, at en særregel for disse kan være påkrævet.

Når det drejer sig om skader forårsaget af den, der blot har opbevaret tingen (uden at det står i forbindelse med en transport) eller har udført arbejde på den, finder det danske udvalg, at de grunde, der i øvrigt taler for at begrænse tingsforsikringens regres, også gælder her. Det drejer sig om en række meget forskelligartede forhold, spændende fra f. eks. en skomagers reparation af et par sko til et skibsværfts reparation af et skib. Normalt vil skaden ikke være omfattet af skadevolders ansvarsforsikring, da ansvarsforsikringer i almindelighed undtager skader på andres ting, der er i skadevolders varetægt. Er den skadede ting dækket af en tingsforsikring, vil det langt fra altid være rimeligt at indrømme forsikringsselskabet regresret. Det danske udvalg har derfor - i modsætning til det svenske - ikke fundet grundlag for en særregel om regres mod den, der har opbevaret eller bearbejdet den skadede genstand. Udvalget erkender, at det nok i visse tilfælde vil være den økono-

misk set mest hensigtsmæssige ordning at lade reparatøren eller dennes ansvarsforsikring bære risikoen for skaderne. Da de foreslåede regler kan fraviges ved aftale mellem parterne, vil det imidlertid i sådanne tilfælde på forhånd være muligt at træffe aftale om fordelingen af risikoen.

8 §, 1. stykke, nr. 2, litra d) i det svenske forslag svarer med visse ændringer til det danske lovudkasts § 6, nr. 2 (nævnte betænkning, side 89-90).

Med hensyn til ansvaret for motordrevne køretøjer vil det svenske udvalg kun bevare adgang til regres fra et køretøjs kaskoforsikring mod et andet køretøjs ansvarsforsikring (betænkningen, side 98-104). Dette begrundes navnlig med den betydning, regresretten har for præmieniveauet. Ophæves regresretten, vil præmierne for kaskoforsikring af biler stige betydeligt, og dette vil modvirke udbredelsen af denne form for forsikring. Det svenske udvalg finder, at andre tingsskader, der voldes af biler, ikke er af en sådan karakter, at der er grund til at bevare regres mod bilens ansvarsforsikring. I denne forbindelse bemærkes, at der ved skade på genstande, der transporteres med bil, vil være regres mod transportøren efter den ovenfor omtalte regel, 8 §, 1. stykke, nr. 2, c). Det danske udvalg har som ovenfor nævnt valgt at bevare regres ved alt ansvar, der hviler på færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer.

Med hensyn til ansvar efter lovene om fragtaftaler ved international og indenlandsk vejtransport er der overensstemmelse som følge af den svenske regel om skader på transporteret gods.

Efter 8 §, 2. stykke, i det svenske forslag er enhver skade på fartøj og reders ansvar for anden skade som følge af søfart undtaget fra den almindelige hovedregel. »Fartøj« omfatter ikke blot større skibe, der anvendes erhvervmæssigt, men også småbåde til fritidsbrug. Olieskader til søs er i Sverige behandlet i en særlig lov, og også ansvaret efter denne holdes uden for hovedreglen (betænkningen, side 105-106). Ved skade på gods, som transporteres med skib, er der regres efter den tidligere nævnte almindelige regel om transporteret gods. Med hensyn til kaskoskader på skibe afviger det svenske forslag noget fra det danske. Efter det svenske forslag er der fuld regres ved enhver

skade på et fartøj, uanset om skadevolders ansvar hviler på søloven eller på et andet ansvarsgrundlag, eventuelt på den almindelige culperegul. Det danske udvalg har som nævnt i afsnit 5 ikke fundet tilstrækkelig grund til at undtage skader på skibe, hvis ansvaret ikke hviler på søloven (eller eventuelt et af de andre særlige ansvarsgrundlag, der er nævnt i lovudkastets § 8).

Det danske udvalg vil endvidere undtage skader ved jernbanedrift fra den almindelige hovedregel. Det svenske udvalg har derimod ikke fundet tilstrækkelig grund til at bevare regres på dette område (betænkningen, side 104-105). Ved skade på gods, der befordres med jernbane, er der dog regres efter den tidligere nævnte regel om regres for skade på transporteret gods.

8 §, 2. stykke, i det svenske forslag undtager skade på luftfartøj. Herefter er der regres for skader på fly og skader på gods, der transporteres med fly. Ligesom ved skader på skibe er enhver skade på fly undtaget, uanset ansvarsgrundlagets art. Derimod er der ikke regres ved andre tingsskader, der voldes ved luftfart, f. eks. skader på bygninger ved flystyrt (betænkningen, side 106-107). Det svenske forslag afviger her fra det danske, der kun undtager ansvar efter luftfartsloven, men til gengæld alt ansvar efter luftfartsloven, altså også ansvar for skader ved flystyrt.

Med hensyn til ansvar for atomanlæg er der overensstemmelse mellem det svenske og det danske forslag (betænkningen, side 110). Derimod har det svenske udvalg ikke fundet tilstrækkelig grund til at bevare regres ved skader forvoldt af stærkstrømsanlæg (betænkningen, side 106). Med hensyn til reglerne om ansvar for dyr er der enighed om, at dette ansvar skal være omfattet af hovedreglen, således at regres fra tingsforsikring begrænses (betænkningen, side 107-108).

Det norske udvalg har i sin betænkning (NOU 1977:33) foreslået følgende bestemmelser:

»§ 4-3 (forsikringsselskabets regressret overfor skadevolderen)

I den utstrekning forsikringsselskapet har betalt erstatning til skadelidte trer det inn i skadelidtes krav mot skadevolderen såframt skaden er voldt

a) ved forsett eller grov uaktsomhet av den ansvarlige selv,

b) i virksomhet som **innebærer** særlig risiko for skade, og skaden er utløst ved forsett eller uaktsomhet med hensyn til den foreliggende risiko.

For lempning av regresskravet gjelder § 3-8 eller annen lovbestemmelse om lempning tilsvarende.

§ 4-4 (særregler om utvidet regress)

Ved motorvognforsikring kan forsikringsselskapet kreve regress etter bilansvarslovens §§ 8, 12 og 13 uten hensyn til reglene i § 4-3.

Ved transport-, sjø- eller luftfartsforsikring kan forsikringsselskapet kreve regress uten hensyn til reglene i § 4-3 når skaden er voldt gjennom næringsvirksomhet. Lempning kan dog skje i medhold av § 4-3 annet ledd.

Regress uten hensyn til reglene i § 4-3 kan også kreves

a) ved kredittforsikring og garantiforsikring,

b) når det ved lov eller avtale er truffet bestemmelse om at ansvaret skal kanaliseres til den som regresskravet rettes mot.«

§ 4-3 i det norske udkast vedrører tilfælde, hvor erstatningspligten er bevaret af præventive grunde. Som det ses, svarer bestemmelsen om forsæt og grov uaktsomhet til det danske og det svenske forslag. I

øvrigt er det norske udkast noget anderledes formuleret end de tilsvarende bestemmelser i de to andre nordiske forslag (nævnte norske betænkning, side 25 og 48).

Efter § 4-4 er transport-, sø- og luftfartsforsikringens regres for skade voldt i erhverv og kredit- og garantiforsikringens regres holdt uden for hovedreglen om begrænsninger i regresretten. Efter det danske udkast vil der være regres mod transportøren ved alle praktisk vigtige former for godstransport. Endvidere vil der være regres over for alle skadevoldere, hvis ansvar hviler på søloven, luftfartsloven etc. Så langt er der overensstemmelse mellem det norske og det danske forslag. Derimod har transportforsikring, søforsikring og luftfartsforsikring efter det danske udkast kun begrænset regres mod en skadevolder, hvis ansvar hviler på den almindelige culperegulering. Ved kreditforsikring og garantiforsikring er der overensstemmelse, idet der her også efter det danske udkast er fuld regres, se kapitel VI, bemærkningerne til §§ 6 og 9. I øvrigt indeholder det norske udkast ikke nogen udtømmende angivelse af de områder, som holdes uden for hovedreglen, men en mere almindelig henvisning til tilfælde, hvor der ved lov eller aftale er sket en »kanalisering« af ansvaret (nævnte norske betænkning, side 25-26 og 49).

Den fulde tekst til det norske og det svenske lovudkast findes i bilaget til nærværende betænkning.

C. Selvforsikring og undladt forsikring i øvrigt

1. Gældende ret

Bestemmelsen i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., kan kun anvendes, hvor tabet er dækket af forsikring. De betragtninger, der ligger bag reglen, kan i almindelighed ikke anlægges, hvor forsikringsdækning ikke foreligger. Har skadelidte af en eller anden grund undladt at tegne en forsikring, det ellers er sædvanligt at tegne inden for det pågældende område, kan der dog være grund til at spørge, hvorledes skadevolder bør stilles.

Undladelse af at tegne forsikring forekommer bl. a. for statens vedkommende, idet staten traditionelt ikke forsikrer sig. For

så vidt angår brandskade på statens bygninger og løssøre blev der i 1920 oprettet en særlig statsbrandforsikringsfond (lov nr. 704 af 22. december 1920). Det var i retspraksis antaget, at denne ordning kunne ligestilles med tegning af en egentlig forsikring, således at skadevolders ansvar kunne lempes efter forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt. Derimod er det fast retspraksis, at forsikringsaftalelovens § 25 ikke kan anvendes, hvor staten, en kommune eller et større erhvervsforetagende i øvrigt har undladt at tegne forsikring ud fra en antagelse om, at det bedre vil kunne betale sig at bære

eventuelle tab selv, men hvor der ikke formelt er oprettet en forsikringsfond eller lignende.

Statsbrandforsikringsfonden blev ophævet i 1960 (lov nr. 28 af 3. februar 1960). Ophævelsen af forsikringsfonden medførte, at højesteret i en dom fra 1968 (Ugeskrift for Retsvæsen 1968, side 217) fandt, at der ikke længere er hjemmel til at lempe ansvaret for en person, der uagtsomt har forvoldt ildebrand på en statsbygning. Sagen vedrørte en 16-årig dreng, som boede hos sine forældre i en tjenestebolig. Ved en uforsigtighed med nogle gløder i en papirkurv forårsagede han brandskade på bygningen. Skaden blev opgjort til godt 11.000 kr. Drengen var omfattet af en familieansvarsforsikring, men forsikringsselskabet nægtede at betale, bl. a. under henvisning til at erstatningspligten måtte bortfalde efter grundsætningen i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt. Højesterets flertal fandt, at denne bestemmelse ikke kunne anvendes analogt på staten som selvforsikrer, efter at den forsikringslignende statsbrandforsikringsfond var ophævet. Et mindretal ville anvende bestemmelsen analogt og lade ansvaret bortfalde.

I anledning af dommen blev det kritiseret, at der ikke var mulighed for at lempe i sådanne situationer, bl.a. af højesteretsdommer, dr. jur. J. Trolle (Ugeskrift for Retsvæsen 1968 B, side 145). Spørgsmålet blev også rejst i folketinget (Folketingstidende 1967-68, 2. samling, sp. 3007 ff.). Kritikken førte til, at justitsministeriet ved en cirkulæreskrivelse af 18. marts 1971 anmodede alle statens styrelser om at undlade at rejse erstatningskrav i det omfang, hvor det må antages, at domstolene ville have nedsat kravet eller ladet dette bortfalde efter forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., hvis der havde været forsikret. Københavns kommune har vedtaget at følge samme retningslinier.

2. Betænkning nr. 215/1959

Som beskrevet ovenfor i afsnit B, 2, blev der i 1958 afgivet en betænkning om ændring af forsikringsaftalelovens § 25 (betænkning nr. 215/1959). Ifølge denne betænkning fandt udvalget det mindre rimeligt, at det i alle tilfælde skal være afgørende for den ansvarliges stilling, om skadelidte af særlige grunde

har ment at kunne undvære forsikring. Udvalget foreslog derfor en adgang til at anvende lempelsesreglen også i tilfælde, hvor skadelidte under hensyn til spredningen af sine økonomiske interesser har undladt at tegne sædvanlig forsikring. Det skulle i denne forbindelse være uden betydning, om der var truffet en udtrykkelig beslutning om at undlade at forsikre, eller om der var oprettet en selvforsikringsfond. Den dengang foreslåede regel har følgende ordlyd:

»§ 25 a. Har skadelidte under hensyn til spredningen af sine økonomiske interesser undladt at tegne sådan skadesforsikring, som det er sædvanligt at tegne, har han ikke større ret over for den ansvarlige, end om han havde tegnet forsikring.«

3. Udvalgets forslag

Det centrale i udvalgets forslag om begrænsning af erstatningspligt som beskrevet ovenfor i afsnit B, 3, er eksistensen af en forsikring, der dækker skadelidtes tab. Er der ikke forsikret, falder afvejningen af skadelidtes og skadevolderens interesser i almindelighed helt anderledes ud. Men hvor en enkelt skadelidt har undladt at tegne en forsikring, som det ellers er sædvanligt at tegne, kan det undertiden være rimeligt at behandle denne skadelidte, som om forsikring var tegnet. Set fra skadevolderens synspunkt kan det i hvert fald forekomme tilfældigt og urimeligt, at han skal betale erstatning, fordi netop denne skadelidte ikke har forsikret.

Undertiden er en virksomhed så stor, at den risikospredning, som er kernen i al forsikring, allerede foreligger inden for virksomheden selv. I sådanne tilfælde vil det ofte forekomme virksomheden økonomisk set mere fordelagtigt ikke at tegne forsikring, men selv at bære sine skader. Dette er klart tilfældet for statens vedkommende, og kan også være tilfældet for kommuner og større erhvervsforetagender. I sådanne situationer bør skadelidte efter udvalgets opfattelse stilles ganske som om sædvanlig forsikring var tegnet. Det forekommer ikke rimeligt, om skadevolder skulle stilles ringere, fordi skadelidtes virksomhed har en sådan størrelse, at det af den grund bedre kan betale sig for ham ikke at forsikre. Denne opfattelse har som ovenfor nævnt allerede fundet udtryk i 1959-betænkningen og i

cirkulæreskrivelsen fra 1971. Som anført i 1959-betænkningen må det være de faktiske forhold hos skadelidte, der er afgørende, ikke om der formelt er truffet nogen beslutning om selvforsikring. Efter nærværende udvalgs opfattelse må man dog snarere lægge vægt på omfanget af skadelidtes virksomhed end spredningen af hans interesser. Det afgørende er, om vedkommende foretagende er så stort, at dets skader, i hvert fald over en årrække, har en tendens til at udligne sig på samme måde, som det sker ved forsikring, og om skader af den pågældende art normalt dækkes af forsikring, i hvert fald i mindre virksomheder. Udvalgets lovudkast er derfor formuleret noget anderledes end i 1959-betænkningen, se lovudkastets § 7.

Har skadelidte uden for de tilfælde, der er omfattet af lovudkastets § 7, undladt at tegne en sædvanlig forsikring, er løsningen mere tvivlsom. Der kan være en vis rimelighed i, at den, der forsømmer at tegne forsikring, som ellers er sædvanlig, og derved sparer præmien, også selv må bære risikoen ved den manglende forsikringsdækning. Tilfældene kan imidlertid uden for de store foretagenders kreds være meget forskelligartede, omfattende såvel større og mindre erhvervsvirksomheder som private. Årsagerne til den manglende forsikring kan være såvel velovervejede beslutninger som pengemangel, sløseri eller ukendskab til forsikringsmulighederne. Det kan endog være, at forsikring er tegnet, men at den blot, måske ved en forglemmelse, måske på grund af dårlig økonomi, ikke er holdt i kraft. Den - måske ringe - forsømmelse skadelidte har udvist ved ikke at forsikre, må ses over for den skyld, skadevolder har udvist ved at forårsage selve skaden. Udvalget finder det ikke rimeligt i alle disse tilfælde helt at lade skadevolders ansvar bortfalde. Navnlig hvor skadevolder har ansvarsforsikret eller økonomisk set er stærkere end skadelidte, vil bortfald af erstatning på grund af en forsikring, der burde være tegnet, kunne forekomme stødende. Udvalget finder det derfor tilstrækkeligt, at

der uden for de tilfælde, som er omfattet af udkastets § 7, er en adgang til at lempe skadevolders ansvar, hvis det i særlige tilfælde forekommer rimeligt at lade skadelidte bære tabet selv under hensyn til, at han burde have forsikret. En sådan adgang til at lempe skadevolders ansvar findes i den almindelige lempelsesregel, der omtales nedenfor i afsnit E, lovudkastets § 11, stk. 1. Denne bestemmelse nævner bl. a. foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder.

4. Svenske og norske forslag

Det svenske udvalg har foreslået en bestemmelse, svensk lovudkast 5. kap. 9 §, 1. stykke, der stort set svarer til § 7 i det danske udkast (Skadestånd VI, side 119-122). For andre tilfælde af undladt forsikring har det svenske udvalg foreslået en regel, der giver en fakultativ adgang til at lempe, svensk lovudkast 5. kap. 10 §. Denne bestemmelse må ses i sammenhæng med, at den almindelige lempelsesregel i svensk affattelse (skadeståndslagens 6. kap. 2 §, omtalt i afsnit E) er snævrere end bestemmelsen i det danske lovudkastets § 11, stk. 1. Efter skadeståndslagens 6. kap. 2 § kan lempelse kun ske, hvor erstatningsansvaret vil virke urimeligt tyngende for skadevolder. Det svenske udvalg har derfor fundet behov for en supplerende bestemmelse, der giver en noget videre adgang til at lempe ved undladt forsikring (nævnte betænkning, side 123-127).

Det norske udvalg er i princippet enig med det danske og det svenske udvalg, men har alligevel ikke villet foreslå nogen særlig bestemmelse om selvforsikring eller undladt forsikring i øvrigt. Det norske udvalg mener, at sådanne tilfælde må reguleres af den almindelige lempelsesregel, der nævner foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder, § 3-8, jfr. § 4-1, i det norske lovudkast. Det norske udvalg har som begrundelse navnlig henvist til vanskelighederne ved at definere begreberne »selvforsikring« og »sædvanlig forsikring« (norsk betænkning, side 29-30).

D. PERSONSKADE

Ovenfor er drøftet hvilke muligheder, der er for at lade skadevolders ansvar bortfalde, når skadelidtes tab ved en tingskade er dækket af forsikring. Også ved persons-kade og tab af forsørger forekommer det i vidt omfang, at skadelidte i anledning af skaden får krav på beløb fra andre end skadevolderen. Man kan derfor her ligesom ved tingskade spørge, om skadevolderens erstatningspligt kan ophæves i det omfang, skadelidtes tab dækkes af ydelser fra anden side. Ved personskade og tab af forsørger er forholdene af to grunde mere komplicerede end ved tingskade.

For det første kan der forekomme udbetaling fra flere forskellige kilder end ved tingskade. Ved tingskade har kun udbetaling af private forsikringer praktisk betydning. Ved personskade kan der foruden private forsikringer navnlig også være tale om ydelser fra de offentlige sociale sikringsordninger, som f. eks. sygesikring, lovpligtig ulykkesforsikring og invalidepension, eller ydelser som følge af et ansættelsesforhold, som løn under fravær eller pension.

For det andet er det, i hvert fald når der er tale om fremtidigt tab som følge af invaliditet eller tab af forsørger, ofte langt vanskeligere at beregne tabets størrelse. Medtages også godtgørelse for ikke-økonomiske skader - noget som ikke forekommer ved tingskade - er det ret beset umuligt at ansætte et bestemt beløb, der dækker det fulde tab. Også ved personskade gælder det princip, at skadelidte ikke skal have samme tab dækket to gange. Men den anførte usikkerhed vedrørende tabets størrelse medfører, at man ved personskader ikke uden videre kan gå ud fra, at skadelidte får »dobbelt-dækning«, hvis han både får erstatning fra skadevolder og en eller flere ydelser fra trediemand. Mens udbetaling af tingsforsikring må medføre, at skadelidtes krav mod skadevolder nedsættes tilsvarende (jfr. forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 1. pkt.), er der ved personskade flere muligheder: ydelsen fra trediemand kan medføre, at skadelidtes krav mod skadevolder nedsættes med det fulde beløb, kun delvis eller slet ikke. I det omfang ydelsen fra trediemand medfører en nedsættelse af skadelidtes krav mod skadevolder - men kun i dette omfang - kan

der blive spørgsmål om at indrømme trediemand et regreskrav mod den erstatningsansvarlige.

De nævnte spørgsmål om forholdet mellem ydelser fra trediemand og erstatningsansvaret er indgående behandlet i betænkning I, se kapitel II, afsnit 4, og kapitel III (gældende ret), kapitel IV, afsnit A, 1 og 3 (udvalgets hovedsynspunkter) samt lovudkast I § 3 og bemærkningerne hertil i betænkning I, kapitel VI.

Forslaget i betænkning I indeholdt en treleddet ordning: Dagpenge, sygeløn og lignende ydelser, der vedrører hidtidigt indtægtstab, fradrages fuldt ud i erstatning for tabt arbejdsfortjeneste (lovudkast I § 3, stk. 1). Med hensyn til andre sociale ydelser samt pension som led i et ansættelsesforhold bestemmes, at erstatningen skal fastsættes »under rimelig hensyntagen til« disse ydelser. Sådanne ydelser vil altså normalt medføre en vis nedsættelse i erstatningskravet, men ikke nødvendigvis »krone for krone« (lovudkast I § 3, stk. 2). Endelig er det med hensyn til private forsikringer bestemt, at der ved erstatningens udmåling »kan (ikke skal) tages hensyn til« disse (lovudkast I § 3, stk. 4). Mens forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2, udtrykkeligt bestemmer, at udbetaling af private summaforsikringer ingen indflydelse har på erstatningskravet, giver den foreslåede bestemmelse altså domstolene mulighed for mere skønsmæssigt at tage hensyn til private forsikringer ved erstatningsudmålingen i det omfang, retten måtte finde dette rimeligt. Samtidig fremhæves i bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse, at der ved invaliditet normalt ikke er grund til at tage hensyn til private forsikringer, mens større forsikringer bør indgå med en vis vægt i det almindelige skøn over efterladtes økonomiske situation, der allerede efter gældende ret sker ved udmåling af erstatning for tab af forsørger (se nærmere betænkning I, side 30-31).

Med hensyn til trediemands regreskrav foreslår udvalget i betænkning I, at al regres fra arbejdsgiver og fra sociale ydelser bør afskaffes (lovudkast I § 3, stk. 3). Ved private summaforsikringer følger det allerede af forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2, at regres er udelukket.

I september 1973 anmodede justitsministeriet en række myndigheder og organisationer om en udtalelse om forslagene i betænkning I. Nærværende udvalg har haft lejlighed til at gøre sig bekendt med svarene. Udvalget har ikke betragtet det som sin opgave at gennemgå og kommentere alle de indkomne bemærkninger, men enkelte af bemærkningerne har dog givet udvalget anledning til at foretage ændringer i forhold til lovudkast I.

Vedrørende forslaget om at afskaffe arbejdsgivers regres for dagpenge i arbejdsgiverperioden og for løn under sygdom i øvrigt er det blevet anført, at pligten til at betale dagpenge eller sygeløn er en betydelig byrde for mange arbejdsgivere, og at denne byrde vil blive yderligere forøget ved at afskaffe regresretten. Heroverfor kan anføres, at langt det meste fravær ikke skyldes ulykkestilfælde, men sygdom. Selv hvor fravær skyldes et ulykkestilfælde, er der ikke altid nogen skadevolder, der er erstatningsansvarlig, og som yderligere er i stand til at betale eller har ansvarsforsikret. Det er derfor tvivlsomt, om regresretten har nogen væsentlig økonomisk betydning for arbejdsgiverne, når man ser hele området under et. For de mindre arbejdsgivers vedkommende er forpligtelserne efter dagpengeloven endvidere blevet lempet noget ved en ændring i dagpengeloven (lov nr. 262 af 8. juni 1977). Mindre arbejdsgivers pligt til at betale dagpenge til nyansatte er begrænset, og adgangen for arbejdsgiverne til at forsikre sig mod dagpengekrav er udvidet. Også efter disse ændringer kan en ansats fravær dog i det enkelte tilfælde være en alvorlig økonomisk belastning for arbejdsgiveren, navnlig blandt de mindre erhvervsdrivende. For arbejdsgiveren kan det virke stødende, at han skal betale dagpenge eller sygeløn til en ansat, når fraværet skyldes et ulykkestilfælde, som en anden er ansvarlig for, uden at arbejdsgiveren har regres mod den ansvarlige. Dette kan tænkes at medvirke til, at sygelønsordninger bliver upopulære blandt arbejdsgiverne, hvilket heller ikke er i arbejdstagernes interesse.

I Sverige er regres for ydelser ved personskade, herunder også arbejdsgivers regres for sygeløn, afskaffet ved den ændring i skadeståndslagen, der er gennemført ved

lov af 29. maj 1975 (SFS 1975:404). At regres er afskaffet, følger af skadeståndslagens 5. kap. 3 §. Det norske udvalg foreslår, at arbejdsgivers regresret ophæves, bortset fra tilfælde, hvor skadevolder har handlet forsætligt, norsk lovudkast § 3-7.

Det danske udvalg er enig med det norske og det svenske udvalg i, at principielle synspunkter kan tale for at afskaffe regres for alle ydelser ved personskade. Efter en fornyet overvejelse af emnet finder udvalget imidlertid, at de foran nævnte hensyn bør føre til, at regresretten bevares for dagpenge og sygeløn, der udbetales af en arbejdsgiver. Selv om de anførte hensyn navnlig gælder for mindre, private erhvervsdrivende, finder udvalget dog, at reglen bør gælde for alle arbejdsgivere, herunder også for stat og kommune som arbejdsgiver. Udvalget har ændret lovudkastets § 3, stk. 3, i overensstemmelse hermed.

Spørgsmålet om regres fra den lovpligtige ulykkesforsikring er behandlet i betænkning vedrørende arbejdsskadeforsikring (betænkning nr. 792/1977). I denne betænkning foreslås ulykkesforsikringsloven afløst af en lov om arbejdsskadeforsikring. Arbejdsskadeforsikringens regresret foreslås begrænset til tilfælde, hvor skadevolderen har handlet forsætligt eller groft uagtsomt, men foreslås altså ikke helt ophævet. Som begrundelse anføres navnlig, at regresretten har en væsentlig betydning for de forsikringsselskaber og forsikringsforbund, som alene tegner lovpligtige ulykkesforsikringer (nævnte betænkning, side 22-24, 61 og 83-85 samt betænkningens lovforslag § 55, stk. 1). Et medlem af nærværende udvalg (Friis) var formand for det udvalg, der afgav betænkningen om arbejdsskadeforsikring. Udvalgets øvrige medlemmer må fastholde de principielle synspunkter, som har ført til, at regres for sociale ydelser, herunder også regres fra den lovpligtige ulykkesforsikring, foreslås helt afskaffet i betænkning I. Der er derfor ikke på dette punkt foretaget nogen ændring i lovudkastets § 3, stk. 3.

Vedrørende forslaget om, at der ved udmåling af erstatning for personskade og tab af forsørger kan tages hensyn til private summaforsikringer, er det blevet anført, at disse forsikringer alene er bekostet af skadelidte, hans nærmeste eller hans arbejdsgiver, og at de er hans eneste mulighed for at

skaffe sig en ekstra dækning. Forsikringen bør derfor alene komme den skadelidte til gode. Efter en fornyet overvejelse af spørgsmålet kan udvalget tilslutte sig disse synspunkter. Bestemmelsen i § 3, stk. 4, i lovudkast I er derfor ikke gentaget i lovudkastet i nærværende betænkning.

Som anført i betænkning I er der ikke efter gældende ret nogen tendens til at tage hensyn til udbetaling af private summaforsikringer ved udmålingen af erstatning for invaliditet. Anderledes stiller sagen sig ved erstatning for tab af forsørger. Her fastsættes erstatningen efter gældende ret både under hensyn til værdien af den forsørgelse, der er faldet bort, og til de efterladedes muligheder for at klare sig økonomisk. I vurderingen af de efterladedes økonomiske situation kan også udbetaling af større private forsikringer indgå. Retspraksis tyder dog på, at der skal meget til, før domstolene vil lade en privat forsikring få indflydelse på erstatningens størrelse. Som et eksempel på denne praksis kan nævnes en dom afsagt af Vestre landsret i 1975 (Ugeskrift for Retsvæsen 1975, side 641). Den fulde erstatning for tab af forsørger til en 28-årig enke efter en 29-årig hønseriejer blev ved dommen ansat til 90.000 kr. Erstatningen til to børn på henholdsvis 5 år og 3 måneder blev sat til henholdsvis 33.000 kr. og 45.000 kr. Enken fik udbetalt livsforsikringer på 180.000 kr. Det siges i dommen, at de »udbetalte livsforsikringsbeløb ikke findes at have en sådan størrelse, at de kan tillægges nogen betydning ved fastsættelsen af forsørger-tabserstatningen til sagsøgerinden.«

Udvalget finder, at det ved udmåling af erstatning for tab af forsørger fortsat er rimeligt at tage hensyn til den efterladedes evne til at klare sig selv ved egen virksomhed. Her bør der ikke alene ses på mulighederne for at tage arbejde for andre, men også på mulighederne for at forsørge sig selv ved selvstændig virksomhed, eventuelt ved at videreføre afdødes virksomhed eller ægtefællernes fælles virksomhed. Derimod bør der ikke tages hensyn til udbetaling af private livsforsikringer eller ulykkesforsikringer. Der bør heller ikke tages hensyn til anden kapital, hvad enten den skyldes arv efter afdøde eller efterladedes egen formue. Erstatning for tab af forsørger udmåles i retspraksis ikke efter en egentlig individuel

beregning af værdien af den mistede forsørgelse, men efter ret faste, ensartede retningslinier og på et forholdsvis beskedent niveau. I hvert fald så længe dette er tilfældet, forekommer det ikke rimeligt at reducere erstatningerne, fordi de efterladede får beløb af den nævnte art. § 2, stk. 2, er derfor ændret, således at ordene i lovudkast I: »den efterladedes muligheder for ved eget arbejde eller på anden måde selv at bidrage til sin forsørgelse« er ændret til: »den efterladedes muligheder for ved egen virksomhed selv at bidrage til sin forsørgelse«.

Udvalget er opmærksom på, at ændringen kan medføre en vis forskel, alt efter om afdøde efterlod sig »aktiv« kapital i form af en virksomhed, som efterladede kan føre videre, eller om afdøde efterlod sig penge, værdipapirer eller anden form for »passiv« kapital; men udvalget har ikke ment, at denne forskel i og for sig er urimelig, i hvert fald ikke henset til den nuværende praksis med hensyn til udmåling af erstatning. I særlige tilfælde kan den nu foreslåede formulering dog føre til resultater, der kan virke stødende, navnlig i forholdet mellem en uforsikret skadevolder og en efterladt med en betydelig formue. Urimelelige resultater i sådanne tilfælde vil dog kunne undgås ved at anvende den lempelsesregel, udvalget foreslår i lovudkastets § 11. Som nærmere beskrevet i afsnit E giver § 11 ikke blot mulighed for at lempe ansvaret, når det vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, men også hvor ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør en lempelse rimelig. I denne forbindelse skal der bl. a. tages hensyn til skadevolderens forhold og til foreliggende forsikringer.

Det forslag vedrørende erstatning for tab af forsørger, som udvalget nu fremsætter, afviger fra lovforslaget i den foran nævnte betænkning vedrørende arbejdsskadeforsikring. Efter § 31, stk. 1, i forslaget til lov om arbejdsskadeforsikring fastsættes erstatningen for tab af forsørger »under hensyn til forsørgelsens omfang og den efterladedes muligheder for at bidrage til sin egen forsørgelse, når alder, helbredstilstand, uddannelse, beskæftigelse samt forsørgerforhold og økonomiske forhold tages i betragtning.« Udvalget finder imidlertid, at denne forskel er begrundet, når der tages hensyn til forskellene i erstatningsniveauet og til arbejdsskadeforsikringens sociale karakter.

E. ALMINDELIG LEMPELSESREGEL

Som gennemgået i de foregående afsnit bør skadevolderens erstatningspligt i vidt omfang begrænses, når skadelidtes tab dækkes ved ydelser fra anden side - forsikring ved tingsskade, sociale ydelser og ydelser fra arbejdsgiver ved personskade. Endvidere bør der indføres særlige begrænsninger i arbejdstageres erstatningsansvar, se kapitel III, afsnit 3. Som tidligere nævnt kan selv en ringe uagtsomhed i nutidens komplicerede samfund føre til meget betydelige skader. Man kan sige, at ligesom vi alle er udsat for at blive ramt af en skade, er vi også alle udsat for at volde en skade. Der er derfor et behov for en mere generel lempelsesregel ved siden af de nævnte begrænsninger i erstatningsansvaret.

På den anden side er der ved udformningen af lempelsesregler også et hensyn at tage til den skadelidte. Er skadelidtes tab ikke dækket af forsikring, sociale ydelser eller ydelser fra arbejdsgiver, vil lempelse af skadevolderens ansvar jo medføre, at skadelidte ikke får dækning for sit tab eller i hvert fald ikke fuld dækning. Dette vil nok ofte blive opfattet som uretfærdigt. Reglerne må derfor udformes efter en afvejning af hensynet til skadevolderens interesser på den ene side og skadelidtes interesser på den anden side. Også hensynet til erstatningsreglernes præventive funktion må indgå i overvejelserne. Selv om det er vanskeligt at skønne over, i hvilket omfang erstatningsreglerne har en præventiv effekt, kan det dog tænkes, at en meget vidtgående lempelsesregel kan medføre, at den præventive virkning svækkes.

På denne baggrund finder udvalget, at en regel i lighed med den i afsnit A nævnte svejtsiske regel, der giver domstolene en almindelig adgang til i enhver sag at fastsætte erstatningens størrelse efter et skøn over skyldgraden og omstændighederne i øvrigt, vil være for vidtgående. En sådan regel vil også bryde afgørende med hidtidig tradition i nordisk erstatningsret. Ud fra et retsteknisk synspunkt vil en sådan vid skønsregel også være betænkelig, idet den vil kunne føre til en betydelig usikkerhed om udfaldet af den enkelte erstatningssag og derfor gøre udenretlige forlig om erstatning vanskelige-

re. Derimod bør der være mulighed for at lempe erstatningsansvaret, når betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolder en byrde, der ud fra sociale og humanitære synspunkter virker uacceptabel. Udvalget har derfor i lovudkastets § 11, stk. 1, foreslået en adgang til at lempe erstatningsansvaret, hvis det vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige ud fra en bedømmelse, der også skal tage hensyn til skadelidtes situation. Men også hvor ansvaret ikke kan siges at virke urimeligt tyngende, kan der efter udvalgets opfattelse undtagelsesvis opstå situationer, hvor det ikke forekommer rimeligt, at skadevolder skal betale fuld erstatning. Det må anses for ugørligt at forudse og beskrive alle disse situationer, og udvalget har derfor valgt i lovudkastets § 11, stk. 1, tillige at give adgang til at lempe erstatningsansvaret, hvor ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt.

Bestemmelsen i lovudkastets § 11, stk. 1, forudsættes kun brugt rent undtagelsesvis som en art »sikkerhedsventil« for tilfælde, hvor de erstatningsretlige regler ville føre til urimelige resultater. Bestemmelsen skal gælde for hele erstatningsretten. Den skal således kunne anvendes både ved tingsskade, personskade og almindelig formueskade, både ved ansvar efter culpaparglen og efter strengere ansvarsregler, og uanset om ansvaret hviler på et kontraktsforhold mellem skadevolder og skadelidte.

Lovudkastets § 11, stk. 1, svarer i sit indhold til § 6, stk. 1, i lovudkast I. Der er dog den forskel, at bestemmelsen i lovudkast I kun skulle gælde ved erstatning for personskade og for tab af forsørger, mens den nu foreslåede regel skal gælde for alt erstatningsansvar. I øvrigt er indholdet det samme, men formuleringen er ændret noget. Der kan derfor som supplement til det ovenfor anførte henvises til betænkning I, kapitel IV, afsnit A, 5, og bemærkningerne til § 6, stk. 1, i kapitel VI.

I de udtalelser, justitsministeriet har indhentet om betænkning I, er der fremkommet forskellige indvendinger mod § 6, stk. 1, i lovudkast I. Kritikken går dog mest på, at det er uhensigtsmæssigt at indføre en

lempelsesregel alene for personskade, forinden spørgsmålet om lempelse i øvrigt er behandlet.

Det norske udvalg har foreslået en lempelsesregel, der i sit indhold ganske svarer til det danske forslag (norsk lovudkast § 3-8, jfr. § 4-1).

I Sverige blev der ved lov af 29. maj 1975 (SFS 1975:404) indført visse ændringer i skadeståndslagen, herunder en lempelsesregel gældende for alle former for erstatningsansvar, skadeståndslagens 6. kap. 2 §. Efter denne bestemmelse er det en betingelse for at lempe erstatningsansvaret, at dette er urimeligt tyngende for skadevolder. Det svenske udvalg har ikke haft mandat til at foreslå ændringer i denne bestemmelse. Derimod har det svenske udvalg som allerede berørt i afsnit C foreslået en bestemmelse om lempelse specielt for tingsskade (svensk lovudkast 5. kap. 10 §). Denne bestemmelse indeholder to regler: dels en regel om lempelse, når skadelidte har forsømt at have sædvanlig forsikringsdækning, dels en regel,

der i øvrigt giver mulighed for at lempe erstatning for tingsskade, når det under hensyn til foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder i særlige tilfælde findes rimeligt. Som det vil ses, er det svenske forslag snævrere knyttet til forsikringsmæssige betragtninger end det norske og det danske.

Særlige problemer opstår, hvor en skade samtidig rammer et større antal personer. Selv om det enkelte erstatningskrav ikke kan give anledning til lempelse, kan det tænkes, at den samlede sum af erstatningskravene er så stor, at det kan virke urimeligt tyngende for skadevolder. En sådan situation kan navnlig tænkes at opstå ved produktskader. Som omtalt ovenfor i afsnit B, 6, er der for tiden overvejelser i gang på europæisk plan vedrørende regler om produktansvar. Udvalget har derfor ikke taget stilling til dette særlige problem, men mener, at det må indgå i drøftelserne af regler om produktansvar eller i hvert fald afvente, at sådanne regler foreligger.

Kapitel III

Flere skadevoldere

1. Gældende ret

a. Forholdet til skadelidte

Når flere personer er erstatningsansvarlige for samme skade, er den almindelige regel, at de hæfter solidarisk over for den skadelidte. Dette betyder, at skadelidte kan vælge at kræve hele erstatningsbeløbet hos hvem af de ansvarlige, han vil. Men da skadelidte naturligvis kun skal have sit tab dækket én gang, medfører hel eller delvis betaling fra en af de ansvarlige, at de øvrige frigøres tilsvarende i forhold til skadelidte. For den skadelidte har solidarisk hæftelse den betydning, at han kun behøver at henvende sig til en af skadevolderne, hvis denne er solvent. Og selv om skadevolderne ikke er solvente, vil skadelidte dog ved solidarisk hæftelse få fuld dækning, blot de tilsammen kan betale beløbet. Den nævnte regel om solidarisk hæftelse er (ligesom mange andre regler inden for erstatningsretten) ikke fastlagt ved nogen almindelig lovbestemmelse, men den fremgår klart af retspraksis.

Reglen om solidarisk ansvar gælder for det første, hvor alle skadevolderes ansvar hviler på den almindelige culperegulering. Som hovedregel gælder den også, hvor ansvaret for en eller flere af de ansvarlige hviler på et andet ansvarsgrundlag. Som eksempler kan nævnes tilfælde, hvor en arbejdstager er ansvarlig efter culpereglen og hans arbejdsgiver i kraft af reglerne om arbejdsgiveransvar. Eller tilfælde, hvor en hund og en bil tilsammen forårsager et færdselsuheld, således at ansvaret for hundeejeren hviler på hundeloven og for bilisten på færdselsloven.

Særlige bestemmelser kan dog medføre, at hver af de ansvarlige kun hæfter over for skadelidte for en del af skaden. En sådan hæftelse kaldes pro rata hæftelse. Søløvens § 220, stk. 2 og 3, bestemmer således, at skaden ved sammenstød mellem skibe fordeles efter forholdet mellem de på hver side

begåede fejl, hvis der er skyld på begge sider. Ved tingsskade hæfter hver af de ansvarlige kun for den del af skaden, der efter denne fordeling falder på ham, mens der ved personskade er solidarisk hæftelse. Efter jernbaneerstatningslovens § 1 bortfalder jernbanens objektive ansvar helt, hvis en trediemand forsætligt eller uagtsomt har medvirket til skaden.

Kan en af de gældende regler om lempelse af erstatningsansvar, f. eks. forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., eller myndighedslovens §§ 63 og 64, anvendes i forhold til en af flere skadevoldere, medfører nedsettelse eller bortfald af erstatningspligten, at der for så vidt ikke bliver solidarisk ansvar.

b. Forholdet mellem de ansvarlige

Den endelige fordeling af erstatningsbyrden mellem de ansvarlige må normalt ske uafhængigt af, hvem skadelidte har krævet erstatningen hos. Den eller de ansvarlige, der har betalt skadelidte, kan derfor kræve de andre for deres andel. Der må således ske en opgørelse af, hvor stor en del hver af de ansvarlige skal bære i deres indbyrdes forhold. Heller ikke dette spørgsmål, som kaldes spørgsmålet om den »indbyrdes regres«, er reguleret ved nogen almindelig lovbestemmelse.

I retspraksis antages det, at domstolene kan foretage en fordeling af erstatningsbyrden mellem flere erstatningsansvarlige, og at denne fordeling først og fremmest skal ske efter graden af de impliceredes skyld. Normalt vil der enten ske en ligedeling, eller hele beløbet vil blive lagt på en eller nogle af de implicerede, således at de andre går fri. Har en af skadevolderne handlet med forsæt og de andre uagtsomt, vil man normalt lade

hele erstatningsbyrden falde på den forsættelige.

Hvis en eller flere af de implicerede er ansvarlige efter culpareglen og andre efter ansvarsgrundlag uden culpa, er der en tendens til i det indbyrdes opgør at lægge hele ansvaret på dem, der er ansvarlige efter culpareglen. (Om forholdet mellem arbejdsgiver og arbejdstager se nedenfor i afsnit 3). Hviler ansvaret for alle de impliceredes vedkommende på bestemmelser om ansvar uden culpa, kan der naturligvis ikke blive tale om en fordeling efter skyldgrad. I sådanne tilfælde vil det ofte være naturligt at foretage en lighedeling.

Har en af flere skadevoldere tegnet en ansvarsforsikring, der dækker skaden, kan de øvrige ansvarlige påberåbe sig forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., hvis ansvarsforsikringsselskabet efter at have dækket skaden gør regreskrav gældende mod de medansvarlige. Ansvarsforsikringens regreskrav kan således nedsættes eller bortfalde, hvis betingelserne efter forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., i øvrigt er opfyldt.

Forhåndsaftaler om fordeling af erstatningsbyrden vil undertiden være suspekte og kunne tilsidesættes af domstolene som »stridende mod lov og ærbarhed«. Det klassiske eksempel er, at flere personer i fællesskab aftaler at slå ruderne ind hos en politisk modstander og enes om en fordeling af erstatningen. I andre tilfælde kan forhåndsaftaler imidlertid tjene helt legitime formål, f. eks. hvis flere entreprenører aftaler, hvorledes eventuelle skader under udførelse af et forestående fælles arbejde skal fordeles.

2. Udvalgets forslag

Udvalget finder ikke, at der er behov for bestemmelser, som regulerer forholdet mellem skadelidte og flere ansvarlige. På dette område er den gældende retstilstand stort set tilfredsstillende. Bestemmelsen i jernbaneerstatningslovens § 1, hvorefter jernbanens objektive ansvar bortfalder, når der er en medansvarlig, hvis ansvar hviler på culpareglen, er dog nok mindre rimelig, men da der som nævnt i kapitel II, afsnit B, 5, a, 3°, er nedsat et særligt udvalg til revision af denne lov, har udvalget ikke anset det for sin opgave at foreslå ændring af denne bestemmelse.

Derimod er der behov for bestemmelser, der regulerer det indbyrdes forhold mellem flere ansvarlige, som hæfter solidarisk over for skadelidte. Behovet er særlig klart i de tilfælde, hvor en eller flere af de ansvarlige er dækket af ansvarsforsikring. I kapitel II, afsnit B, foreslår udvalget, at skadevolderens ansvar som hovedregel bør ophæves i det omfang, skadelidtes tab er dækket af tingsforsikring. De betragtninger, der i nævnte afsnit er anført om regres fra tingsforsikring, kan stort set også anføres om regres fra ansvarsforsikring. Der kan derfor være grund til som hovedregel at ophæve ansvarsforsikringens regres over for de medansvarlige. Konsekvensen af dette synspunkt bliver, at erstatningsbyrden i det indbyrdes forhold mellem de ansvarlige som hovedregel pålægges den eller dem, der er dækket af ansvarsforsikring. Dette må gælde helt uafhængig af, om skadelidte vælger at rejse kravet mod den forsikrede eller mod en af de uforsikrede. I sidstnævnte tilfælde må den uforsikrede, der har betalt skadelidte, altså kunne gøre regres mod den forsikrede og dermed mod ansvarsforsikringen. I kapitel II er anført, at der dog i visse undtagelsestilfælde ud fra præventive eller økonomiske hensyn kan være grund til at bibeholde regres fra tingsforsikring. På samme måde kan der også i undtagelsestilfælde være grund til ikke at lægge det fulde tab på ansvarsforsikringen, navnlig af præventive hensyn.

Efter lovudkastets § 7 skal det offentlige og visse store firmaer, der ikke har tegnet en tingsforsikring, som det for andre ville have været sædvanligt at tegne, stilles som om en forsikring var tegnet. I kapitel II, afsnit C, 3, er anført, at der også i andre tilfælde undertiden kan være grund til at tage hensyn til, at skadelidte har undladt at tegne en tingsforsikring, der ellers er sædvanlig. Tilsvarende må gælde, hvor en af flere ansvarlige har undladt at tegne en ansvarsforsikring, som ellers er sædvanlig inden for det pågældende område. Foretagender af den art, som er omfattet af lovudkastets § 7, må derfor normalt stilles, som om der var tegnet ansvarsforsikring. Også for andre kan der i det indbyrdes opgør i særlige tilfælde tages hensyn til, at der ikke er tegnet ansvarsforsikring. Der kan henvises til de synspunkter, som er anført vedrørende undladt tingsforsikring i kapitel II, afsnit C.

De situationer, der kan tænkes at foreligge i forholdet mellem flere ansvarlige, er så mangeartede, at udvalget ikke finder det hensigtsmæssigt at udforme mere detaljerede regler. Udvalget har derfor indskrænket sig til at foreslå en **bestemmelse**, hvorefter erstatningsbyrden kan fordeles mellem de ansvarlige efter et skøn over rimeligheden under hensyn til bl. a. »foreliggende ansvarsforsikringer og forsikringsmuligheder«, lovudkastets § 12. Som anført i bestemmelsen er de mere detaljerede bestemmelser om tingsforsikring i lovudkastets §§ 6-8 vejledende ved udøvelsen af dette skøn.

Også bortset fra spørgsmålet om ansvarsforsikring kan der være grund til at give domstolene en videre adgang til at foretage en skønsmæssig fordeling i det indbyrdes forhold. Udvalget finder således, at det undertiden kan være rimeligt at inddrage andre momenter end selve skyldgraden i vurderingen, f. eks. risikosynspunkter eller sociale hensyn. Navnlig kan der være grund til at ændre hidtidig praksis i tilfælde, hvor en eller flere er ansvarlige efter culpa-reglen, andre efter regler om ansvar uden culpa. Det er her ikke altid rimeligt ensidigt at lægge erstatningsbyrden på den eller dem, der har handlet culpøst, men ansvaret bør kunne fordeles ud fra friere overvejelser. Der er derfor i lovudkastets § 12 også nævnt »ansvarets beskaffenhed« og »omstændighederne i øvrigt« blandt de momenter, som kan indgå i vurderingen.

Den foreslåede bestemmelse hindrer ikke, at der træffes aftaler mellem de implicerede om fordeling af ansvaret, se herom kapitel VI, bemærkningerne til lovudkastets § 13.

Der kan være grund til at fremhæve, at bestemmelsen i lovudkastets § 12 er en regel af en helt anden karakter end bestemmelsen i lovudkastets § 11, selv om de momenter, der nævnes i de to bestemmelser, til dels er de samme. Udkastets § 11 er som anført i kapitel II, afsnit E, en regel, der kun forudsættes anvendt i sjældne tilfælde som en art »sikkerhedsventil«, men i sådanne tilfælde vil den kunne anvendes inden for hele erstatningsrettens område. Udkastets § 12 er begrænset til et særligt område, nemlig den indbyrdes regres mellem flere solidarisk ansvarlige. På dette område giver den imidlertid en almindelig adgang til at

foretage en skønsmæssig fordeling ud fra de momenter, som er nævnt i bestemmelsen, og de principper, der er fastlagt i lovudkastets §§ 6-8.

Det norske og det svenske udvalg har foreslået tilsvarende bestemmelser, norsk lovudkast § 5-2, 2. stykke, og svensk lovudkast 6. kap. 2 §, 2. stykke.

3. Særlig om arbejdstageres ansvar

Det særlige spørgsmål om forholdet mellem arbejdstager og arbejdsgiver er behandlet i betænkningen om arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger m.v. (betænkning nr. 352/1964, se navnlig side 29-32, 35 og 39 samt bilagene, side 67-72). Har en arbejdstager under udførelse af sit arbejde ved uforsvarlig adfærd voldt en skade på trediemands person eller formue, vil arbejdstageren og hans arbejdsgiver være solidarisk ansvarlige over for skadelidte, arbejdstageren efter culpa-reglen, arbejdsgiveren efter den almindelige regel om arbejdsgiveransvar i Danske Lovs 3-19-2 eller eventuelt efter regler om arbejdsgiveransvar på særlige områder, f. eks. sølovens § 233.

Normalt vil skadelidte vælge at rette sit erstatningskrav mod arbejdsgiveren. Hviler dennes ansvar på reglen i Danske Lovs 3-19-2, har arbejdsgiveren efter en udtrykkelig bestemmelse i 3-19-2 fuld regres mod arbejdstageren. I praksis anvendes denne adgang til regres dog kun sjældent. Som omtalt i kapitel II, afsnit A, er der ikke i gældende dansk ret nogen almindelig regel om lempelse af arbejdstagers ansvar. Derimod findes der lempelsesregler inden for særlige områder (sølov og sømandslov, lov om radio- og fjernsynsvirksomhed og love om aktieselskaber og anpartsselskaber). Disse regler får også betydning i forholdet mellem den ansatte og arbejdsgiveren.

I den ovenfor nævnte betænkning fra 1964 er på side 30 om arbejdsgivers regresret anført:

»Udvalget kan tiltræde, at der naturligvis bør være adgang til at gennemføre regres mod den ansatte, når hensynet til udvist skyld eller andre omstændigheder gør det rimeligt. Men der er enighed mellem de nordiske udvalg om, at regresreglen bør udformes noget mere liberalt end de nu gældende regler i sølovgivningen. Det er

rigtigere, at skaden - hvor præventive hensyn af betydning ikke gør sig gældende - principielt bæres af den i hvis interesse og virksomhed, den skadeforvoldende adfærd er udvist, end af den ansatte, som har forvoldt skaden. Arbejdsgiveren har en relativt lettere adgang til at dække sig ved en ansvarsforsikring end den ansatte, og udgiften herved kan afholdes som en generalomkostning i virksomheden. Dækkes skaden af arbejdsgiveren, uden at ansvarsforsikring foreligger, vil han i mange tilfælde kunne »dække« udgiften som en produktionsomkostning.

Spørgsmålet om den ansattes erstatningsansvar har været forhandlet med arbejdsmarkedets parter, hvorom man nærmere henviser til den i bilag 4-8 aftrykte brevveksling (nævnte betænkning, bilagene, side 67-72). Fra arbejdsgivernes side peges der på den betydelige præventive og pædagogiske værdi, der er knyttet til, at erstatningsansvaret fastholdes principielt, selv om arbejdsgiverne i praksis kun sjældent og navnlig kun i tilfælde af grov skyld søger ansvaret gennemført. Heri må udvalget være enig, hvorved bemærkes, at ubillighed i forbindelse med rejsning af erstatningsansvar kan undgås, såfremt der netop indføres lempelsesmulighed i lighed med reglerne i søretten.«

Nærværende udvalg kan tilslutte sig de synspunkter, som er anført i denne betænkning. Udvalget har derfor foreslået bestemmelser herom, der er i overensstemmelse med synspunkterne i den nævnte betænkning, men formuleret efter § 23 i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, se lovudkastets § 10 og hertil straffelovrådets betænkning om ansvaret for radio- og fjernsynsudsendelser (betænkning nr. 487/1968, side 22-28).

Lovudkastets § 10, stk. 1, vedrører det mest almindelige tilfælde, hvor skadelidte retter kravet mod arbejdsgiveren. Udgangsesvis kan det ske, at skadelidte vælger at rette sit krav mod arbejdstageren. Dette kan skadelidte f. eks. være interesseret i, hvis arbejdsgiveren bor i udlandet og arbejdstageren her i landet, eller hvis arbejdsgiveren er uden midler, mens den ansatte har sådanne (f. eks. en formuende direktør i et insolvent aktieselskab). Efter gældende ret har

skadelidte frit valg, idet arbejdsgiver og arbejdstager er solidarisk ansvarlige. Det er en logisk konsekvens af den førnævnte regel i Danske Lovs 3-19-2 om fuld regres for arbejdsgiveren, at arbejdstageren efter gældende ret ikke har nogen regres mod arbejdsgiveren, hvis skadelidte vælger at kræve sin erstatning hos arbejdstageren. Anderledes stiller det sig på de områder, hvor der i gældende ret er regler om lempelse af arbejdstagers ansvar.

Ved udformning af nye regler må man overveje, om der er grund til at opretholde et selvstændigt ansvar for den ansatte over for skadelidte. I praksis rettes kravet jo normalt mod arbejdsgiveren, og reglerne kunne forenkles, hvis man alene lod arbejdsgiveren være ansvarlig over for trediemand. I betænkningen fra 1964 har man imidlertid fundet, at hensynet til skadelidte medfører, at arbejdstagerens direkte ansvar over for trediemand bør bevares. Dette ansvar bør kunne lempes, men ved lempelsen må man også tage hensyn til skadelidtes interesse i at få erstatning. Skadelidtes interesse kan navnlig tale for at pålægge arbejdstageren ansvar i de tilfælde, der er nævnt ovenfor, hvor det er vanskeligt eller umuligt at få erstatning fra arbejdsgiveren. Nærværende udvalg kan tilslutte sig dette, se lovudkastets § 10, stk. 2, 1. pkt.

Anvendelsen af denne regel kan føre til, at den ansatte kommer til at betale en større erstatning til skadelidte, end det beløb han skal bære i det indbyrdes forhold mellem ham og arbejdsgiveren bedømt efter reglen i lovudkastets § 10, stk. 1. Er dette tilfældet, har arbejdstageren regres mod arbejdsgiveren, se lovudkastets § 10, stk. 2, 2. pkt. Er arbejdsgiveren solvent, bliver det endelige resultat derfor det samme, hvad enten trediemand retter kravet mod arbejdstageren eller mod arbejdsgiveren. Er arbejdsgiveren derimod insolvent, kan resultatet blive, at arbejdstageren kommer til at bære et større beløb, end han egentlig skulle. Der vil imidlertid være situationer, hvor det er rimeligt at lade arbejdstageren bære risikoen for arbejdsgiverens insolvens fremfor at lade skadelidte bære denne risiko, særlig klart i det tilfælde, hvor den ansatte er direktør for og måske den reelle indehaver af et insolvent selskab.

Lovudkastets § 10, stk. 3, vedrører det

tilfælde, hvor arbejdstager i sit arbejde har voldt en skade på arbejdsgivers person eller formue, uden at det står i forbindelse med en skade på trediemand. Her gælder de samme principper som efter stk. 1, dvs. at

arbejdstageren kun er ansvarlig for skade voldt i tjenesten i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, skadevolders stilling og omstændighederne i øvrigt.

Kapitel IV

Skadelidtes medvirken til skaden

1. Gældende ret

Har skadelidte selv bidraget til, at skaden er sket, kan erstatningen nedsættes på grund af »egen skyld« hos skadelidte. Begrebet »egen skyld« kan kort beskrives som »culpa over for egne goder«. Men det er klart, at bedømmelsen af, om der foreligger culpøst forhold, bliver noget anderledes, når der er tale om ansvaret for egne goder, end når der er tale om skade forvoldt på en andens person eller ejendele. Der vil således bl. a. oftere blive tale om ansvar for unladelser. For så vidt minder egen skyld om den situation, der er omtalt i kapitel III, at flere i forening voldes en skade. Skadelidte kan på en måde betragtes som »skadevolder over for sig selv«, selv om situationerne naturligvis ikke er helt parallelle.

Der findes ikke almindelige lovbestemmelser om virkningen af egen skyld. I retspraksis er det imidlertid klart fastslået, at domstolene i tilfælde af egen skyld vil nedsætte erstatningen efter en vurdering af skylden på begge sider. Egen skyld af nogen betydning vil derfor medføre, at skadevolders erstatningsansvar nedsættes eller eventuelt helt bortfalder, således at skadelidte ikke får fuld erstatning og eventuelt slet ikke får erstatning. Nedsættelse vil i praksis ske efter brøkerne V2-V2 eller $\frac{1}{3}$ - $\frac{2}{3}$. Må skadelidtes medskyld ansættes til mindre end V3, vil domstolene normalt se bort fra medskylden, således at skadelidte trods egen skyld får fuld erstatning.

Hviler skadevolders ansvar ikke på culpa-reglen, men på de særlige lovbestemmelser, som hjemler ansvar uden culpa, vil der oftest i vedkommende lov være regler om virkningen af egen skyld hos skadelidte. Der er her en vis forskel mellem de enkelte bestemmelsers indhold, som navnlig skyldes en historisk udvikling. Oprindeligt var indstillingen, at egen skyld måtte medføre, at det objektive ansvar helt faldt bort. Dette er

tilfældet efter jernbaneerstatningslovens § 1. Denne opfattelse har senere ændret sig. Efter luftfartslovens § 127, stk. 2, bortfalder det objektive ansvar således kun, hvis skadelidte har medvirket med forsæt eller grov uagtsomhed. Efter færdselslovens § 101, stk. 3, og hundelovens § 8 kan erstatningen nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte har medvirket til skaden. Disse bestemmelser giver altså domstolene adgang til en fri vurdering af virkningen af egen skyld. Efter lov om erstatning for atomskader § 15 ses der helt bort fra ringe uagtsomhed hos skadelidte. I øvrigt kan erstatningen nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte har medvirket forsætligt eller uagtsomt.

Det kan også forekomme, at både skadevolders og skadelidtes ansvar hviler på andre ansvarsgrundlag end den almindelige culperegulering, f. eks. ved sammenstød mellem en bil og et tog eller (hvad der faktisk er forekommet) mellem en hund og en flyvemaskine. Domstolene vil normalt her foretage en fordeling efter et skøn over forholdene. I øvrigt kan der henvises til gennemgangen af de enkelte særlige ansvarsområder i kapitel II, afsnit B, 5.

Også inden for det område, der er dækket af den lovpligtige ulykkesforsikring, er der særlige regler om virkningen af egen skyld. Efter ulykkesforsikringslovens § 3, stk. 2, udelukker forsæt fra erstatning. Har tilskadekomne medvirket til ulykken ved grov uagtsomhed, ved tilsidesættelse af reglementariske bestemmelser, som er holdt tilbørlig i kraft, eller ved beruselse, skal erstatningen nedsættes eller bortfalde. Ved simpel uagtsomhed, som ikke er af den nævnte art, gives der således fuld erstatning efter ulykkesforsikringsloven.

Skadelidte kan undertiden være udsat for, at egen skyld hos en anden person får virkning, som om han selv var i egen skyld.

Dette forhold kaldes »identifikation«. Ved erstatning for tab af forsørger vil egen skyld hos afdøde således medføre, at erstatningen til de efterladte nedsættes i samme omfang, som en erstatning til afdøde selv ville være nedsat.

Kan lempelsesregler som myndighedslovens §§ 63 og 64 anvendes i forhold til skadelidte, kan der »lempes« over for skadelidte på den måde, at man ikke tillægger egen skyld sædvanlig betydning. Skadelidte kan således i kraft af lempelsen få større, eventuelt fuld erstatning trods udvist egen skyld.

De foran omtalte regler om egen skyld vedrører det forhold, at skadelidte har medvirket til selve skadens opståen. Nært beslægtet med egen skyld er skadelidtes pligt til, efter at skaden er sket, efter evne at begrænse skadens omfang og følger, f. eks. ved at søge lægehjælp ved personskade eller ved passende redningsforanstaltninger ved tingsskade. Forsømmer skadelidte at begrænse tabet, vil følgen normalt være, at han ikke får erstatning for den del af tabet, der kunne være undgået.

Et udtrykkeligt samtykke fra skadelidte til den skadevoldende handling vil normalt medføre, at skadevolder bliver fri for ansvar over for skadelidte. Det samme gælder en udtrykkelig aftale, hvorefter den ene part på forhånd fraskriver sig ansvaret for visse skader, f. eks. en ansvarsfraskrivelse i en transportkontrakt.

Retspraksis har endvidere nægtet erstatning i en række tilfælde, hvor skadelidte selv har udsat sig for faren, f. eks. ved at køre som passager i bil med en fører, som han vidste eller burde vide var spirituspåvirket, ved at deltage i en sportskamp, ved at besøge en farlig virksomhed eller eventuelt blot ved at indfinde sig på et sted, hvor han intet har at gøre. Forholdet kan opfattes som en slags stiltiende samtykke, idet skadelidte ved sin deltagelse har accepteret at løbe en vis risiko. En sådan situation kaldes i den juridiske teori »accept af risiko«. Betragtninger om, at der er givet et stiltiende samtykke i disse tilfælde, vil dog ofte være fiktive.

Hvor skadevolders ansvar hviler på reglerne om ansvar uden culpa for farlig virksomhed, er det vel særlig nærliggende, at betragtningen om accept af risiko ved frivil-

ligt at udsætte sig for faren kan anvendes. Betragtningen kan imidlertid også anvendes, hvor skadevolder har handlet uagtsomt, i hvert fald hvis der er tale om simpel uagtsomhed. F. eks. må man ofte ved deltagelse i sportskampe være indstillet på en vis uagtsomhed fra medspillernes side.

I praksis vil der ofte være en glidende overgang mellem tilfælde af egen skyld og tilfælde, der betragtes som accept af risiko. Mens der som ovenfor nævnt ved egen skyld sker en nedsættelse af erstatningsansvaret efter skyldgraden, vil ansvaret i princippet falde helt bort, når accept af risiko foreligger. Der er dog såvel i den juridiske teori som i retspraksis megen tvivl om, hvor langt accept af risiko-synspunktet skal strækkes, og om det altid bør føre til fuldstændig bortfald af erstatningen, eller om man bør nøjes med at nedsætte erstatningskravet.

Nært forbundet med accept af risiko-synspunktet er den betragtning, der undertiden er anlagt i retspraksis, at den, der ejer særlig kostbare eller særlig skrøbelige ting, har en særlig pligt til at træffe foranstaltninger for at sikre imod, at genstandene udsættes for at lide skade ved andres simple uagtsomhed. Er sådanne foranstaltninger ikke truffet, er erstatningen i visse tilfælde blevet nedsat ud fra betragtninger om en rimelig fordeling af risikoen, selv om man vanskeligt har kunnet opfatte undladelsen som egentlig egen skyld.

2. Betænkning nr. 679/1973

Spørgsmålet om ændrede regler om virkningen af skadelidtes medvirken er for så vidt angår erstatning for personskade og tab af forsørger drøftet i betænkning I, kapitel IV, afsnit A, 5, c. Som der anført havde udvalget overvejet, om man i videre omfang end efter gældende ret burde se bort fra egen skyld hos tilskadekomne eller afdøde, f. eks. således at man normalt ser bort fra simpel uagtsomhed ved personskade og helt ser bort fra egen skyld hos afdøde ved erstatning for tab af forsørger. Udvalget fandt dog ikke, at tiden var inde til så vidtgående ændringer i det traditionelle system. I den forbindelse fremhævede udvalget, at der allerede efter retspraksis normalt ses bort fra egen skyld, hvor skyldgraden er under $\frac{1}{3}$. Endvidere fremhævedes, at de forskellige sociale sikringsordninger som oftest vil

medføre, at skadelidte ikke er uden hjælp, selv om den privatretlige erstatning nedsættes eller bortfalder på grund af egen skyld. Udvalget nøjedes derfor med at foreslå, at de principper, der skulle gælde for lempelse af skadevolders ansvar, også kom til at gælde for tilskadekomnes eller afdødes medvirken. Den almindelige lempelsesregel, som blev foreslået i betænkning I, er nærmere omtalt ovenfor i kapitel II, afsnit E. Udvalget foreslog, at der under samme betingelser kunne ses helt eller delvis bort fra tilskadekomnes eller afdødes medvirken, således at der trods medvirken blev givet større, eventuelt fuld erstatning, se lovudkast I § 6, stk. 2, og bemærkningerne til denne bestemmelse i betænkning I, kapitel VI. Den foreslåede bestemmelse omfattede ikke blot egentlig egen skyld, men også accept af risiko. Den omfattede kun personskade og tab af forsørger, da udvalgets kommissorium var begrænset til dette.

I de udtalelser, justitsministeriet har indhentet om betænkning I, har kun en enkelt udtalt sig imod at begrænse virkningen af egen skyld som foreslået i lovudkastets § 6, stk. 2. I øvrigt er der ikke fremkommet bemærkninger specielt til denne bestemmelse ud over de bemærkninger til § 6 i sin helhed, der er omtalt ovenfor i kapitel II, afsnit E.

3. Den svenske bestemmelse og det norske forslag

I den svenske betænkning om erstatning for personskade og tab af forsørger »Skadestånd V, Skadestånd vid personskade« (SOU 1973:51), foreslås en væsentlig begrænsning i virkningen af skadelidtes medvirken (se nævnte betænkning, navnlig side 237-247). Erstatning for personskade skal kun kunne nedsættes, hvis skadelidte selv har medvirket til skaden med forsæt eller grov uagtsomhed, eller hvis der i øvrigt foreligger særlige grunde til at nedsætte erstatningen, såsom at skaden væsentligst fremstår som selvforvoldt eller at skadelidte bevidst og uden rimelig anledning har udsat sig for risiko. Som det fremgår af det sidste led, omfatter den foreslåede bestemmelse ikke blot egentlig egen skyld, men også blandt andet accept af risiko. I tilfælde af accept af risiko vil der således være mulighed for en fordeling i modsætning til gæl-

dende ret, hvor accept af risiko - ligesom efter dansk ret - i princippet medfører fuldstændig bortfald af erstatningen. Ved erstatning for tab af forsørger skal der slet ikke tages hensyn til afdødes medvirken bortset fra helt særegne tilfælde, såsom at han selv har søgt døden.

Forslaget begrundes med, at sociale og humanitære synspunkter taler imod at nedsætte erstatning for personskade eller forsørgertab. Ansvarsforsikring er nu så udbredt, at ansvar for personskade som regel vil være dækket af ansvarsforsikring, bortset fra de tilfælde, hvor der foreligger egentlig selvforsikring. Ved at lade skadevolders ansvarsforsikring dække personskader fuldt ud opnås en forsikringsmæssig spredning af risikoen, som vanskeligt vil kunne opnås på de skadelidtes side. Samtidig tyder forskellige undersøgelser på, at den foreslåede ændring ikke vil medføre forhøjelser af præmierne for ansvarsforsikring af en sådan størrelse, at det taler afgørende mod forslaget. Hertil kommer, at den foreslåede regel vil virke procesbesparende, da der i de fleste tilfælde ikke vil være grund til at diskutere, om skadelidte har medvirket til skaden.

I visse tilfælde forekommer det dog rimeligt, at skadelidte selv helt eller delvis bærer skaden. Erstatningen kan derfor som foran anført nedsættes ved forsæt, ved grov uagtsomhed eller hvor der i øvrigt er særlige grunde til det. Det erkendes, at fuld erstatning trods skadelidtes medvirken undertiden kan virke urimelig, hvis skadevolders ansvar undtagelsesvis ikke er dækket af forsikring. For sådanne tilfælde vedkommende henvises imidlertid til de almindelige regler om lempelse af skadevolders ansvar og til, at der også efter den foreslåede bestemmelse i særlige tilfælde kan ske nedsættelse af erstatningen.

Under den videre behandling af betænkningens lovudkast skete der en yderligere begrænsning af de tilfælde, hvor der kan ske nedsættelse på grund af skadelidtes medvirken (se Proposition 1975: 12, navnlig side 62-64, 87-91 og 129-136). Erstatning for personskade skulle herefter kun kunne lempes, hvis skadelidte selv har medvirket til skaden med forsæt eller grov uagtsomhed. Erstatning ved dødsfald skulle også kunne lempes, hvis afdøde forsætligt har medvirket til dødsfaldet, se skadeståndslagens 6. kap.

1 §, som ændret ved lag om ændring i skadeståndslagen, lov af 29. maj 1975 (SFS 1975:404).

Inden denne lov skulle træde i kraft (1. januar 1976) blev der indført en ny lov om erstatning for skader voldt ved færdsel med motordrevne køretøjer, trafikskadelag, lov af 15. december 1975 (SFS 1975: 1410). Under rigsdagsbehandlingen af forslaget til trafikskadelag blev skadeståndslagens 6. kap. 1 § ændret, således at erstatning ved personskade også kan lempes i visse tilfælde, hvor skadelidte har ført motordrevet køretøj under påvirkning af spiritus eller andre berusende midler, lag om ændring i lagen om ændring i skadeståndslagen, lov af 15. december 1975 (SFS 1975: 1357). Den gældende svenske regel om medvirken er herefter sålydende:

»6. kap. 1 §

Skadestånd med anledning av personskada kan jämkas, om den skadelidande själv uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet har medverkat till skadan. Skadestånd till förare av motordrivet fordon som har gjort sig skyldig till brott som avses i 4 § lagen (1951: 649) om straff för vissa trafikbrott kan även jämkas, om föraren därvid genom vårdslöshet har medverkat till skadan. Har personskada lett till döden, kan skadestånd till efterlevande också jämkas, om den avlidne uppsåtligen har medverkat till dödsfallet.

Skadestånd med anledning av sakskada eller ren förmögenhetsskada kan jämkas, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

Jämknings av skadestånd enligt första eller andra stycket sker efter vad som är skäligt med hänsyn till graden av vållande på ömse sidor och omständigheterna i övrigt.«

Det norske udvalgs lovudkast indeholder følgende bestemmelse om skadelidtes henholdsvis afdødes medvirken:

»§ 5-1 (skadelidtes medvirkning)

Skadelidte kan ikke kreve skadeserstatning når han selv forsettlig har medvirket til skaden.

Har skadelidte ved uaktksomhet medvirket til skaden eller må han anses å ha avfunnet seg med risikoen for skade, kan skadevolderens ansvar nedsettes eller falle bort. Er det skyld på begge sider, skal

det legges vekt på skyldgraden og hvilken betydning de begåtte feil har hatt for skadens inntreden og omfang. Er skaden voldt i virksomhet som innebærer særlig risiko for skade, skal liten grad av uaktksomhet på skadelidtes side ikke tillegges betydning. Det samme gjelder når skadevolderens ansvar er dekket av forsikring eller når forsikring burde ha foreligget.

Som medvirkning regnes det også når skadelidte har unnlatt i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden.

Reglene i første, annet og tredje ledd gjelder tilsvarende når erstatning kreves av en annen enn den som direkte ble rammet av den skadegjørende handling, og den sistnevnte selv medvirket til skaden.

Skadevolderens ansvar kan lempes i medhold av § 3-8 og § 4-1 i den utstrekning de momenter som der er nevnt ikke allerede er tatt i betraktning.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder tilsvarende ved oppreisning.«

Så vidt ses afviger bestemmelseerne i paragraffens fire første stykker ikke væsentligt fra de resultater, man ville komme til ved at følge reglerne i gældende dansk ret.

4. Udvalgets forslag

Som anført i afsnit 1 vil der ofte være en glidende overgang mellem tilfælde af egen skyld, accept af risiko og tilfælde, hvor skadelidte efterfølgende har forsømt at begrænse skadens omfang. Udvalget finder, at det vil være rimeligt i højere grad at betragte disse tilfælde som led i en helhed, således at der i alle tilfælde, hvor skadelidte på den ene eller på den anden måde har medvirket til skaden, kan ske en nedsættelse af erstatningen ud fra betragtninger over, hvem der er nærmest til at bære risikoen. I denne forbindelse kan også medtages det synspunkt, som også er nævnt i afsnit 1, at den, der ejer genstande, som på grund af deres karakter er særlig udsat for fare, eller som er særlig kostbare, undertiden selv må bære en vis risiko, navnlig hvis han ikke har truffet passende sikkerhedsforanstaltninger, uanset at hans forhold efter sædvanlig opfattelse ikke betegnes som »egen skyld«. Udvalget mener imidlertid, at dette emne ikke er velegnet til at blive reguleret ved lovbestem-

meiser, men at en udvikling henimod en retstilstand som den beskrevne mest hensigtsmæssigt kan ske i domstolens praksis. En sådan udvikling synes i øvrigt allerede at være i gang.

I udvalgets kommissorium, justitsministeriets skrivelse af 5. juli 1974, har justitsministeriet særligt anmodet udvalget om at overveje den regel, der er foreslået af det svenske udvalg i Skadestånd V, se ovenfor i afsnit 3. Udvalget har på grundlag heraf overvejet, om man skal foreslå en tilsvarende regel indført i dansk ret.

Indledningsvis er der grund til at fremhæve, at man allerede efter gældende praksis ser bort fra egen skyld, hvis den ikke er så væsentlig, at der er grundlag for at nedsætte kravet med mindst $\frac{1}{3}$. Skadelidtes uagtsomhed skal altså have været af nogen betydning for overhovedet at komme i betragtning. Foreligger der en sådan betydelig uagtsomhed hos skadelidte, vil det for den almindelige retsbevidsthed kunne virke stødende, om han alligevel skulle have fuld erstatning. Navnlig den skadevolder, der ikke har tegnet ansvarsforsikring, vil have vanskeligt ved at forstå, at han skal betale fuld erstatning til en skadelidt, hvis uagtsomhed måske er lige så stor eller større end hans egen.

Af sociale og humanitære grunde kan det være ønskeligt i videre omfang at sikre de skadelidte dækning for personskade, uanset at de selv har medvirket til skaden. De allerede eksisterende sociale sikringsordninger vil dog i de fleste tilfælde føre til, at skadelidte ikke står uden dækning, selv om den privatretlige erstatning nedsættes eller bortfalder. Dette gælder i særlig grad de skadelidte, som har været udsat for de sværeste tab, således at de har erhvervet ret til invalidepension.

Et område, hvor nedsættelse på grund af egen skyld i praksis spiller en betydelig rolle, er skader voldt ved motorkørsel. Situationen ved færdselsuheld er ofte den, at der er udvist fejl eller forsømmelse af flere implicerede i et uheld. Der voldes også hyppigt skade på flere implicerede. Som beskrevet ovenfor i kapitel II, afsnit B, 5, a, 1°, foretages der i disse tilfælde en fordeling af ansvaret på dem, der er ansvarlige for de pågældende køretøjer, således at ansvaret enten pålægges den ene alene, fordeles ligeligt eller i forholdet $\frac{1}{3}$ - $\frac{2}{3}$. Den fastsatte

fordelingsnorm gælder såvel for den ansvarliges forpligtelse til at betale erstatning til andre som for hans krav mod den anden ansvarlige. Det vil f. eks. sige, at den, der pålægges $\frac{2}{3}$ af ansvaret, dels må betale modparten $\frac{2}{3}$ erstatning og dels må finde sig i, at hans eget erstatningskrav over for modparten nedsættes til $\frac{1}{3}$. En regel om i et vist omfang at se bort fra skadelidtes medvirken ville i sådanne tilfælde ofte medføre, at de tilskadekomme, ansvarlige personer på hver side ville få krav på fuld erstatning mod den anden ansvarlige. En sådan regel ville betyde et afgørende brud med den gældende ordning, og den lovpligtige forsikringsordning ville i samme omfang, som man ville se bort fra egen skyld, reelt komme til at virke som en lovpligtig ulykkesforsikring for de pågældende trafikofre.

Allerede i 1957 foreslog et af justitsministeriet nedsat udvalg, som havde samarbejdet med tilsvarende udvalg i de andre nordiske lande, at erstatning til personer, der led skade ved kørsel med motorkøretøjer, skulle ydes på rent objektivt grundlag, se betænkning om ændring af reglerne om erstatning for skader voldt ved brugen af motorkøretøjer og om tvungen forsikring til dækning af skaderne (betænkning nr. 179/1957). Efter dette forslag bortfaldt adgangen til at føre bevis for, at skaden ikke kunne være afværget, jfr. ovenfor i kapitel II, afsnit B, 5, a, 1°. I forslaget indgik tillige en bestemmelse om, at der ved bedømmelsen af, om der var udvist egen skyld af en ikke-motorkørende skadelidt, skulle ses bort fra ringe uagtsomhed hos denne. Udvalgets forslag, og herunder ikke mindst den skitserede regel om lempeligere bedømmelse af egen skyld, mødte betydelig modstand hos de instanser, fra hvem der blev indhentet udtalelser, og forslaget blev ikke gennemført. Et forslag efter lignende retningslinier blev fremsat af det svenske udvalg, men blev heller ikke gennemført dengang, hvorefter et tilsvarende forslag fra det norske udvalg blev gennemført ved bilansvarsloven, lov af 3. februar 1961.

I Sverige er der nu ved trafikskadlagen, lov af 15. december 1975 (SFS 1976: 1410), på grundlag af en betænkning »Trafikskadersättning« (SOU 1974: 87) gennemført en forsikringsordning, hvorefter erstatning til trafikofre udbetales på rent objektivt grund-

lag. Reglerne om skadelidtes medvirken og om afdødes medvirken i relation til krav om erstatning for tab af forsørger svarer til de ovenfor i afsnit 3 omtalte almindelige regler i skadeståndslagen.

Som nævnt i kapitel II, afsnit B, 5, er der her i landet nedsat et udvalg, der skal overveje færdselslovens erstatningsregler, og det fremgår af udvalgets kommissorium, at også regler om skadelidtes medvirken vil komme til at indgå som et betydningsfuldt led i dette udvalgs overvejelser.

På denne baggrund finder udvalget, at man ikke bør gå ind i nærmere overvejelser om radikale ændringer i de traditionelle regler om egen skyld, før det er afklaret, hvorledes regierne om egen skyld bliver for det praktisk set meget vigtige område færdselsskader.

Udvalget vil derfor indskrænke sig til at

foreslå, at den lempelsesregel, udvalget foreslår for skadevolders ansvar, også kommer til at gælde for skadelidtes, henholdsvis afdødes, medvirken, se lovudkastets § 11, stk. 2. Dette er i overensstemmelse med, hvad der for personskaders vedkommende blev foreslået i betænkning I. Som omtalt ovenfor i kapitel II, afsnit E, mener udvalget, at den regel om lempelse af skadevolders ansvar, som blev foreslået i betænkning I, er egnet til også at anvendes ved tingsskade og almindelig formueskade. På samme måde finder udvalget, at den regel om skadelidtes medvirken, der blev foreslået i betænkning I for personskade, også er egnet til at anvendes ved andre former for erstatningsansvar. Udvalgets forslag, lovudkastets § 11, stk. 2, er derfor i overensstemmelse med § 6, stk. 2, i lovudkast I.

Kapitel V

Udkast til

Lov om erstatningsansvar

Kapitel 1

Erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger

§ 1. Den, som er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for helbredelsesudgifter, tabt arbejdsfortjeneste og andet tab som følge af skaden samt en godtgørelse for svie og smerte.

Stk. 2. Har skaden fået varige følger, skal der betales erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne samt godtgørelse for varigt mén. Arbejde i hjemmet ligestilles med erhverv.

Stk. 3. Beregningen af erstatningen for nedsat eller tabt erhvervsevne sker under hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af ham efter hans evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervmæssig omskoling og optræning. Beregningen af godtgørelsen for varigt mén sker under hensyn til skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse.

§ 2. Den, som er erstatningsansvarlig for en andens død, skal betale erstatning for rimelige begravelsesudgifter og erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger. Forsørgelse omfatter også værdien af afdødes arbejde i hjemmet.

Stk. 2. Erstatning for tab af forsørger fastsættes under hensyn til forsørgelsens omfang og den efterladtes muligheder for ved egen virksomhed selv at bidrage til sin forsørgelse.

§ 3. I erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i anledning af personskade fradrages dagpenge, løn under sygdom og lignende ydelser til den tilskadekomne.

Stk. 2. Erstatning for tab ved personskade eller tab af forsørger skal i øvrigt fastsættes under rimelig hensyntagen til ydelser i hen-

hold til den sociale lovgivning, såsom sygehjælp, invalidepension, ydelser fra lovpligtig ulykkesforsikring, folkepension, enkepension m.v., som vil tilkomme skadelidte i anledning af skaden. Det samme gælder pensionsydelser, der udbetales af stat, kommune eller i henhold til anden pensionsordning.

Stk. 3. Ydelser omfattet af stk. 1 og 2 kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige. En arbejdsgiver, der har udbetalt dagpenge eller sygeløn til den tilskadekomne, kan dog gøre regres herfor.

§ 4. Erstatning for varig nedsættelse af erhvervsevnen eller for tab af forsørger fastsættes efter den berettigedes begæring enten til et kapitalbeløb eller til et løbende underholdsbidrag med eller uden sikkerhedsstillelse, eller til en kombination af disse.

Stk. 2. Et fastsat underholdsbidrag for nedsættelse af erhvervsevne kan senere efter begæring af skadelidte omsættes til et kapitalbeløb, dersom dette skønnes rimeligt. Afgørelse heraf træffes af sikringsstyrelsen (med rekurs efter reglerne i lovbe kendtgørelse nr. 137 af 26. april 1968 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde).

Stk. 3. Et løbende underholdsbidrag bortfalder ved den berettigedes død.

Stk. 4. Et løbende underholdsbidrag tilkendt en efterlevende ægtefælle i anledning af tab af forsørger kan ved den berettigedes indgåelse af ægteskab bringes til ophør, såfremt den erstatningsforpligtede kontant udbetaler 3 års underholdsydelse.

§ 5. Erstatningskrav og godtgørelseskrav i henhold til dette kapitel kan ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.

Stk. 2. Godtgørelseskrav i henhold til dette kapitel falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et til denne indleveret anklageskrift eller stævning.

Kapitel 2

Ansvar for skade, der er dækket af forsikring

§ 6. I det omfang en skade er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, er der ikke erstatningspligt, medmindre:

- 1) den, mod hvem erstatningskravet rettes, selv har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, eller
- 2) skaden er opstået som følge af, at der ved planlægningen eller tilrettelæggelsen af offentlig eller erhvervmæssig virksomhed er valgt arbejdsmetoder eller materiel, som må anses for uforsvarlige.

§ 7. Staten, en kommune eller en anden offentlig institution eller en erhvervsdrivende virksomhed med betydelige økonomiske interesser, der ikke har tegnet en tingsforsikring, som det for andre ville have været sædvanligt at tegne, er som skadelidt stillet, som om sådan forsikring var tegnet.

§ 8. §§ 6 og 7 gælder ikke for erstatningsansvar, der følger af:

- 1) færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer, eller som i øvrigt er dækket af den for køretøjet tegnede lovpligtige ansvarsforsikring.
- 2) søloven,
- 3) love om ansvar for skade forvoldt ved jernbanedrift,
- 4) luftfartsloven,
- 5) love om fragtaftaler,
- 6) atomanlægsloven,
- 7) stærkstrømsloven.

Stk. 2. §§ 6 og 7 gælder endvidere ikke for erstatningsansvar for skade, som i offentlig eller erhvervmæssig virksomhed er forvoldt:

- 1) af en defekt ved et leveret produkt,
- 2) af sprængnings-, udgravnings-, nedramnings- eller lignende arbejde.

§ 9. Såfremt nogen er ansvarlig for en skade, som skadelidte har fået dækket af en skadesforsikring, indtræder forsikrings-

skabet i det omfang, i hvilket det har betalt erstatning, i den skadelidtes ret mod den erstatningsansvarlige.

Stk. 2. Ved livs-, ulykkes- og sygeforsikring har selskabet uanset forsikringens karakter intet krav mod den, der har fremkaldt forsikringsbetingelsen.

Kapitel 3

Forskellige bestemmelser

Arbejdstagers erstatningsansvar

§ 10. Erstatning, som en arbejdsgiver har måttet udrede som følge af en arbejdstagers uforsvarlige adfærd, kan kun kræves betalt af denne i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, skadevolderens stilling og omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2. Arbejdstagerens erstatningsansvar over for skadelidte kan nedsættes eller bortfalde, hvis det findes rimeligt under hensyn til de i stk. 1 nævnte omstændigheder og til skadelidtes interesse. Erstatning, som arbejdstageren har måttet udrede, kan kræves betalt af arbejdsgiveren i det omfang, ansvaret endeligt skal påhvile denne efter stk. 1.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse på arbejdsgiverens erstatningskrav mod arbejdstageren for skade, denne i øvrigt forvolder ham i tjenesten.

Almindelig lempelsesregel

§ 11. Erstatningskrav kan nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold og skadelidtes interesse samt til foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder.

Stk. 2. Under tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1 kan der ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Ved krav om erstatning for tab af forsøger og lignende gælder det samme om afdødes medvirken.

Flere erstatningsansvarlige

§ 12. Den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige foretages efter, hvad der

under hensyn til ansvarets beskaffenhed, foreliggende ansvarsforsikringer og forsikringsmuligheder og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt. Herved finder principperne i §§ 6-8 tilsvarende anvendelse med de af forholdene følgende ændringer.

Fravigelse ved aftale

§ 13. Bestemmelserne i §§ 3, stk. 3, 9, stk. 2, og 10 kan ikke ved aftale fraviges til ugunst for den erstatningsansvarlige.

Ikrafttrædelsesbestemmelser

§ 14. Loven træder i kraft den . . .

Stk. 2. Følgende bestemmelser ophæves:

1) § 25 i lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler,

- 2) § 15, stk. 3, i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov, jfr. lovbekendtgørelse nr. 277 af 30. juni 1965 som ændret ved lov nr. 89 af 29. marts 1972,
- 3) § 67, 2. pkt., i søloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 353 af 1. juli 1974,
- 4) § 53, stk. 3, 2. pkt., i sømandslov nr. 420 af 13. juni 1973,
- 5) § 4 i lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde, jfr. lovbekendtgørelse nr. 137 af 26. april 1968,
- 6) § 3 i lov om erstatning til tilskadekomne værnepligtige m.v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 138 af 26. april 1968,
- 7) § 4, nr. 2, i lov nr. 234 af 7. juni 1972 om erstatning for vaccinationsskader.

Kapitel VI

Bemærkninger til lovudkastet

Udvalget har fundet det hensigtsmæssigt at samarbejde lovudkast I (lovudkastet i betænkning om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger, betænkning nr. 679/1973) og udkastet til bestemmelser om de emner, udvalget behandler i denne betænkning, til ét lovudkast. Som titel har man af praktiske grunde valgt »lov om erstatningsansvar«, selv om udkastet langt fra omfatter hele den almindelige erstatningsret men kun giver regler om udvalgte emner. En titel, der præcist beskriver udkastets indhold, vil blive meget langstrakt og derfor upraktisk ved henvisninger til loven.

Til kapitel 1

Bestemmelserne i dette kapitel vedrører erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger og svarer til §§ 1-5 i lovudkast I. Der kan om disse bestemmelser henvises til bemærkningerne i betænkning I, kapitel VI. Som omtalt i nærværende betænkning kapitel II, afsnit D, har de udtalelser, der er afgivet om betænkning I, ført til, at udvalget har foretaget nogle ændringer i forhold til lovudkast I. Ændringerne er nævnt i det følgende.

Til § 1, stk. 2

Udtrykket »invaliditet« er erstattet med »varige følger« for at præcisere, at bestemmelsen også omfatter varige følger af personskade, der ikke kan kaldes invaliditet, f. eks. skæmmende ar. Ordene »lyde, vansir og andre ulemper ved det varige mén« er slået sammen til »varigt mén«, uden at der er tilsigtet nogen realitetsændring.

Til § 1, stk. 3

Bestemmelsen er ændret, idet udvalget foreslår et andet invaliditetsbegreb end foreslået i betænkning I. Som anført i betænkning I, side 37, kan invaliditetsgraden enten fastsættes på et medicinsk (tabelmæssigt)

grundlag ud fra den fysiske defekt eller på grundlag af en vurdering af den betydning, skaden faktisk har for den pågældendes erhvervsevne. En ren medicinsk vurdering vil indebære, at der for ensartede skader fastsættes samme invaliditetsgrad uanset skadelidtes erhverv. En rent erhvervsmæssig vurdering vil indebære, at man ved fastsættelse af invaliditetsgraden lægger afgørende vægt på, hvilke økonomiske følger skaden faktisk vil medføre. I betænkning I ville udvalget hverken vælge et medicinsk eller et erhvervsmæssigt invaliditetsbegreb, men mente, at både erhvervsmæssige og medicinske vurderinger burde indgå i fastsættelsen af invaliditetens og dermed erstatningens størrelse. I overensstemmelse hermed skal der efter § 1, stk. 3, i lovudkast I ved beregning af erstatning for nedsat eller tabt erhvervsevne både tages hensyn til skadelidtes konkrete erhvervsmæssige muligheder og til skadens medicinske art og størrelse.

Inden for den lovpligtige ulykkesforsikring anvender man i princippet en medicinsk vurdering af invaliditetsgraden på grundlag af tabeller, der angiver procentsatser for en række typiske skader, se betænkning I, side 15-16. Invaliditetsgraden kan dog reguleres opad eller nedad under hensyn til særlige færdigheder, der kræves af den tilskadedkomne i hans erhverv. Den lovpligtige ulykkesforsikring omfatter kun erstatning for de økonomiske følger af skaden, ikke godtgørelse for ikke-økonomiske følger.

I betænkning vedrørende arbejds-skade forsikring (betænkning nr. 792/1977) foreslås væsentlige ændringer i ulykkesforsikringsloven. Blandt andet foreslår man ulykkesforsikringslovens invaliditetserstatning opdelt i en erstatning for faktisk tab af erhvervsevne og en mænerstatning, se nævnte betænkning, side 16-18, 46-47 og 54-55, samt betænkningens lovforslag §§ 27-28. Erstatningen for tab af erhvervsevne skal

dække den forringelse af skadelidtes indtjeningsevne eller erhvervsmuligheder, som skaden har medført, og skal udmåles efter en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde uden hensyn til den tabelmæssige invaliditetsgrad. Vurderingen skal ikke blot ske på grundlag af de aktuelle indtægtsforhold, men også tage hensyn til skadelidtes muligheder for på længere sigt at skaffe sig erhvervsarbejde. Er erhvervsevnen nedsat med mindre end 15%, ydes der ikke erstatning. Ménerstatningen skal være en erstatning for de varige ulemper i skadelidtes daglige livsførelse, som ikke er af ren økonomisk art. Disse ulemper rammer typisk lige hårdt uanset skadelidtes økonomiske og erhvervsmæssige forhold. Ménerstatningen skal derfor fastsættes på grundlag af skadens medicinske art og omfang uden hensyn til skadelidtes indtægtsforhold. Ved mén under 5% gives ingen erstatning.

Nærværende udvalg finder, at den opdeling af invaliditetserstatningen, der er foreslået i betænkningen vedrørende arbejdsskadeforsikring, giver bedre og mere nuancerede muligheder for at udmåle erstatningen end forslaget i betænkning I. Lovudkastets § 1, stk. 3, er derfor formuleret således, at det i videst mulige omfang svarer til § 27, stk. 2, og § 28, stk. 2, i forslaget til lov om arbejdsskadeforsikring. Udvalget har dog bevaret udtrykket »godtgørelse«, der traditionelt anvendes inden for den privatretlige erstatning om kompensation for mén. De særlige undergrænser i arbejdsskadeforsikringen på henholdsvis 15% for erhvervsevnetab og 5% for mén bør ikke gælde for den privatretlige erstatning.

I betænkning I, side 37, er anført:

»Navnlig for så vidt angår de mindre invaliditeter vil anvendelsen af et rent erhvervsmæssigt invaliditetsbegreb let kunne føre til, at der ikke bliver tilkendt nogen erstatning, idet der ofte ikke vil være nogen aktuel indtægtsnedgang. Dette forekommer ikke rimeligt, da erstatningen også skal dække mere ubestemmelige fremtidige økonomiske tab og endvidere - sammen med en eventuel godtgørelse for mén - give en vis kompensation for selve ubehaget ved en invaliditet og for nedsættelsen i tilskadekomnes almindelige livsudfoldelse.«

Tilsvarende betragtninger anføres i be-

tænkningen om arbejdsskadeforsikring som en begrundelse for at indføre en særlig ménerstatning. Nærværende udvalg er enig i, at sådanne forhold må indgå i erstatningsudmålingen. Efter udvalgets forslag skal de indgå i vurderingen af godtgørelse for varigt mén, ikke i fastsættelsen af erstatning for nedsat eller tabt erhvervsevne. Erstatning for forringelse af fremtidige erhvervsmuligheder bør dog indgå i erstatningen vedrørende erhvervsevnen.

Til § 2, stk. 1

Ordene »andet tab i anledning af dødsfaldet« er udgået. Som det fremgår af betænkning I, side 42, var der med disse ord tænkt på forskellige tilfælde, hvor der også efter gældende ret gives erstatning til afdødes pårørende ud over den egentlige forsørger-tabserstatning. Navnlig var der tænkt på tilfælde, hvor der er tilkendt et beløb som godtgørelse for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold, jfr. ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3. Der var således ikke tilsigtet nogen udvidelse af erstatningsansvaret i forhold til gældende retspraksis. Den helt ubestemte formulering: »andet tab i anledning af dødsfaldet« kan imidlertid forstås således, at bestemmelsen åbner en almindelig adgang til at give erstatning til en ubestemt personkreds. De situationer, udvalget har tænkt på, er meget forskelligartede, og det vil være vanskeligt i lovteksten nærmere at præcisere bestemmelsens rækkevidde. Udvalget har derfor valgt i stedet at lade de nævnte ord udgå. Det er herefter overladt til retspraksis at bestemme, i hvilket omfang der ud over erstatning for tab af forsørger og for begravelsesudgifter kan gives erstatning i anledning af dødsfald. Det er ikke udvalgets hensigt, at man af bestemmelsen modsætningsvis skal kunne slutte, at sådanne »andre krav« ikke kan imødekommes, hvis dette findes rimeligt begrundet.

Til § 2, stk. 2

Bestemmelsen er ændret i forhold til lovudkast I. Erstatning for tab af forsørger skal fastsættes under hensyn til omfanget af den mistede forsørgelse og til de efterladtes muligheder for helt eller delvis at forsørge sig selv ved egen virksomhed. Derimod bør der efter udvalgets opfattelse ikke tages hensyn til private forsikringer, der udbetales

i anledning af dødsfaldet, til arv efter afdøde eller til de efterlattes formueforhold i øvrigt, som det i et vist omfang er sket i hidtidig retspraksis. Om begrundelsen for denne ændring henvises til kapitel II, afsnit D.

Det følger af udkastets § 3, stk. 3, at der ved udmåling af erstatning for tab af forsørger endvidere skal tages hensyn til sociale ydelser til de efterladede og til visse pensionsydelser.

Til § 3

Stk. 1 er omformuleret, således at det er præciseret, at denne bestemmelse, og dermed også bestemmelsen i stk. 3, kun vedrører ydelser til tilskadekomne. Dette skal tydeliggøre, at bestemmelserne kun omfatter arbejdsgiverens såkaldte »afledede« krav mod skadevolder, se herom betænkning I, side 12. Normalt vil den tilskadekomnes arbejdsgiver eller andre, der kan have interesse i, at tilskadekomnes arbejds-evne bevares, ikke have noget selvstændigt erstatningskrav mod skadevolder. Det kan dog ikke udelukkes, at domstolene i særlige situationer vil indrømme et selvstændigt erstatningskrav, f. eks. hvis skaden er voldt for at skade arbejdsgiveren. Spørgsmålet om der bør være et sådant selvstændigt erstatningskrav må henhøre under den almindelige erstatningsret, og det har i øvrigt næppe en sådan betydning, at der er anledning til at foreslå en bestemmelse herom. Dette spørgsmål må derfor overlades til retspraksis.

Stk. 1 omfatter alle ydelser til tilskadekomne, der skal dække et hidtidigt indtægts-tab. Bestemmelsen omfatter således også ydelser som tilskadekomne frivilligt har sikret sig til dækning af tabt arbejdsfortjeneste, såsom dagpenge fra en privat ulykkesforsikring eller frivilligt tegnede dagpenge efter dagpengeloven.

Efter lov om social bistand (lov nr. 333 af 19. juni 1974) § 26, stk. 1, nr. 4, kan det sociale udvalg træffe bestemmelse om tilbagebetaling, når en person, som har modtaget hjælp, senere får udbetalt en erstatning, der dækker samme tidsrum og samme formål som den udbetalte hjælp. Hvis nærværende lovudkast bliver gennemført, bliver den nævnte regel i bistandsloven stort set overflødig for så vidt angår privatretlig erstat-

ning. Den sociale bistandsydelse vil efter lovudkastets § 3, stk. 1, normalt blive trukket fra, når den privatretlige erstatning skal udmåles. Bestemmelsen kan dog stadig få betydning, hvis man ved udmåling af erstatning ikke har været bekendt med eller opmærksom på den ydede hjælp.

Til beskrivelse af de pensionsordninger, der foruden pension fra stat og kommune skal være omfattet af stk. 2 (og dermed også af stk. 3) er alene anført »anden pensionsordning«. Der er herved tænkt på de pensionsordninger, hvor der er fuldt skattefradrag for bidrag eller præmier efter lov om beskatning af pensionsordninger m.v. (lovbekendtgørelse nr. 409 af 14. august 1975).

Stk. 3 er ændret i forhold til lovudkast I, idet arbejdsgivers regres for dagpenge og sygeløn til tilskadekomne er bevaret. Om begrundelsen for denne ændring henvises til kapitel II, afsnit D.

Bestemmelsen i § 3, stk. 4, i lovudkast I om private forsikringer er ikke medtaget i nærværende udkast. Herom henvises til kapitel II, afsnit D.

Til § 4

Stk. 1 er ændret, således at det er den erstatningsberettigedes påstand, der er afgørende for valget mellem kapitalerstatning og renteerstatning.

Om begrundelsen for bestemmelsen i § 4 henvises til betænkning I, kapitel IV, afsnit A, 4.

To af udvalgets medlemmer (Fischer-Møller og Gomard) finder, at bestemmelsen er overflødig og derfor bør udgå af udkastet. Kapitalerstatning er den traditionelle erstatningsform i dansk ret. Den adgang, der allerede efter gældende ret er til at anvende renteerstatning ved tab af forsørger efter ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, har ikke været anvendt i mange år. Dette viser, at der ikke er noget behov for renteerstatning i dansk ret.

Som en fordel ved renteerstatning kunne man tidligere anføre, at skadelidte ved denne erstatningsform er bedre sikret mod kreditorforfølgning. Ved en ændring af retsplejeloven (lov nr. 258 af 26. maj 1976) er der nu i retsplejelovens § 513 ved erstatning for invaliditet og tab af forsørger indført en adgang for skadelidte til selv at foretage en art båndlæggelse af en udbetalt kapitaler-

statning og derved holde den uden for kreditorforfølgning. Herefter er behovet for renteerstatning blevet endnu mindre.

Den væsentligste ulempe ved renteerstatning i den form, den har fået i lovudkast I § 4, er, at de løbende udbetalinger ikke følger prisudviklingen. Under de nuværende økonomiske forhold, der er præget af en fortsat inflation, vil værdien af en renteerstatning hurtigt blive udhulet, og renteerstatninger er derfor i realiteten uanvendelige i praksis. En vis værdisikring af renteerstatninger er nok mulig, således som det fremgår af den svenske betænkning »Skadestånd IV. Værdesikring av skadeståndslivråntor« (SOU 1972:12), men dette vil i hvert fald forudsætte helt nye komplicerede bestemmelser. Da der som nævnt ikke synes at være noget reelt behov for renteerstatning i dansk ret, finder disse medlemmer det mere hensigtsmæssigt at lade § 4 udgå af lovudkastet frem for at søge at udforme et besværligt system til værdisikring af renteerstatninger.

Udvalgets flertal (Agersnap, Friis og Vinding Kruse) er enige med mindretallet i, at de foreslåede regler i § 4 næppe vil føre til, at renteerstatning bliver synderlig udbredt i dansk ret. Når disse medlemmer imidlertid ønsker bestemmelsen opretholdt, skyldes det navnlig, at den er et resultat af forhandlingerne forud for betænkning I med udvalgene i de andre nordiske lande med henblik på at nærme reglerne i de nordiske lande til hinanden, se betænkning I, kapitel IV, afsnit A, 4. Bestemmelsen giver personer fra lande, hvor renteerstatning er den sædvanligt anvendte erstatningsform, herunder Finland og Sverige, mulighed for også ved tilskadekomst her i landet at kræve sig tillagt erstatning i form af en årlig rente. Dette kan de være interesserede i af hensyn til beskatningsforholdene i deres hjemland. Under de nævnte forhandlinger blev det således fra svensk side oplyst, at kapitalerstatning for invaliditet og tab af forsøger beskattes som sædvanlig indkomst. Det bør ikke være til hinder for bestemmelsen, at der ikke samtidig åbnes adgang til at pristalsregulere renteerstatninger. Såfremt det mod forventning skulle vise sig, at renteerstatning bliver mere almindeligt forekommende, bør spørgsmålet om værdisikring dog som nævnt i betænkning I, side 34, tages op til overvejelse.

Til §5

§ 5, stk. 1, i lovudkast I om kreditorforfølgning er ikke medtaget i nærværende lovudkast, da der nu er givet bestemmelser om kreditorforfølgning i krav på erstatning og godtgørelse ved personskaade og tab af forsøger i retsplejelovens § 513 (jfr. lov nr. 258 af 26. maj 1976 om ændring af retsplejeloven).

§ 5, stk. 2, i lovudkast I om særeje er ikke medtaget, da spørgsmålet om, hvorledes krav på erstatning og godtgørelse skal behandles i formueforholdet mellem ægtefæller, bør overlades til det af justitsministeriet nedsatte ægteskabsudvalg.

Herefter svarer stk. 1 og stk. 2 i nærværende lovudkast til stk. 3 og stk. 4 i lovudkast I §5.

Til kapitel 2

Dette kapitel vedrører forholdet mellem erstatningsansvar og forsikring ved tingsskader. Der kan om begrundelsen for disse bestemmelser henvises til kapitel II, afsnit A-C.

Til §6

Bestemmelsen indeholder udvalgets hovedregel, hvorefter der ikke skal være erstatningsansvar i det omfang, en skade er dækket af tingsforsikring eller driftstabsforsikring, se kapitel II, afsnit B, 3. Den indeholder endvidere nogle af de undtagelser, udvalget af hensyn til erstatningsreglernes præventive funktion anser for nødvendige, se kapitel II, afsnit B, 4, a.

Bestemmelsen omfatter som nævnt tingsforsikring og driftstabsforsikring. Personforsikring samt ansvarsforsikring og anden forsikring for almindelig formueskade som garantiforsikring og kreditforsikring falder således uden for bestemmelsen. Om personforsikring henvises til lovudkastets § 9, stk. 2, og bemærkningerne i kapitel II, afsnit D. Om ansvarsforsikring henvises til lovudkastets § 12 og bemærkningerne i kapitel III. Om garantiforsikring og kreditforsikring henvises til bemærkningerne til lovudkastets § 9, stk. 1.

Efter bestemmelsen er det selve skadevolders erstatningspligt over for skadelidte, der ophæves, ikke blot forsikringsselskabets regresret. Bliver der spørgsmål om at an-

vende flere landes retssystemer på forholdet, er det derfor det lands retsregler, som regulerer selve erstatningsansvaret, der er afgørende, ikke det lands retsregler, der regulerer forsikringsforholdet. Bestemmelsen gælder altså i alle tilfælde, hvor dansk ret skal anvendes på selve erstatningsansvaret, uanset om forholdet mellem skadelidte og hans forsikringsselskab følger udenlandsk ret. Er skaden sket i Danmark, vil det normalt være dansk ret, der skal anvendes ved bedømmelsen af erstatningsansvaret, uanset om skaden er dækket af en dansk eller en udenlandsk forsikring. De foreslåede begrænsninger i regresretten kommer således til at gælde i samme grad for danske og for udenlandske forsikringsselskaber og reglerne stiller ikke udenlandske forsikringsselskaber bedre end danske selskaber.

Et forsikringsselskab vil ikke ved en aftale med forsikringstageren kunne skaffe sig en bedre retsstilling, end hvad der følger af § 6. Bestemmelsen kan rigtignok fraviges ved aftale, se lovudkastets § 13, men en sådan aftale må indgås med den eller de mulige skadevoldere. Dette gælder også for udenlandske selskaber. Normalt vil det ikke være praktisk muligt at indgå aftale med en eventuel skadevolder, men det kan dog tænkes at forekomme i særlige situationer.

Bestemmelsen forudsætter, at skadelidtes tab er dækket af en forsikring af den nævnte art. Der er således ikke blot erstatningsansvar, hvor skadelidte slet ikke har tegnet forsikring (bortset fra de særlige tilfælde, som nævnes i udkastets § 7), men også erstatningsansvar i det omfang, en tegnet forsikring ikke fuldt ud dækker skadelidtes tab, f. eks. på grund af selvrisiko eller underforsikring.

Undtagelsesbestemmelsen i nr. 1 vedrører kun det personlige ansvar for den, der selv har voldt skade forsætligt eller groft uagtsomt. Volder en ansat skade med forsæt eller ved grov uagtsomhed, vil hans arbejdsgiver således ikke blive ansvarlig, hvis skaden er omfattet af en tingsforsikring eller driftstabsforsikring. (Det bemærkes, at den ansattes forsætlige skader allerede efter gældende ret som regel ikke vil være omfattet af arbejdsgiveransvaret).

Som det fremgår af formuleringen, er situationen en anden med hensyn til ansvaret efter nr. 2. Erstatningspligten påhviler

her enhver, der er ansvarlig for en skade af den nævnte art. Bestemmelsen vedrører kun skader, som voldes i offentlig eller erhvervs-mæssig virksomhed. Virksomheden hæfter efter de almindelige regler om arbejdsgiveransvar (Danske Lovs 3-19-2) for de ansatte, der er ansvarlige for valget af arbejds-metoder og materiel. Normalt vil ansvaret blive gjort gældende mod virksomheden. Om ansvaret også kan gøres gældende mod den ansatte selv, afgøres efter reglerne i lovudkastets § 10. Denne paragraf regulerer både forholdet mellem den ansatte og skadelidte og forholdet mellem den ansatte og arbejdsgiveren, se bemærkningerne til § 10.

Til § 7

Denne bestemmelse vedrører tilfælde, hvor skaden ikke er dækket af nogen forsikring, men hvor skadelidte i relation til bestemmelsen i lovudkastets § 6 alligevel stilles, som om skaden var dækket af forsikring. Om begrundelsen for denne bestemmelse henvises til kapitel II, afsnit C. Som der anført er det afgørende for, om en virksomhed er omfattet af bestemmelsen, om virksomheden har et sådant omfang, at dets skader, i hvert fald over en årrække, har en tendens til at udligne sig på samme måde, som det sker ved forsikring, og om skader af den pågældende art normalt dækkes af forsikring, i hvert fald i mindre virksomheder. Det er ikke afgørende, om der formelt er truffet en beslutning om at være selvforsikrende, selv om dette naturligvis kan indgå i bedømmelsen af, om en virksomhed er omfattet af bestemmelsen. Ved afgørelsen må der ses på de enkelte skadesarter. En virksomhed kan således f. eks. godt betragtes som selvforsikrende med hensyn til glasforsikring, selv om den ikke anses for selvforsikrende med hensyn til andre forsikringsarter.

I modsætning til § 6 omfatter bestemmelsen kun tingsforsikring, ikke driftstabsforsikring. Driftstabsforsikringer er normalt så individuelt udformede i tilknytning til den enkelte virksomheds behov, at der næppe vil kunne forekomme tilfælde, hvor en driftstabsforsikring kan betragtes som sædvanlig. I øvrigt har udvalget ikke fundet det hensigtsmæssigt i lovteksten at angive hvilke forsikringer, der kan anses for sædvanlige, men må overlade dette til retspraksis.

I denne forbindelse kan nævnes, at spørgsmålet om hvilke forsikringer, der kan anses for sædvanlige, har været fremme i anden sammenhæng. Ved lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (lov nr. 277 af 26. maj 1976) blev der indført en ordning, hvorefter statskassen kan yde erstatning og godtgørelse for personskade, der forvoldes ved en overtrædelse af straffeloven, og erstatning for tingsskade, der ligeledes ved en straffelovsovertrædelse forvoldes af indsatte i fængsler og visse institutionsanbragte. Skadelidte har dog ikke noget retskrav på erstatning. Erstatningen ydes efter billighed og erstatningsordningens formål er navnlig at hjælpe de skadelidte, der ikke får deres tab dækket fra anden side. I lovens § 8, stk. 2, bestemmes, at erstatning for tingskade kan nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte har undladt at træffe sædvanlige sikkerhedsforanstaltninger, herunder tegning af forsikring. I betænkning om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (betænkning nr. 751/1975) siges på side 37 om denne bestemmelse:

»Undladelse af at tegne sædvanlig forsikring vil efter omstændighederne også kunne medføre nedsættelse eller bortfald af erstatningen. Således må brandforsikring på bygninger i almindelighed betegnes som en sædvanlig forsikring i denne forbindelse. Derimod vil man næppe generelt i dag kunne betragte kaskoforsikring for motorkøretøjer som »sædvanlig«. Det er overfor udvalget oplyst, at kaskoforsikring er tegnet for ca. 75-80 pct. af de her i landet indregistrerede biler.«

Justitsministeriet har i et svar til folketingets retsudvalg tiltrådt disse synspunkter og tilføjet, at det ikke ved formuleringen af bestemmelsen har været hensigten på forhånd endeligt at fastlægge hvilke sikkerhedsforanstaltninger, der skal anses for sædvanlige. Ved den valgte formulering har man tværtimod tilsigtet at åbne mulighed for, at indholdet af dette begreb kan undergå ændringer i overensstemmelse med f. eks. ændrede forsikringsformer og -vaner.

Lovudkastets § 7 omfatter kun en ret snæver kreds af større foretagender. Har skadelidte i andre tilfælde undladt at tegne en sædvanlig forsikring, kan § 7 ikke anvendes. Hvis man i sådanne tilfælde under særlige omstændigheder finder det rimeligt

at tage hensyn til, at skadelidte ikke har tegnet forsikring, kan ansvaret eventuelt lempes efter reglen i lovudkastets § 11, stk. 1, som bl. a. henviser til »foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder«.

Til § 8

I denne bestemmelse opregnes de særlige områder, der er holdt uden for reglerne i §§ 6-7. På disse områder gælder altså de hidtidige erstatningsregler uændret, og et forsikringsselskab, der har dækket en skade, har regres mod den ansvarlige i samme omfang som hidtil. Den særlige lempelsesregel, der foreslås i lovudkastets § 11, skal gælde for alt erstatningsansvar, og vil derfor også kunne anvendes inden for de områder, som er nævnt i udkastets § 8.

Til § 8, stk. 1

Stk. 1 vedrører områder, hvor ansvaret er reguleret ved lovbestemmelser. Der henvises herom til kapitel II, afsnit B, 5.

Vedrørende formuleringen af nr. 1 bemærkes, at færdselsloven efter lovens § 1 kun gælder for veje m.v., »som benyttes til almindelig færdsel af en eller flere færdselsarter«. Kørsel på områder, der ikke er åbne for almindelig færdsel, er således ikke omfattet af færdselsloven. Anvendelsen af denne bestemmelse har i grænsetilfælde givet anledning til vanskeligheder. De lovpligtige ansvarsforsikringer for motordrevne køretøjer dækker ifølge policen ethvert ansvar for skade forvoldt ved benyttelse af køretøjet, altså også skade voldt ved kørsel på områder, der ikke er omfattet af færdselsloven. Af praktiske grunde finder udvalget det hensigtsmæssigt, at undtagelsen fra reglerne i §§ 6-7 omfatter ethvert tilfælde, der er dækket af den lovpligtige ansvarsforsikring, uanset om ansvaret også er omfattet af færdselsloven.

Vedrørende formuleringen af nr. 3 bemærkes, at ansvaret for skader voldt ved jernbanedrift, som nærmere beskrevet i kapitel II, afsnit B, 5, a, 3°, hviler på forskelligartede retsgrundlag: dels jernbaneerstatningsloven, dels lov om DSB, dels den internationale konvention CIM, der i medfør af DSB-loven er gjort til en del af dansk ret, og dels privatbanernes takstregulativer, der henviser til reglerne i DSB-loven. Af praktiske grunde har udvalget fundet det

forsvarligt at anvende udtrykket »love om ansvar for skade forvoldt ved jernbane-drift«, uanset at ikke alle de nævnte retsgrundlag formelt er love.

»Love om fragtafaler« i nr. 5 omfatter lov om fragtafaler ved international vejtransport og den påtænkte lov om fragtafaler ved indenlandsk vejtransport, begge omtalt i kapitel II, afsnit B, 5, a, 5°. Endvidere omfatter denne bestemmelse alle andre tilfælde, hvor der ved lov er eller bliver givet bestemmelser om erstatningsansvar ved fragtafaler. Som eksempler kan henvises til konnossementsloven (lov nr. 150 af 7. maj 1937), der i visse tilfælde træder i stedet for sølovens regler, og bestemmelserne om postvæsenets ansvar i kapitel 6 i postloven (lov nr. 318 af 10 juni 1976).

Til § 8, stk. 2

Stk. 2 vedrører nogle ulovbestemte områder, hvor der i domstolenes praksis har udviklet sig et særlig strengt erstatningsansvar. Der henvises herom til kapitel II, afsnit B, 6.

Nr. 1 om produktansvar er formuleret med en vis tilknytning til Fællesmarkedets direktivforslag, der er omtalt i kapitel II, afsnit B, 6, a, 1°. Får det endelige direktiv og den lov, der skal gennemføre det, en ændret formulering, må det derfor overvejes, om dette bør medføre ændring i nærværende lovudkast. Udvalgets forslag dækker dog et videre område end direktivforslaget. Direktivforslaget omfatter kun producentens ansvar. Udvalgets forslag omfatter derimod også mellemhandlernes ansvar, både i grossist- og detailledet. Endvidere omfatter direktivforslaget kun skade på person og på private formuegoder, og ansvaret er begrænset til visse beløb. Udvalgets forslag vedrører derimod alle tilfælde, hvor et leveret produkt volder skade som følge af en defekt ved produktet. Ved en sammenligning af direktivforslaget og lovudkastet må man imidlertid erindre sig, at der er tale om bestemmelser af forskellig karakter. Direktivforslaget hjemler et objektivt ansvar for de produktskader, der er omfattet af dette forslag. Udvalgets forslag indeholder (ligesom udvalgets øvrige forslag) ikke i sig selv noget ansvarsgrundlag. Det medfører blot, at den begrænsning af erstatningspligten,

der foreslås i udkastets §§ 6-7, ikke skal gælde på dette område.

Som eksempel på lignende arbejder efter nr. 2 kan nævnes vandspejlssænkning eller opkastning af jordvolde, f. eks. som støjvolde.

Såvel nr. 1 som nr. 2 er begrænset til skader, der voldes i offentlig eller erhvervs-mæssig virksomhed. Arbejder af den pågældende art udføres normalt af en erhvervs-virksomhed eller af det offentlige. Har en privat undtagelsesvis leveret et farligt produkt eller foretaget en udgravning m.v., som medfører skade, finder udvalget ikke tilstrækkelig grund til at holde tilfældet uden for de almindelige regler i lovudkastets §§ 6-7.

Til § 9

Efter udkastets § 14, stk. 2, ophæves forsikringsaftalelovens § 25. Som det fremgår af det foregående, foreslås forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., erstattet af reglerne i udkastets §§ 6-8. Udvalget har herefter fundet det hensigtsmæssigt at ophæve hele torskingsaftalelovens § 25 og medtage de resterende dele af bestemmelsen i lovudkastet.

Stk. 1 svarer til forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 1. pkt. Bestemmelsen har selvstændig betydning, hvor der efter undtagelsesreglerne i § 6 og § 8 er erstatningsansvar, selv om skaden er dækket af en tingsforsikring eller driftstabsforsikring. Endvidere har bestemmelsen betydning ved skadesforsikring, der ikke er tingsforsikring eller driftstabsforsikring. Sådanne forsikringer forekommer navnlig som garantiforsikring og kreditforsikring. En garantiforsikring (kaufionsforsikring) dækker mod tab ved, at en person uretmæssigt forbruger betroede midler. En kreditforsikring dækker mod tab ved, at en skyldner ikke opfylder sine forpligtelser. Ved disse forsikringer har forsikringsselskabet altså fortsat fuld regresret mod henholdsvis den, der har forbrugt midlerne, og skyldneren. Også ansvarsforsikring er en skadesforsikring, som ikke er omfattet af §§ 6-8. For ansvarsforsikringsselskabets regres mod en eller flere medansvarlige gælder imidlertid lovudkastets § 12.

Stk. 2 erstatter forsikringsaftalelovens

§ 25, stk. 2. Efter bestemmelsen i forsikringsaftaleloven har forsikringssselskabet ikke noget krav mod skadevolderen ved livs-, ulykkes- og sygeforsikringer. Er en ulykkes- eller sygeforsikring tegnet som en egentlig skadesforsikring, har selskabet dog regres mod skadevolderen i samme omfang som ved en tingsforsikring. Personforsikringer omfattet af forsikringsaftaleloven, der er tegnet som skadesforsikringer, er sjældne, og regresretten har næppe særlig betydning. I betænkning I, side 31, nævnes, at regresretten for sådanne forsikringer formentlig kunne ophæves uden større betænkelighed, men at udvalget anså spørgsmålet for at ligge uden for kommissoriet. Nærværende udvalg finder, at det må være en naturlig konsekvens af udvalgets forslag om i øvrigt at ophæve regresret for ydelser ved personskade, at også regresretten for disse forsikringer ophæves. Det er derfor i stk. 2 anført, at selskabet ved personforsikring ikke har regres mod skadevolderen uanset forsikrings karakter, dvs. uanset om forsikringen er tegnet som en skadesforsikring eller som en summaforsikring.

Forsikringsaftalelovens § 25, stk. 3, afløses af lovudkastets § 13.

Udkastets § 9 skal forstås i overensstemmelse med forsikringsaftalelovens § 25, som den afløser, således at bestemmelsen kun gælder for forsikring, der er omfattet af forsikringsaftaleloven.

Til kapitel 3

Dette kapitel indeholder dels nogle bestemmelser uden særlig indbyrdes sammenhæng, der systematisk set hverken kan placeres i lovudkastets kapitel 1 eller kapitel 2 (§§ 10-12), dels nogle bestemmelser, der er fælles for hele loven (§§ 13-14).

Til § 10

Bestemmelsen vedrører arbejdstagers erstatningsansvar, dels over for trediemand, dels over for arbejdsgiveren, herunder den indbyrdes regres i tilfælde, hvor arbejdstager og arbejdsgiver er solidarisk ansvarlige over for trediemand. Der henvises herom til kapitel III, afsnit 3. Bestemmelsen er i sit indhold i overensstemmelse med § 4 i lovudkastet i betænkning om arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger m.v. (betænkning nr. 352/1964).

Ved formuleringen af udkastets stk. 1 og 2 har udvalget fulgt § 23, stk. 2 og 3, i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (lov nr. 421 af 15. juni 1973), jfr. betænkning nr. 487/1968. Udtrykket »handlingens beskaffenhed« i stk. 1 er dog erstattet med »den udstviste skyld«, som udvalget anser for mere præcist.

Stk. 1 vedrører den hyppigst forekommende situation, at skadelidte vælger at kræve erstatning hos arbejdsgiveren. Efter bestemmelsen har arbejdsgiveren kun i begrænset omfang regres mod den ansatte.

Stk. 2 vedrører den situation, at skadelidte undtagelsesvis vælger at kræve erstatning hos arbejdstageren. Efter stk. 2, 1. pkt., kan arbejdstagerens ansvar over for skadelidte lempes. Ved afgørelsen heraf skal der ikke blot ses på arbejdstagerens forhold, men også på skadelidtes interesse. Reglen i stk. 2, 1. pkt., kan medføre, at arbejdstageren kommer til at betale et større beløb til skadelidte, end det beløb han skulle have betalt, hvis arbejdsgiveren havde betalt erstatning til skadelidte og derefter gjort regres efter stk. 1. Bliver dette tilfældet, giver reglen i stk. 2, 2. pkt., arbejdstageren ret til regres mod arbejdsgiveren.

Stk. 3 giver en almindelig regel om ansattes erstatningsansvar over for arbejdsgiveren i tilfælde, hvor der ikke er tale om noget ansvar over for trediemand. Ansvarret er begrænset på samme måde som regresansvaret efter stk. 1.

De nævnte lempelsesregler vil også kunne anvendes på offentlig ansattes skadeforholdelser under tjenesten.

Til § 11, stk. 1

Bestemmelsen indeholder den af udvalget foreslåede almindelige lempelsesregel, se kapitel II, afsnit E. Den svarer i sit indhold til § 6, stk. 1, i lovudkast I, selv om formuleringen er noget ændret. Der kan derfor om den nærmere begrundelse for og forståelse af reglen også henvises til betænkning I, side 34-36 og 46-47. Bestemmelsen i lovudkast I vedrørte dog kun ansvar for personskade og tab af forsørger. Den nu foreslåede regel gælder for alle former for erstatningsansvar, både for personskade, tingsskade og almindelig formueskade. Ved tingsskade har bestemmelsen dels betydning, hvor skaden ikke er dækket af forsikring, dels hvor

undtagelsesbestemmelserne i udkastets § 6 og § 8 medfører, at der trods forsikringsdækning er erstatningsansvar. Bestemmelsen gælder uanset om ansvarsgrundlaget er culpareglen eller andet ansvarsgrundlag. Ved personskade gælder den såvel for erstatning ved økonomisk skade som for godtgørelse ved ikke-økonomisk skade. Når bestemmelsen kan kaldes en »almindelig« lempelsesregel, er det fordi den har dette universelle anvendelsesområde. Samtidig er der grund til at understrege, at bestemmelsen er »speciel« i den forstand, at den kun forudsættes anvendt rent undtagelsesvis som en art »sikkerhedsventil« for tilfælde, hvor de erstatningsretlige regler ville føre til urimelige resultater.

Udkastets § 11, stk. 1, indeholder ligesom bestemmelsen i lovudkast I § 6, stk. 1, to led. Første led er en regel om, at ansvaret kan lempes, hvis betaling af fuld erstatning vil virke urimeligt tyngende for skadevolder. Denne regel er tænkt anvendt i tilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolderen en byrde, der ud fra sociale og humanitære hensyn virker uacceptabel. Efter dette led er det altså først og fremmest skadevolders økonomiske forhold, som bliver afgørende ved vurderingen af, om lempelse bør ske. De øvrige momenter, der er nævnt i bestemmelsen: skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadelidtes interesse og foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder, har dog betydning ved vurderingen af, om den byrde, der lægges på skadevolder, er urimeligt tyngende. På grund af reglens karakter af en social-humanitær »sikkerhedsventil« bør lempelse ikke være udelukket, selv om skadevolder har udvist grov uagtsomhed eller endog i særlige tilfælde handlet forsætligt. Findes der anledning til at anvende reglen, vil det normalt være naturligt at anvende den på den måde, at erstatningen ikke helt bortfalder, men nedsættes til et beløb, som ikke virker urimeligt tyngende.

Andet led er en regel om, at ansvaret kan lempes, hvor ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Denne regel kan altså anvendes, selv om erstatningsbyrden ikke er urimeligt tyngende for skadevolderen, hvis det dog forekommer urimeligt, at han skal betale erstatning eller fuld erstatning. Formuleringen »ganske særlige

omstændigheder« understreger, at reglen kun er tænkt anvendt i sjældne undtagelsestilfælde.

Som eksempler på tilfælde, hvor reglen kan tænkes anvendt, kan nævnes, at tabet ved invaliditet eller død bliver usædvanlig stort, fordi tilskadekomne eller afdøde havde ekstraordinært høje indtægter. Det kan føles rimeligt, om den, der har særlig høje indtægter og derfor er udsat for et særlig stort tab ved indtægtsbortfald, selv bærer en del af risikoen herved og henvises til at sikre sig herimod, f. eks. ved at tegne passende forsikringer. Endvidere kan reglen tænkes anvendt, hvor tilskadekomne eller efterladte trods den skete skade er sikret det fornødne underhold eller måske endda stillet lige så godt økonomisk som før skaden, f. eks. på grund af udbetaling af forsikringer, arv eller tilstedeværelsen af formue i øvrigt, jfr. det i kapitel II, afsnit D, anførte om erstatning ved tab af forsørger. Tilsvarende kan reglen tænkes anvendt ved tingskade, hvor skaden rammer ekstraordinært kostbare ting, f. eks. ekstraordinært kostbart indbo, navnlig hvis skadelidte har undladt at tegne forsikring. I det hele taget kan undladelse af at tegne almindeligt forekommende forsikringer være et forhold, der kan tale for at lempe erstatningsansvaret, jfr. det i kapitel II, afsnit C. 3, anførte. Om lempelse efter dette led skal ske i form af en nedsættelse af erstatningen til et mindre beløb eller i form af fuldstændigt bortfald, må ganske afhænge af de grunde, der har ført til at lempe.

Lovudkastets § 11 gælder også for ansvar, som hviler på kontrakt. Visse skader, der opstår i forbindelse med kontraktsforhold, frembyder større eller mindre lighed med skader uden nogen tilknytning til en aftale mellem skadevolderen og skadelidte. Spørgsmålet om, hvor grænsen mellem ansvar i og uden for kontrakt skal drages, har givet anledning til tvivl. Det har således i den juridiske litteratur været diskuteret, om erstatning for skader ved et produkts farlige egenskaber er et ansvar i kontrakt eller uden for kontrakt. Bortset fra grænsetilfælde bør man imidlertid være tilbageholdende med gennem anvendelse af lempelsesreglen at gribe ind i parternes aftale. Dette gælder navnlig erstatningsansvar i anledning af, at medkontrahenten har forsømt at opfylde

selve ydelsespligten. På den anden side bør det ikke være udelukket at lempe. Lempelse kan f. eks. være rimelig i tilfælde, hvor erstatningsbyrden er usædvanlig stor og tyngende set i forhold til det ansvarsgrundlag - skyld hos kontraktsparten eller hans ansatte, garantiforpligtelser eller lovbestemt objektivt ansvar - som den misligholdende parts erstatningspligt hviler på.

En lempelse af statens eller kommunernes erstatningsansvar i henhold til bestemmelsen er ikke udelukket, men bør selvsagt kun ske - om overhovedet - under helt ekstraordinære omstændigheder.

Et særligt spørgsmål kan opstå, hvor lempelse efter denne paragraf er sket under henvisning til skadevolders økonomiske forhold, og disse uventet bliver væsentligt forbedrede, efter at sagen er afgjort. Det er udvalgets opfattelse, at den skete lempelse i sådanne tilfælde må betragtes som endelig, således at efterfølgende ændringer i skadevolders økonomi ikke kan medføre, at afgørelsen tages op påny.

Til § 11, stk. 2

Denne bestemmelse medfører, at de regler, der efter stk. 1 gælder for lempelse af skadevolders ansvar, også skal anvendes på skadelidtes medvirken. »Lempelse« vil her sige, at man undlader den nedsættelse af erstatningen, der ellers skulle ske efter de almindelige regler om medvirken. Der kan om bestemmelsen henvises til kapitel IV og til betænkning I, side 36 og 48. Bestemmelsen svarer til § 6, stk. 2, i udkast I, men den omfatter nu, ligesom stk. 1, alle former for erstatningsansvar.

Til § 12

Bestemmelsen vedrører den indbyrdes regres mellem flere skadevoldere, der er solidarisk ansvarlige over for skadelidte. Den regulerer herunder også ansvarsforsikringens regres mod eventuelle medansvarlige. Der kan om bestemmelsen henvises til kapitel III.

Der er ikke i paragraffen medtaget regler om, hvornår flere skadevoldere er solidarisk ansvarlige eller i øvrigt om forholdet mellem skadelidte og de ansvarlige. Dette må afgøres efter dansk rets almindelige regler, og som anført i kapitel III, afsnit 2, finder udvalget ikke grund til at foreslå ændring i

den gældende retstilstand for så vidt angår forholdet mellem skadelidte og flere erstatningsansvarlige (bortset fra de særlige regler om arbejdstageres ansvar, se lovudkastets § 10).

Ved lovpligtig ansvarsforsikring hæfter ansvarsforsikringsselskabet i et vist omfang over for den skadelidte for skader omfattet af forsikringen, selv om selskabet ikke i forhold til skadevolderen har nogen forpligtelse til at friholde ham for ansvaret. Dette er f. eks. tilfældet ved skader, som volderes under uberettiget kørsel med en bil. I sådanne tilfælde har forsikringsselskabet regres mod skadevolderen. Dette forhold er ikke omfattet af lovudkastets § 12, idet man ikke kan sige, at der her er flere solidarisk erstatningsansvarlige. Paragraffen omfatter heller ikke regreskrav, som et forsikringsselskab rejser mod den sikrede selv med henvisning til bestemmelser i forsikringspolicens, f. eks. om at spirituskørsel er undtaget fra forsikringen. Derimod vil krav som de nævnte være omfattet af lempelsesreglen i lovudkastets § 11.

Til § 13

Bestemmelsen vedrører aftaler, der fraviger lovens regler. Udvalget har ikke i almindelighed fundet det nødvendigt at gøre de foreslåede regler ufravigelige (»præceptive«). Den ved udkastet fastlagte ordning kan derfor fraviges ved aftale. Som et enkelt eksempel kan nævnes, at det vil være muligt at aftale, at en konventionalbod eller en garanti for et arbejdes færdiggørelse til rette tid skal betales, uanset at tabet er dækket af en driftstabsforsikring. Der er også mulighed for, at forsikringsselskaberne fortsætter og eventuelt udbygger de eksisterende aftaler om selskabernes indbyrdes regres. Ændring ved aftale til ugunst for den erstatningsansvarlige forudsætter selvsagt, at den er part i aftalen.

Enkelte af udkastets bestemmelser bør dog ikke ved aftale kunne fraviges til ugunst for den erstatningsansvarlige. Det drejer sig om følgende:

§ 3, stk. 3, hvorefter trediemand ikke har regres for de i samme paragrafs stk. 1 og stk. 2 nævnte ydelser til skadelidte ved personskade og forsørgertab (bortset fra arbejdsgivers regres for dagpenge og sygeløn).

§ 9, stk. 2, hvorefter forsikringsselskabet

ikke har regres ved livs-, ulykkes- og sygeforsikring. Udkastets § 13 erstatter her forsikringsaftalelovens § 25, stk. 3.

§ 10 om arbejdstagers ansvar.

I aftalelovens § 36 er der indført en generel adgang til at tilsidesætte aftaler og andre retshandler, hvis det vil være urimeligt eller stridende med redelig handlemåde at gøre dem gældende (lov nr. 250 af 12. juni 1975 om ændring af straffeloven, aftaleloven m.v.). Der er herefter ikke grund til at medtage en sådan bestemmelse i udkastet, da aftalelovens § 36 også vil gælde for aftaler inden for nærværende lovudkastets område.

Til § 14

Slutningsbestemmelse om ikrafttrædelse og ophævelse af gældende bestemmelser.

Ved lovudkastets gennemførelse bør forsikringsaftalelovens § 25 ophæves, se herom bemærkningerne til udkastets § 9.

Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, om erstatning og godtgørelse ved tab af forsørger afløses af udkastets § 2 og kan ligeledes ophæves. Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 1, stk. 2 og stk. 4, vedrører godtgørelse for ikke-økonomisk skade. For så vidt angår personskade erstattes reglerne i disse stykker af udkastets kapitel I, men da de nævnte stykker også omfatter godtgørelse for freds- og æreskrænkelser m.v., der ikke står i forbindelse med personskade, kan de ikke uden videre ophæves. Udvalget har ment, at

en omformulering af disse bestemmelser falder uden for dets kommissorium. Om indholdet af ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 1 og 2, kan henvises til betænkning I, side 9-10.

De særlige regler om lempelse af arbejdstageres erstatningsansvar i søloven og sømandsloven kan ophæves, da disse fuldt ud erstattes af den almindelige regel i udkastets § 10, se om disse regler kapitel II, afsnit A. Derimod kan § 23 i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, aktieselskabslovens §§ 140-142 og anpartsselskabslovens §§ 110-113 ikke uden videre ophæves, da disse paragraffer indeholder regler, der ikke erstattes af lovudkastets § 10. Også en omformulering af disse bestemmelser må anses for at ligge uden for udvalgets opgave.

I betænkning I foreslår udvalget, at regres for sociale ydelser afskaffes, se betænkning I, side 25-26, 28-29 og bemærkningerne til lovudkast I § 3, stk. 3, på side 43. I overensstemmelse hermed foreslås, at bestemmelserne om regres i ulykkesforsikringslovens § 4, den militære ulykkesforsikringslovs § 3 og lov om erstatning for vaccinationsskader § 4, nr. 2, ophæves. Om indholdet af disse bestemmelser henvises til betænkning I, side 16-17. Udvalget er opmærksom på, at der i betænkning vedrørende arbejdsskadeforsikring (betænkning nr. 792/1977) alene foreslås en begrænsning af regresretten. Som anført i kapitel II, afsnit D, finder nærværende udvalgs flertal, at regresretten helt bør ophæves.

Kapitel VII

Resumé

1. Justitsministeriets erstatningslovsudvalg blev nedsat i 1974 som en videreførelse af det udvalg, der i 1973 afgav »Betænkning om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger« (betænkning nr. 679/1973, i nærværende betænkning kaldet »betænkning I«). Udvalget fik til opgave at overveje og eventuelt fremsætte forslag til nye bestemmelser om lempelse af erstatningsansvar, om erstatningsansvar for skade forvoldt af flere og om følgerne af skadelidtes medvirken til skaden samt at behandle spørgsmålet om ændring af forsikringsaftalelovens § 25. Med afgivelsen af nærværende betænkning med lovudkast har udvalget afsluttet sit arbejde.

Udvalget har arbejdet sammen med tilsvarende udvalg i Norge og Sverige. Finland har i det nordiske samarbejde været repræsenteret ved observatører. De tre udvalgs lovudkast afviger noget fra hinanden. Der er dog enighed mellem udvalgene om, at retstilstanden trods den forskellige formulering i realiteten stort set vil blive den samme i de tre lande, hvis udvalgenes forslag gennemføres.

Udvalgets sammensætning m.v. fremgår af betænkningens kapitel I.

2. Spørgsmålet om lempelse (nedsættelse eller bortfald) af erstatningsansvar er behandlet i betænkningens kapitel II. Efter gældende ret skal den erstatningsansvarlige som hovedregel erstatte skadelidtes fulde økonomiske tab. Selv en ringe uagtsomhed kan derfor føre til et erstatningsansvar, der ikke står i noget rimeligt forhold til skadevolderens skyld eller til hans økonomiske formåen. Allerede i gældende ret er der dog regler, som i visse tilfælde giver mulighed for at lempe ansvaret. Yderligere lempelsesregler er foreslået i de betænkninger, der er fremkommet som et resultat af det nordiske samarbejde på erstatningsrettens område.

Disse regler og forslag omtales i afsnit A.

Efter udvalgets opfattelse er der behov for at kunne lempe erstatningsansvaret i videre omfang end efter gældende ret. Ved udformningen af lempelsesregler må der imidlertid også tages hensyn til den skadelidtes interesse i at få sit tab dækket. Der er derfor en afgørende forskel mellem de tilfælde hvor erstatningskravet tilkommer skadelidte selv, og de tilfælde, hvor skadelidtes tab helt eller delvis dækkes af ydelser fra anden side - forsikring ved tingsskade, sociale ydelser og ydelser fra arbejdsgiver ved personskade - således at kravet mod skadevolderen er et regreskrav fra den, der har dækket skadelidtes tab. Endvidere må man ved udformningen af lempelsesregler tage hensyn til, at størstedelen af alle erstatningssager afgøres ved udenretlig forhandling mellem de implicerede parter og forsikringsselskaber. Det må derfor tilstræbes, at reglerne bliver så klare og let anvendelige som muligt. Regler, som giver domstolene en vid adgang til at lempe erstatningsansvaret efter en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag, kan føre til en usikkerhed om udfaldet af erstatningssagen, der vil gøre udenretlige forlig vanskeligere.

3. I afsnit B behandles de tilfælde, hvor skadelidtes tab ved tingsskade er dækket af forsikring, enten tingsforsikring eller driftstabsforsikring. Efter gældende ret er der her i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. punktum, adgang til at lempe erstatningspligten, hvis der kun foreligger simpel uagtsomhed, eller hvis ansvaret hviler på den almindelige regel om arbejdsgiveransvar. Denne regel er nærmere omtalt i afsnit B, 1. I afsnit B, 2, omtales et tidligere, ikke gennemført forslag til ændring af forsikringsaftalelovens § 25.

Udvalget finder, at skadevolderens erstatningspligt uden væsentlige betænkeligheder

kan begrænses i videre omfang end efter gældende ret og efter det tidligere forslag. Udgangspunktet kan tages i en regel, hvorefter der ikke er nogen erstatningspligt, når en skade er dækket af tingsforsikring eller driftstabsforsikring, se afsnit B, 3. Overvejelserne kan herefter koncentreres om, i hvilke tilfælde det dog ud fra præventive eller økonomiske (risikomæssige) hensyn er nødvendigt at bevare erstatningspligten og dermed forsikringssselskabets regresret. Som nærmere begrundet i afsnit B, 4, finder udvalget det ud fra præventive hensyn nødvendigt at bevare erstatningspligten, hvor skadevolderen har handlet forsætligt eller groft uagtsomt. Endvidere finder udvalget det af præventive grunde nødvendigt at fastholde erstatningspligten, hvor skaden skyldes, at man ved planlægningen eller tilrettelæggelsen af offentlig eller erhvervs-mæssig virksomhed har valgt arbejdsmetoder eller materiel, der må anses for ufor-svarlige. I et sådant tilfælde er der altså også ansvar for simpel uagtsomhed. Denne son-dring mellem fejl, der vedrører planlægning- en af et arbejde, og fejl, der opstår under selve udførelsen af arbejdet, hviler på en betragtning om, at det i højere grad skulle være muligt at modvirke planlægningsfejl, navnlig gennem forsikringssselskabernes skadesforebyggende arbejde. § 6 i udvalgets lovudkast er udformet i overensstemmelse med disse betragtninger.

4. Inden for visse områder hviler ansvaret ikke på dansk rets almindelige ulovbestemte erstatningsregel, culpaparglen, men er reguleret ved særlige lovbestemmelser, ofte i forbindelse med en skærpelse af ansvaret (f. eks. færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer, sølovens og luft-fartslovens erstatningsregler og reglerne om erstatning for atomskader). Disse områder gennemgås i afsnit B. 5. Det er udvalgets opfattelse, at de fleste af disse områder bør holdes helt uden for den almindelige regel, der er foreslået i lovudkastets § 6, se lovud-kastets § 8, stk. 1.

På andre områder har der uden støtte i lovgivningen i retspraksis udviklet sig et særlig strengt ansvar. Dette gælder bl. a. skader, der skyldes produkters farlige egen-skaber, og skader ved udgravningsarbejder og lignende. Også disse områder bør holdes

uden for den almindelige regel i lovudka-stets § 6, se afsnit B, 6, og lovudkastets § 8, stk. 2.

I afsnit B, 7, sammenholdes det danske udvalgs forslag med de tilsvarende forslag fra det norske og det svenske udvalg.

5. Et særligt problem opstår, når skadelidte har undladt at tegne en tingsforsikring, det ellers ville være sædvanligt at tegne. Dette er behandlet i afsnit C. Undertiden skyldes undladelsen af at tegne forsikring, at den pågældende virksomhed er så stor, at den risikospredning, der er kernen i al forsik-ring, allerede foreligger inden for virksom-heden selv. Dette er klart tilfældet for statens vedkommende og kan også være tilfældet for kommuner og store private firmaer. I sådanne tilfælde bør skadelidte stilles, som om forsikring var tegnet, se lovudkastets § 7. Derimod har udvalget ikke fundet det rigtigt at foreslå en særlig regel for andre tilfælde af undladt forsikring.

6. Også ved personskade og tab af forsørger forekommer det i vidt omfang, at skadelidte i anledning af skaden får krav på beløb fra andre end skadevolderen, enten fra private forsikringer, fra de offentlige sociale sik-ringsordninger eller som følge af et ansættelsesforhold. Om sådanne ydelser skal **medføre** en nedsættelse af skadelidtes krav og om den, der har betalt ydelsen, i så fald skal have regres mod skadevolderen, er indgående behandlet i betænkning I og suppleres med nogle bemærkninger i afsnit D. Se endvidere punkt 10 nedenfor.

Efter udvalgets forslag skal ydelser fra trediemand, som dækker tabt arbejdsfortje-neste, fuldt ud fradrages i erstatningen, lovudkastets § 3, stk. 1. I øvrigt skal der ved fastsættelse af erstatning for personskade og tab af forsørger tages rimeligt hensyn til sociale ydelser og til pensioner, der er led i et ansættelsesforhold, men sådanne ydelser behøver ikke at medføre, at erstatningen nedsættes med ydelsens fulde beløb, lovud-kastets § 3, stk. 2. Private forsikringer bør derimod ikke have nogen indflydelse på erstatningens størrelse, hverken ved person-skade - bortset fra tabt arbejdsfortjeneste - eller ved tab af forsørger. Udvalgets forslag afviger på dette punkt fra forslaget i be-tænkning I.

Vedrørende regres for de nævnte ydelser mener udvalget - i modsætning til forslaget i betænkning I - at arbejdsgiverens regresret for dagpenge og sygeløn til tilskadekomne bør bevares. I øvrigt bør al regres for ydelser i anledning af personskade og forsørgertab ophæves, se lovudkastets § 3, stk. 3, § 9, stk. 2, og § 14, stk. 2. Udvalgets forslag afviger her fra forslaget i betænkning vedrørende arbejdsskadeforsikring (betænkning nr. 792/1977). I denne betænkning foreslås regres fra arbejdsskadeforsikringen (der skal afløse den nuværende lovpligtige ulykkesforsikring) bevaret over for skadevoldere, som har handlet forsætligt eller groft uagtsomt.

7. Udvalget har overvejet, om der ud over de allerede nævnte begrænsninger i erstatningsansvaret er behov for en almindelig regel om lempelse, se afsnit E. En regel, der i enhver sag giver domstolene en almindelig adgang til at fastsætte erstatningens størrelse efter et skøn over skyldgraden og omstændighederne i øvrigt, vil efter udvalgets opfattelse være alt for vidtgående. Derimod foreslår udvalget en regel, der giver adgang til at lempe ansvaret i undtagelsestilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolderen en byrde, som ud fra sociale og humanitære synspunkter virker uacceptabel, eller hvor ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt at lempe, lovudkastets § 11, stk. 1. Denne regel, der er tænkt som en art »sikkerhedsventil«, skal gælde for hele erstatningsrettens område.

8. I kapitel III omtales den situation, at flere er erstatningsansvarlige for den samme skade. Udvalget har ikke fundet grundlag for at foreslå ændringer i gældende rets regler om forholdet mellem den skadelidte og flere erstatningsansvarlige, bortset fra de særlige regler om arbejdstageres ansvar. Derimod foreslår udvalget en regel om den indbyrdes regres i forholdet mellem flere erstatningsansvarlige, som hæfter solidarisk over for skadelidte, lovudkastets § 12. Denne regel giver mulighed for at foretage en skønsmæssig fordeling i det indbyrdes forhold ud fra de momenter, der er nævnt i paragraffen. Er en eller flere af de erstatningsansvarlige dækket af ansvarsforsikring, sker fordelingen efter principperne i lovud-

kastets §§ 6 og 8, således at tabet normalt kommer til at hvile på ansvarsforsikringen, uden at denne har regres mod de medansvarlige. Foretagender af den art, som er omfattet af lovudkastets § 7, stilles i denne forbindelse, som om der var tegnet ansvarsforsikring.

Det særlige spørgsmål om arbejdstageres erstatningsansvar, dels over for skadelidte, dels over for arbejdsgiveren, behandles i afsnit 3. Udvalget foreslår her en regel, der svarer til forslaget i betænkning om arbejdsgiveres erstatningsansvar (betænkning nr. 352/1964), se lovudkastets § 10.

9. Virkningen af, at skadelidte selv har medvirket til skaden, omtales i kapitel IV. Efter gældende ret medfører egen skyld hos skadelidte, at hans erstatningskrav nedsættes eller eventuelt helt bortfalder efter en vurdering af skylden på begge sider. Der ses dog normalt bort fra egen skyld, som må ansættes til mindre end $\frac{1}{3}$. Tilsvarende gælder for egen skyld hos afdøde ved erstatning for tab af forsørger. Udvalget har overvejet, om man i videre omfang skal se bort fra egen skyld hos tilskadekomne ved personskade og egen skyld hos afdøde ved tab af forsørger. I Sverige er der nu indført en regel, hvorefter der ved erstatning for personskade normalt kun tages hensyn til egen skyld, hvis skadelidte har handlet forsætligt eller groft uagtsomt, og helt ses bort fra afdødes medvirken ved erstatning for forsørgertab. Udvalgets overvejelser har dog ført til, at udvalget ikke vil foreslå en tilsvarende regel. Dette skyldes navnlig, at en ændring af færdselslovens ansvarsregler for tiden overvejes i et særligt udvalg. Nedsættelse på grund af egen skyld spiller i praksis en betydelig rolle netop ved færdselsskader, og udvalget har fundet det rigtigst at afvente en eventuel ændring af færdselslovens erstatningsregler, før man foretager indgribende ændringer i de almindelige regler om egen skyld. Udvalget har derfor begrænset sig til at foreslå, at lempelsesreglen for skadevolders ansvar i lovudkastets § 11, stk. 1, kommer til at gælde tilsvarende for egen skyld hos skadelidte, se lovudkastets § 11, stk. 2.

10. Betænkningens kapitel V indeholder udvalgets lovudkast og kapitel VI bemærk-

ninger til de enkelte bestemmelser i lovudkastet. Udvalget har fundet det hensigtsmæssigt at samarbejde lovudkastet i betænkning I (i nærværende betænkning kaldet »lovudkast I«) og de bestemmelser, der er nævnt i det foregående, til ét lovudkast. Titlen »lov om erstatningsansvar« er valgt af praktiske grunde, selv om udkastet langt fra omfatter hele den almindelige erstatningsret.

Lovudkastets §§ 1-5 svarer med visse ændringer til §§ 1-5 i lovudkast I. § 1, stk. 3, er ændret, således at invaliditetsbegrebet svarer til det invaliditetsbegreb, der er foreslået i betænkning vedrørende arbejdsskade-forsikring (betænkning nr. 792/1977). Dette indebærer, at erstatning for nedsat eller tabt erhvervssevne skal udmåles efter en konkret vurdering af skadens erhvervs-mæssige betydning for den tilskadekomne. Skadens medicinske art og størrelse (den tabelmæssige invaliditetsgrad) skal ikke indgå i denne vurdering, men danner til gengæld grundlag for godtgørelse for varigt mén. § 2, stk. 2, og § 3 er ændret, således at der ikke skal tages hensyn til udbetaling af private forsikringer, hverken ved invaliditet eller ved tab af forsørger. Endvidere er § 3, stk. 3, ændret, således at arbejdsgivers regres for dagpenge og sygeløn er bevaret. De to sidstnævnte ændringer er omtalt ovenfor under pkt. 6. De øvrige ændringer i forhold til lovudkast I er nærmest af præciserende art. To medlemmer af udvalget foreslår, at lovudkastets § 4 om valg mellem kapitalerstatning og renteerstatning udgår af udkastet. Udvalgets tre øvrige medlemmer ønsker bestemmelsen bibeholdt.

I betænkning I, side 27-28, fremhævedes, at det danske erstatningsniveau ved større invaliditeter og ved tab af forsørger måtte anses for at være for lavt, ikke mindst i

sammenligning med andre landes erstatningsniveau, herunder de andre nordiske landes. Og det drøftedes i denne forbindelse, om man for at højne erstatningsniveauet burde gennemføre særlige regler herom. Udvalget afstod imidlertid herfra men udtalte håb om, at retspraksis selv ville foretage en sådan justering. Det må formentlig erkendes, at en sådan forhøjelse ikke er sket i det forventede omfang, men højesteret har dog i en for nylig afsagt dom (Ugeskrift for Retsvæsen 1977, side 657) givet klart udtryk for, at man er indstillet på, at domstolene foretager en justering af erstatningsniveauet.

Lovudkastets § 9, stk. 1, vedrører forsikringsselskabets regres i tilfælde, som ikke er omfattet af hovedreglen i udkastets § 6 om bortfald af skadevolders erstatningspligt. Uden for hovedreglen i § 6 har forsikrings-selskabet ved tingsforsikring og forsikring for almindelig formueskade fuld regres mod den erstatningsansvarlige (svarende til den gældende regel i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 1. pkt.). Det må dog erindres, at lovudkastets § 11 indeholder hjemmel til at nedsætte selve erstatningsansvaret, og sker dette, vil det også medføre nedsættelse af regresretten. Efter udkastets § 9, stk. 2, er der derimod ingen regres for personforsikring. Dette gælder både for summaforsikring og (i modsætning til forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2) for ulykkes- og sygeforsikringer, der er tegnet som skadesforsikringer.

Efter lovudkastets § 13 kan reglerne i lovudkastet fraviges ved aftale bortset fra enkelte bestemmelser, der ikke bør kunne fraviges til ugunst for den erstatningsansvarlige. Lovudkastets § 14 indeholder regler om ikrafttrædelse og ophævelse af andre bestemmelser. De øvrige paragraffer i lovudkastet er omtalt ovenfor.

BILAG

Nordiske love og lovudkast

I. Finland

A. GÆLDENDE LOV

1. Skadeståndslag

(lov af 31 maj 1974)

1 kap.

Lagens tillæmningsområde

1 § Når frøga er om skadestånd skall stadgandena i denna lag tillæmpas. Denna lag gæller likvæl icke, om i denna eller annan lag ej annorlunda stadgas, på avtal baserat eller i annan lag stadgat skadeståndsansvar.

2 kap.

Skadevællares skadeståndsansvar

1 § Den som uppsåtligt eller av vållande förorsakar annan skada skall ersætta den, såvida icke annat følger av vad i denna lag stadgas.

Skadeståndet kan jämka, om skadeståndsskyldigheten finnes oskæligt betungande med hænsyn till skadevællarens och den skadelidandes ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt. Har skadan vållats uppsåtligt skall likvæl fullt skadestånd utdømas, såvida det ej på särskilda skæll prøvas skæligt att nedsætta skadeståndet.

2 § (personer under 18 år)

3 § (sindssyge m.v.)

3 kap.

Arbetsgivares och offentligt samfunds skadeståndsansvar

4 kap.

Arbetstagares och tjenstemans skadeståndsansvar

1 § För skada, som arbetstagare i sitt arbete genom fel eller försummelse förorsakar arbetskamrat eller utomstående är han ansvarig i den mån det med hænsyn till skadans storlek, handlingens beskaffenhet, skadevællarens stællning, den skadelidandes in-

tesse samt övriga omständigheter prøvas skæligt. Stannar endast lindrigt vållande arbetstagaren till last, skall skadestånd ej utdømas. Lag samma vare om skadan vållas av sjælvstændig företagare som avses i 3 kap. 1 § 1 mom.*

Har skadan orsakats uppsåtligt, utdømes fullt skadestånd, om det ej av särskilda skæll prøvas skæligt att skadeståndet nedsættes.

2 § Tjensteman är ansvarig för skada, som han i sin tjenst genom fel eller försummelse förorsakar utomstående, enligt i detta kapitels 1 § nämnda grunder. Samma grunder skall gælla, når frøga är om ersætning för skada, som tjensteman i sin tjenst vållat offentligt samfund.

3 § I detta kapitel avsedd ersætningsskyldig kan ålæggas att till arbetsgivaren betala vad denna enligt 3 kap. och 6 kap. 2 § erlagt åt den skadelidande, dock endast i enlighet med ovan i detta kapitels 1 § stadgade grunder.

5 kap.

Skada som skall ersættes

1 § Skadeståndet omfattar gottgørelse för person- och sakskada. Om skadan förorsakats genom straffbelagd handling eller vid myndighetsutøvelse eller om det i andra fall föreligger synnerligt vægande skæll, omfattar skadeståndet gottgørelse även för sådan ekonomisk skada som icke står i samband med person- eller sakskada.

2 § Den som tillfogats kroppsskada eller annan personskada æger rätt att utfå ersætning för sjukvårdskostnad och andre utgifter till följd av skadan, för minskning i inkomst

* Såsom arbetsgivare anses även den som giver uppdrag åt sådan sjælvstændig företagare, vilken med beaktande av oppdragsförhållandets bestående art, arbetets karaktær och övriga förhållanden bør jämstællas med en arbetstagare.

eller uppehålle, för sveda och värk samt lyte eller annat bestående men.

3 § Kostnaderna för begravning av den som dödats ävensom övriga kostnader i samband med begravningen skall ersättas till skäligt belopp.

4 § Blir den som har rätt till underhåll eller underhållsbidrag utan nödig försörjning på grund av att den underhållsskyldige dödats, skall honom med beaktande av den skadeståndsskyldiges tillgångar och omständigheter i skadestånd tilldömas vad för honom erfordras till dess han själv kan försörja sig. Skadeståndet kan bestämmas att utgå antingen på en gång eller i form av periodiskt understöd.

5 § Vid sakskada skall ersättas kostnaderna för reparation av saken och andra omkostnader till följd av skadan samt värdeminskning eller värdet av förstört eller förskingrat gods och därtill minskning i inkomst eller uppehålle.

6 § Denne lags stadganden om personskada skall tillämpas även i fråga om ersättning för lidande, som förorsakats genom brott mot frihet, ära eller hemfrid, eller annat dylikt brott.

6 kap.

Fördelning av skadeståndsansvaret

1 § Har den skadelidande medverkat till skadan eller har annan omständighet, som ej hörde till den skadevällande handlingen, även bidragit till skadans uppkomst, kan skadeståndet jämkas efter vad som finnes skäligt.

2 § Har skada förorsakats av två eller flera eller är två eller flera eljest skyldiga att ersätta samma skada, svarar de solidariskt. Den som icke ålagts att betala fullt skadestånd svarar dock endast intill det utdömda beloppet och den som är ansvarig i enlighet med i 4 kap. 1 § 1 mom. stadgade grunder endast intill det belopp, som ej kan utfas av den som svarar för skadan enligt 3 kap.

3 § Mellan de skadeståndsskyldiga skall skadeståndsbeloppet fördelas enligt vad som prövas skäligt med hänsyn till den större eller mindre skuld, som ligger envar skadeståndsskyldig till last, den fördel skadefallet måhända medfört och övriga omständigheter.

Den som erlagt skadestånd utöver sin egen andel har rätt att av envar av de övriga skadeståndsskyldiga erhålla vad han för dennes del betalt. Har någon av de skadeståndsskyldiga uppenbarligen kommit på obestånd eller är hans vistelseort okänd, skall envar av de övriga skadeståndsskyldiga betala sin andel av bristen.

7 kap.

Särskilda stadganden

1 § Villkor i arbetsavtal eller i annat avtal ävensom bestämmelse i tjänstestadga eller annan därmed jämförbar föreskrift, varigenom arbetstagares eller tjänstemans ansvar enligt denna lag ökas, är utan verkan.

2 § Skadestånd skall sökas inom tio år från det skadan inträffade, om ej kortare preskriptionstid stadgats. Har skadan förorsakats genom brott och består rätten att väcka åtal för brottet längre tid, får skadeståndet sökas inom samma tid.

3 § Har den skadelidande avlidit, äger delägarna i dödsboet icke rätt att anhängiggöra talan om ersättning för lidande, sveda och värk eller för lyte eller annat bestående men.

4 § och 5 § (processuella regler)

2. Lag om försäkringsavtal

(lov nr. 132 af 12. maj 1933)

25 § Har i följd av skadeförsäkring försäkringsgivaren i ersättning för skada utgivit belopp, som försäkringshavaren ägt rätt att såsom skadestånd utkräva av annan, inträde försäkringsgivaren i rätten mot den andre, där denne uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet framkallat försäkringsfallet eller ock enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd, evad han är till skadan vällande eller icke.

Belopp, som utgivits i anledning av liv-, olycksfalls- eller sjukförsäkring, äge försäkringsgivaren ej återkräva av annan. Har försäkringsgivaren i enlighet med försäkringsavtrlet utgivit ersättning med verkliga beloppet av de utgifter eller förluster, som olycksfallet eller sjukdomen medfört, må vad sålunda av försäkringsgivaren utgivits av honom återkrävas efter ty i 1 momentet är sagt.

B. Lovudkast foreligger ikke.

II. Norge

A. GÆLDENDE LOV

1. Lov om skadeserstatning

(lov nr. 26 af 13. juni 1969, som ændret ved lov nr. 26 af 25. maj 1973)

Kap. 1

Ansvar i visse særlige forhold

§ 1-1 (barns ansvar)

§ 1-2 (foreldres ansvar m.v.)

§ 1-3 (sinnssykes ansvar m.v.)

§ 1-4 (ansvar for nødhandlinger)

Kap. 2

Det offentliges og andre arbejdsgivers ansvar m.v.

§ 2-1 (arbejdsgivers ansvar for arbejdstaker)

§ 2-2 (lemping av arbejdsgivers ansvar)

§ 2-3 (lemping av arbejdstakers ansvar)

1. Den som er blitt ansvarlig for arbejdstaker etter § 2-1, kan kreve dekning av ham for så vidt det finnes rimelig under hensyn til utvist adferd, økonomisk evne, arbejdstakerens stilling og forholdene for øvrig.

2. Arbejdstakers ansvar overfor skadelidte kan lempes når forhold som nevnt i nr. 1 gjør det rimelig, og det finnes forsvarlig også under hensyn til skadelidte. Arbejdstaker som selv erstatter skaden, kan kreve tilbake det arbeidsgiveren bør bære etter nr. 1.

3. Regelen i nr. 1 gjelder tilsvarende dersom arbeidsgiver gjør krav gjeldende mot arbejdstaker som i hans tjeneste har påført ham skade.

Kap. 3

Erstatning for skade på person, for andre personlige krenkinger m.m. og for tap av forsørger

§ 3-1 (erstatning for skade på person)

Erstatning for skade på person skal dekke lidt skade, tap i framtidig erverv og utgifter som personskaden antas å påføre skadelidte i framtiden.

Erstatning for tap i inntekt og framtidig erverv fastsettes særskilt og under hensyn til skadelidtes muligheter for å skaffe seg inntekt ved arbeid som med rimelighet kan ventes av ham på bakgrunn av hans evner, utdanning, praksis, alder og muligheter for omskolering. Med inntekt likestilles verdien av arbeid i heimen.

Ved erstatningsutmålingen gjøres fradrag for trygdeytelser og for ytelser fra pensjonsordning i arbeidsforhold eller yrke. Videre kan tas hensyn til forsikringsytelser som ikke går inn under foregående punktum, til annen vesentlig økonomisk støtte som skadelidte har fått eller kommer til å få som følge av skaden, og til forholdene ellers.

§ 3-2 (menerstatning)

• Har skadelidte fått varig og betydelig skade av medisinsk art, svares særskilt menerstatning. Denne erstatning fastsettes under hensyn til menets medisinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse. Bestemmelsene i § 3-1 tredje ledd gjelder tilsvarende for så vidt ytelsene kan anses å gi kompensasjon for menet.

§ 3-3 (erstatning for visse personlige krenkinger m.m.)

Bestemmelsene i §§ 3-1 og 3-2 gjelder tilsvarende ved erstatning for krenking eller mislig atferd som nevnt i straffelovens §§ 168, 169, 192-196, 217-221, kap. 21 eller § 390 a.

§ 3-4 (erstatning for en persons død)

Erstatning for tap av forsørger ved dødsfall tilkommer den eller de etterlatte som avdøde ved dødsfallet helt eller delvis for-

sørget. Erstatning kan etter forholdene tilkjennes selv om den avdøde ikke ved dødsfallet forsørget den etterlatte, forutsatt at denne i nær framtid kunne pårekne forsørging-

Erstatning for tap av forsørger fastsettes under hensyn til forsørgingens omfang og den etterlattes muligheter for selv å bidra til sin forsørging. Erstatningen fastsettes særskilt for hver enkelt erstatningsberettiget. Bestemmelsene i § 3-1 annet ledds siste punktum og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Erstatning for dødsfall skal videre dekke vanlige utgifter til gravferden, og for så vidt det finnes rimelig, andre utgifter i anledning av dødsfallet. Bestemmelsen i § 3-1 tredje ledds første punktum gjelder tilsvarende.

§ 3-5 (erstatning (oppreisning) for skade av ikke økonomisk art)

Den som forsettlig eller grovt aktløst har

a) voldt skade på person eller
b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3, kan - uansett om det ytes menerstatning etter § 3-2 - pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke økonomisk art.

Den som forsettlig eller grovt aktløst har voldt en annens død, kan pålegges å betale avdødes ektefelle, barn eller foreldre slik oppreisning som nevnt i første ledd.

§ 3-6 (erstatning for ærekrenking og krenking av privatlivets fred)

§ 3-7 (trygdens eller pensjonsinnetningers adgang til regress)

Trygden eller en pensjonsinnetning kan ikke kreve regress av den erstatningsansvarlige for trygdens eller pensjonsinnetningens utgifter og ansvar på grunn av skaden, med mindre denne er voldt forsettlig av den erstatningsansvarlige. Regressen kan i tilfelle ikke gjøres gjeldende til fortregning for den trygdedes eller pensjonsberettigedes eller deres etterlattes erstatningskrav for samme skade.

§ 3-8 (lemping av skadevolders ansvar)

Erstatning etter dette kapitlet kan lempes for så vidt ansvaret ville virke urimelig

tyngende. Det samme gjelder når det i særlige tilfelle under hensyn til skadens størrelse, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter, skadevolderens skyld og forholdene ellers finnes rimelig at skadelidte helt eller delvis bærer skaden.

§ 3-9 (engangserstatning eller terminvise beløp)

Erstatning for personskade og tap av forsørger fastsettes til en engangssum, med mindre retten av særlige grunner finner å burde fastsette erstatningen helt eller delvis til terminbeløp. For betaling av terminbeløp kan den erstatningsansvarlige pålegges å stille sikkerhet. Når det finnes grunn til det, kan herreds- eller byretten i den rettskrets der skadelidte har heimting, etter begjæring av en part ved kjennelse helt eller delvis omgjøre terminbeløp til engangserstatning.

§ 3-10 (rådighetsbegrensning m.m.)

Erstatningskrav etter dette kapitlet kan ikke overdras eller gjøres til gjenstand for kreditorforfølgning, så lenge kravet ikke er godkjent eller gjort gjeldende ved søksmål. Krav på erstatning (oppreisning) etter §§ 3-2 eller 3-5 kan heller ikke overføres ved arv, så lenge det ikke er godkjent eller gjort gjeldende ved søksmål. Erstatningskrav som står for domstolene, kan ikke overdras eller gjøres til gjenstand for kreditorforfølgning uten rettens samtykke.

Når særlige grunner foreligger, kan retten begrense rådigheten over et godkjent eller tilkjent erstatningsbeløp.

Avgjørelse etter denne paragraf treffes ved kjennelse av herreds- eller byretten i den rettskrets der skadelidte har sitt heimting, med mindre spørsmålet bringes inn for retten til avgjørelse i samband med pådømmelsen av erstatningskravet eller ved kjennelse forut for domsavsigelsen. Når det er grunn til det, kan avgjørelsen omgjøres etter krav fra en av partene ved kjennelse av herreds- eller byretten i den rettskrets den skadelidte har sitt heimting.

Kap. 4

Enkelte alminnelige bestemmelser

§ 4-1 (kontraktansvar)

1. Reglene i denne lov gjør ingen innskrenkning i det ansvar som påhviler noen etter kontrakt.

2. Avtale som avviker fra lovens regler ved å innskrenke skadelidtes rett eller øke arbeidstakers ansvar, kan settes til side for så vidt den ville virke åpenbart urimelig.

§ 4-2 (forholdet til annen lovgivning m.v.)

Regiene i denne lov gjelder ikke i den utstrekning annet følger av lovgivningen for øvrig, og gjør ingen innskrenkning i det ansvar uten skyld som følger av ellers gjeldende erstatningsregler.

Kap. 5

Ikrafttredelse. Oppheving og endring av andre lover

2. Lov om forsikringsavtaler

(lov nr. 20 af 6. juni 1930, som ændret ved ovenstående lov af 13. juni 1969).

§ 25 Kan den sikrede forlange at tredjemann erstatter skaden, inntre selskapet i den utstrekning det har betalt erstatning til den sikrede, i hans rett mot tredjemann. Har tredjemann voldt skaden ved en uaktsomhet som ikke er grov, eller hviler hans ansvar utelukkende på bestemmelsene i lov om skadeserstatning i visse forhold kapittel 2 (Det offentliges og andre arbeidsgivers ansvar m.v.), kan retten, når skaden ikke er voldt under utøvelse av næring eller bedrift, nedsette hans ansvar overfor selskapet eller helt la det bortfalle.

I livsforsikring, ulykkesforsikring og sykeforsikring inntre selskapet ikke i den sikredes rett mot tredjemann. I ulykkesforsikring og i sykeforsikring gjelder dog det som er bestemt i første ledd, hvis det beløp selskapet skal betale, har preg av en virkelig skadeserstatning. Hvis selskapet ikke inntre i retten mot tredjemann, tas ikke det beløp selskapet betaler den sikrede, i betraktning ved fastsettelsen av den erstatning tredjemann skal betale til ham.

Selskapet kan ikke forbeholde sig rett til i videre utstrekning enn her er sagt, å inntre i den sikredes rett mot tredjemann.

B. LOVUDKAST

indeholdt i det norske udvalgs betænkning: »Om endringer i erstatningslovgivningen«, NOU 1977: 33, afgivet i juni 1977

1. Ændringer i lov om skadeserstatning

§ 1-4 nytt annet ledd skal lyde:

Om lempning av ansvaret gjelder § 3-8 og § 4-1.

§ 2-2 skal lyde:

§ 2-2 (lempning av arbeidsgivers ansvar)

Om lempning av arbeidsgivers ansvar gjelder § 3-8 og § 4-1. Ansvaret kan videre lempes dersom skaden beror på vedtak av offentlig myndighet og skadelidte uten rimelig grunn har unnlatt å søke vedtaket endret.

§ 3-1 tredje ledds første punktum skal lyde:

Ved erstatningsutmålingen gjøres fradrag for lønn under sykdom eller lignende ytelser, trygdeytelser, ytelser fra pensjonsordning i arbeidsforhold eller yrke og for forsikringsytelser i den utstrekning premien er betalt av den erstatningsansvarlige arbeidsgiver.

§ 3-7 skal lyde:

§ 3-7 (om adgang til regress for lønn under sykdom o.l., trygdeytelser, pensjonsytelser og forsikringsytelser).

Det kan ikke kreves regress for lønn under sykdom eller lignende ytelser, trygdeytelser, pensjonsytelser og forsikringsytelser, med mindre skaden er voldt forsettlig av den erstatningsansvarlige. Regresskravet kan lempes hvis retten finner at ansvaret vil virke urimelig tyngende for skadevolderen.

Ved motorvognforsikring kan forsikrings-selskapet kreve regress etter bilansvarslovens §§ 8, 12 og 13.

§ 3-8 skal lyde:

§ 3-8 (lempning av skadevolders ansvar for personskade)

Erstatningsansvaret kan lempes når retten under hensyn til skadens størrelse, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter, skadevolderens skyld og økonomiske bæreevne, og forholdene ellers finner at ansvaret vil virke urimelig tyngende for skadevolderen, eller at det i særlige tilfelle er rimelig at skadelidte helt eller delvis bærer skaden. Er skaden voldt i næringsvirksomhet, skal det legges vekt på dette til fordel for skadelidte.

Tidligere kapittel 4 oppheves. Nytt kapittel 4 skal lyde:

Kap. 4

Erstatning for tingsskade eller annen formuesskade

§ 4-1 (erstatningsutmålingen ved tingsskade eller annen formuesskade)

Erstatning for tingsskade eller annen formuesskade skal dekke skadelidtes økonomiske tap. Om lempning av ansvaret gjelder § 3-8 tilsvarende.

§ 4-2 (skade dekket ved forsikring)

I den utstrekning det er på det rene at skadelidte kan få skaden dekket av forsikring for tingsskade eller annen formuesskade, kan han ikke gjøre sitt erstatningskrav gjeldende mot den ansvarlige skadevolder. Dette gjelder likevel ikke ved transport-, sjø- eller luftfartsforsikring når skaden er voldt gjennom næringsvirksomhet.

§ 4-3 (forsikringsselskapets regressrett overfor skadevolderen)

I den utstrekning forsikringsselskapet har betalt erstatning til skadelidte trer det inn i skadelidtes krav mot skadevolderen såfram skaden er voldt

- a) ved forsett eller grov uaktsomhet av den ansvarlige selv,
- b) i virksomhet som innebærer særlig risiko for skade, og skaden er utløst ved forsett eller uaktsomhet med hensyn til den foreliggende risiko.

For lempning av regresskravet gjelder § 3-8 eller annen lovbestemmelse om lempning tilsvarende.

§ 4-4 (særregler om utvidet regress)

Ved motorvognforsikring kan forsikringsselskapet kreve regress etter bilansvarslovens §§ 8, 12 og 13 uten hensyn til reglene i § 4-3.

Ved transport-, sjø- eller luftfartsforsikring kan forsikringsselskapet kreve regress uten hensyn til reglene i § 4-3 når skaden er voldt gjennom næringsvirksomhet. Lemping kan dog skje i medhold av § 4-3 annet ledd.

Regress uten hensyn til reglene i § 4-3 kan også kreves

- a) ved kredittforsikring og garantiforsikring,

- b) når det ved lov eller avtale er truffet bestemmelse om at ansvaret skal kanaliseres til den som regresskravet rettes mot.

Nytt kapittel 5 skal lyde:

Kap. 5

Altninnelige bestemmelser

§ 5-1 (skadelidtes medvirkning)

Skadelidte kan ikke kreve skadeserstatning når han selv forsettlig har medvirket til skaden.

Har skadelidte ved uaktsomhet medvirket til skaden eller må han ansees å ha avfunnet seg med risikoen for skade, kan skadevolderens ansvar nedsettes eller falle bort. Er det skyld på begge sider, skal det legges vekt på skyldgraden og hvilken betydning de begåtte feil har hatt for skadens inntreden og omfang. Er skaden voldt i virksomhet som innebærer særlig risiko for skade, skal liten grad av uaktsomhet på skadelidtes side ikke tillegges betydning. Det samme gjelder når skadevolderens ansvar er dekket av forsikring eller når forsikring burde ha foreligget.

Som medvirkning regnes det også når skadelidte har unnlatt i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden.

Regiene i første, annet og tredje ledd gjelder tilsvarende når erstatning kreves av en annen enn den som direkte ble rammet av den skadegjørende handling, og den sistnevnte selv medvirket til skaden.

Skadevolderens ansvar kan lempes i medhold av § 3-8 og § 4-1 i den utstrekning de momenter som der er nevnt ikke allerede er tatt i betraktning.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder tilsvarende ved oppreisning.

§ 5-2 (skade voldt av flere)

Flere som plikter å betale erstatning eller oppreisning for samme skade svarer en for alle og alle for en.

Hvorvidt den som har betalt erstatning eller oppreisning kan gjøre krav gjeldende mot andre ansvarlige, avgjøres under hensyn til ansvarsgrunnlaget, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter og forholdene ellers.

§ 5-3 (skadelidtes krav dekkes før regresskravet)

Regresskrav kan ikke gjøres gjeldende til fortrensel for den erstatningsberettigedes eller hans etterlattes krav på erstatning for skaden.

§ 5-4 (adgang til å sette til side avtale som avviker fra loven)

Avtale som avviker fra lovens regler ved å innskrenke skadesteds rett eller øke den ansvarliges ansvar, kan settes til side for så vidt den ville virke umehag.

§ 5-5 (forhold til annen lovgivning m.v.)

Reglene i denne lov gjelder ikke i den utstrekning annet følger av lovgivningen eller av internasjonale konvensjoner.

Nåværende kapittel 5 blir kapittel 6, og nåværende §§ 5-1 og 5-2 blir §§ 6-1 og 6-2.

2. Endringer i lov om forsikringsavtaler

§ 25 skal lyde:

§ 25 Forsikringsselskapet kan ikke sette som vilkår for utbetaling av erstatning eller forsikring at sikrede krever skadeserstatning skadevolderen. Dette gjelder likevel ikke krav produsent eller leverandør

for mangler ved ytelse eller tjeneste. Om selskapets regress mot en erstatningsansvarlig skadevolder gjelder reglene i skadeserstatningslovens §§ 3-7, 4-3, 4-4 og 5-3.

III. Sverige

A. GÆLDENDE LOV

1. Skadeståndslag

(lov af 2. juni 1972, SFS 1972: 207, som ændret ved lov af 29. maj 1975, SFS 1975: 404, og ved lov af 15. december 1975, SFS 1975:1357)

1 kap.

Inledende bestemmelser

1 § I denna lag meddelade bestämmelser om skadestånd tillämpas, om ej annat är särskilt föreskrivet eller föränledes av avtal eller i övrigt följer av regler om skadestånd i avtalsförhållanden.

2 § Med ren förmögenhetsskada förstås i denna lag sådan ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att någon lider person- eller sakskada.

3 § (freds- og ærekrænkelser m.v.)

2 kap.

Skadeståndsansvar på grund av eget vållande

3 kap.

Skadeståndsansvar för arbetsgivare och det allmänna

4 kap.

Arbetstagares skadeståndsansvar

1 § För skada, som arbetstagare vållar genom fel eller försummelse i tjänsten, är han ansvarig endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter.

5 kap.

Skadeståndets bestämmande

1 § Skadestånd till den som har tillfogats personskada omfattar ersättning för

1. sjukvårdskostnad och andra utgifter,
2. inkomstförlust,

3. sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt olägenheter i övrigt till följd av skadan.

Ersättning för inkomstförlust motsvarar skillnaden mellan den inkomst som den skadelidande skulle ha kunnat uppbära, om han icke hade skadats, och den inkomst som han trots skadan har eller borde ha uppnått eller som han kan beräknas komma att uppnå genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till tidigare utbildning och verksamhet, omskolning eller annan liknande åtgärd samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter.

Med inkomstförlust likställes intrång i näringsverksamhet. Med inkomst likställes värdet av hushållsarbete i hemmet.

2 § Har personskada lett till döden, utgår ersättning för

1. begravningskostnad och, i skälig omfattning, annan kostnad till följd av dödsfallet,
2. förlust av underhåll.

Ersättning för förlust av underhåll tillkommer efterlevande som enligt lag hade rätt till underhåll av den avlidne eller som eljest var beroende av honom för sin försörjning, om underhåll utgick vid tiden för dödsfallet eller om det kan antagas att underhåll skulle ha kommit att utgå inom en nära framtid därefter. Förlusten ersattes i den omfattning som är skälig med hänsyn till den efterlevandes förmåga och möjligheter att genom eget arbete eller eljest, på annat sätt än genom förmån som avses i 3 §, själv bidra till sin försörjning. Med underhåll likställes värdet av den avlidnes hushållsarbete i hemmet.

3 § Vid bestämmande av ersättning för inkomstförlust eller förlust av underhåll avräknas förmån som den skadelidande med anledning av förlusten har rätt till i form av

1. ersättning, som utgår på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, eller annan likartad förmån,

2. sjuklön eller pension som utges av arbetsgivare på grund av anställningsavtal,

3. pension som utgår på grund av kollektiv tjänstepensionsförsäkring,

4. periodisk ersättning som utgår på grund av sådan olycksfalls- eller sjukförsäkring som har meddelats på grund av kollektivavtal.

4 § Ersättning för framtida inkomstförlust eller förlust av underhåll fastställs i form av livränta eller engångsbelopp eller som livränta jämte engångsbelopp. Är ersättningen av väsentlig betydelse för den skadelidandes försörjning, skall den utgå som livränta, om icke särskilda skäl talar däremot.

Fastställd livränta kan, om skäl föreligger, helt eller delvis utbytas mot engångsbelopp.

5 § Ersättning för inkomstförlust eller förlust av underhåll som utgår i form av livränta kan höjas eller sänkas, om i detta kapitel avsedda förhållanden som har legat till grund för ersättningens bestämmande väsentligt har ändrats. Har ersättningen fastställs i form av engångsbelopp, kan den skadelidande under samme förutsättning tillerkännas ytterligare ersättning.

Om ändring i skadeståndslivränta med anledning av förändringar i penningvärdet finns särskilda bestämmelser.

6 § (ærekrænkelser m.v.)

7 § Skadestånd med anledning av sakskada omfattar ersättning för

1. sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning,

2. annan kostnad till följd av skadan,

3. inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet.

6 kap.

Gemensamma bestämmelser

1 §* Skadestånd med anledning av personskada kan jämkas, om den skadelidande själv uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet har medverkat till skadan. Skadestånd till förare av motordrivet fordon som har gjort sig skyldig till brott som avses i 4 §

* 1 § som affattat ved lov 1975: 1357

lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott kan även jämkas, om föraren därvid genom vårdslöshet har medverkat till skadan. Har personskada lett till döden, kan skadestånd till efterlevande också jämkas, om den avlidne uppsåtligen har medverkat till dödsfallet.

Skadestånd med anledning av sakskada eller ren förmögenhetsskada kan jämkas, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

Jämkning av skadestånd enligt första eller andra stycket sker efter vad som är skäligt med hänsyn till graden av vållande på ömsesidor och omständigheterna i övrigt.

2 § Är skyldighet att utge skadestånd oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt, varvid även den skadelidandes behov av skadeståndet och övriga omständigheter skall beaktas.

3 § Skall två eller flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet, i den mån ej annat följer av att begränsning gäller i den skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem.

4 § Vid tillämpning av denna lag likställs med arbetstagare

1. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring,

2. den som under utbildning vid skola eller vård i anstalt utför arbete som till sin art liknar sådant som vanligen utföres av arbetstagare,

3. den som för annans räkning eljest utför arbete under omständigheter liknande dem som förekommer i anställningsförhållande.

2. Lag om försäkringsavtal

(lov af 8. april 1927, SFS 1927:77)

25 § Har i följd av skadeförsäkring försäkringsgivaren i ersättning för skada utgivit belopp, som försäkringshavaren ägt rätt att såsom skadestånd utkräva av annan, inträde försäkringsgivaren i rätten mot den andre, där denne uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet framkallat försäkringsfallet eller ock enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är till skadan vållande eller icke. Sådan rätt till återkrav föreligger dock

icke mot den som enligt 3 kap. 1 eller 2 § skadeståndslagen (1972:207) svarar för skadan uteslutande på grund av annans vållande.

Belopp, som utgivits i anledning av liv- och olycksfalls- eller sjukförsäkring, äge försäkringsgivaren ej återkräva av den, som framkallat försäkringsfallet eller eljest i anledning därav är pliktig att gälda skadestånd; dock att, där i avtal om olycksfalls- eller sjukförsäkring försäkringsgivaren förbundet sig att för sjukvårdskostnader eller andra utgifter och förluster, som olycksfallet eller sjukdomen medfört, utgiva ersättning med verkliga beloppet av utgifterna eller förlusterna, vad sålunda av försäkringsgivaren utgivits må återkrävas, efter ty i första stycket är stadgat.

B. LOVUDKAST

indeholdt i det svenske udvalgsbetænkning: »Skadestånd VI. Försäkringsgivares regressrätt m.m.«, SOU 1975: 103, afgivet i oktober 1975

1. Ændringer i skadeståndslagen

5 kap.

Skadeståndets bestämmande m.m.

8 § I den mån skada omfattas av försäkring på egendom föreligger icke skadeståndsskyldighet, om ej den mot vilken skadeståndsanspråket riktas

1. själv vållat skadan uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet eller

2. i offentlig eller yrkesmässig verksamhet

a) bedrivit eller låtit bedriva grävning- eller sprängningsarbete som orsakat skadan.

b) levererat produkt som orsakat skadan,

c) transporterat eller för förvaring omhändertagit den egendom som skadats eller på denna utfört arbete som orsakat skadan,

d) begagnat arbetsmetoder eller materiel med oförsvarliga, för arbetsledningen kända brister som orsakat skadan.

Första stycket gäller ej i fråga om skada på fartyg eller luftfartyg eller beträffande redares ansvarighet för annan skada till följd av sjöfart.

9 § Den som måste antagas ha underlåtit att försäkra egendom på grund av omfattningen av sina intressen äger ej rätt till ersättning för skada på egendomen i vidare mån än om försäkring hade funnits.

Bestämmelserna i 8 § äger motsvarande tillämpning, om någon åtagit sig att genom vagnskadegaranti eller annan sådan anordning ersätta skada på viss egendom.

10 § Ersättning för sakskada kan jämkas

1. om den som led skadan försummat att hålla sådan försäkring som är normal och tillbörlig för hans verksamhet och förhållanden i övrigt,

2. om eljest särskilda skäl föreligger med hänsyn till befintliga försäkringar eller försäkringsmöjligheter.

6 kap.*

2 § Skall två eller flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet, i den mån ej annat följer av att begränsning gäller i den skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem.

Vad de solidariskt ansvariga har utgivit i skadestånd skall slutligen fördelas mellan dem efter vad som finnes skäligt med hänsyn till grunden för skadeståndsansvaret, föreliggande ansvarsförsäkring eller försäkringsmöjligheter och omständigheterna i övrigt.

3 § Är skyldighet att utge skadestånd oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt, varvid även den skadelidandes behov av skadeståndet och övriga omständigheter skall beaktas.

2. Ændringer i lag om försäkringsavtal

25 § Vid skadeförsäkring inträder försäkringsgivaren i försäkringshavarens rätt till skadestånd i den mån skaden omfattas av försäkringen och ersattes av försäkringsgivaren.

Om begränsning av rätten till skadestånd på grund av att skadeförsäkring föreligger finnas bestämmelser i skadeståndslagen (1972:207).

Vid liv-, olycksfalls- eller sjukförsäkring äger försäkringsgivaren icke återkravs rätt gentemot den som framkallat försäkringsfallet eller eljest är skadeståndsskyldig med anledning av detta. Förbehåll som strider häremot får ej åberopas av försäkringsgivaren.

* Udkastets 2 §, stykke 1, er lig med gældende lovs 6 kap. 3 § og udkastets 3 § er lig med gældende lovs 6 kap.2 §.